

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ
ΤΣΙΑΤΤΙΣΤΩΝ ΣΤΗ ΓΙΟΡΤΗ/ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΤΟΥ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΥ
ΣΤΗ ΛΑΡΝΑΚΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ.**

Πτυχιακή Εργασία
της ΜΑΡΙΑΣ ΚΩΦΟΥ
ΑΜΦ 500

Επιβλέπων: κ. ΝΙΚΟΣ ΑΝΔΡΙΚΟΣ

Άρτα
Μάιος 2019

**Η ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΟ ΠΑΡΟΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΩΝ
ΤΣΙΑΤΤΙΣΤΩΝ ΣΤΗ ΓΙΟΡΤΗ/ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΤΟΥ ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΥ
ΣΤΗ ΛΑΡΝΑΚΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ.**

**Tradition in the present day through the example of
“Tsiattista” (poetic duellings) at the Flood Festival
“Kataklysmos” in Larnaca Cyprus.**

Εγκρίθηκε από τριμελή εξεταστική επιτροπή

Άρτα, 12/06/2019

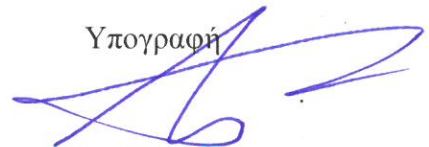
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ:

1. Επιβλέπων καθηγητής

Ανδρικός Νικόλαος

Επίκουρος Καθηγητής

Υπογραφή

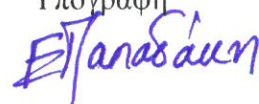

2. Μέλος επιτροπής

Παπαδάκη Ειρήνη

Επίκουρη Καθηγήτρια

Υπογραφή

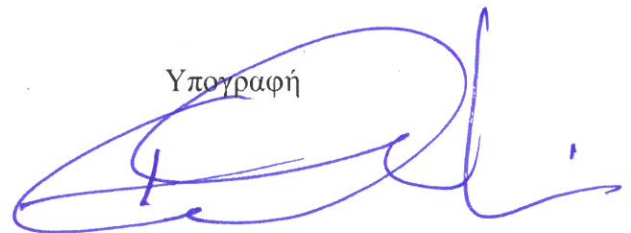

3. Μέλος επιτροπής

Ευθυμίου Λάμπρος

Ακαδημαϊκός Υπότροφος

Υπογραφή

Η Πρόεδρος του Τμήματος

Μαρία Ζουμπούλη

Αναπληρώτρια καθηγήτρια

Υπογραφή

© Μαρία Κωφού, 2019

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δήλωση μη λογοκλοπής

Δηλώνω υπεύθυνα και γνωρίζοντας τις κυρώσεις του Ν. 2121/1993 περί Πνευματικής Ιδιοκτησίας, ότι η παρούσα πτυχιακή εργασία είναι εξ ολοκλήρου αποτέλεσμα δικής μου ερευνητικής εργασίας, δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής, ούτε προέρχεται από ανάθεση σε τρίτους. Όλες οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν (κάθε είδους, μορφής και προέλευσης) για την συγγραφή της περιλαμβάνονται στη βιβλιογραφία.

Μαρία Κωφού

Υπογραφή

Αφιερωμένη στην οικογένεια μου....

Στο μεγάλο στήριγμα και

καθοδηγήτρια της ζωής μου,

τη μητέρα μου Φανούλα

και στην αείμνηστη γιαγιά μου Μαρία,

η οποία με γαλούχησε με τα τραγούδια της,

τα «τσιαπτιστά» της,

το ήθος και την αγάπη της.....

Ευχαριστίες

Η υλοποίηση της συγκεκριμένης εργασίας «χρωστά» πολλά ευχαριστώ, σε όλους αυτούς που με το δικό τους τρόπο συντέλεσαν στην ολοκλήρωσή της. Ευχαριστώ θερμά, τον επόπτη καθηγητή μου κ. Νίκο Ανδρίκο για την θετική ανταπόκριση, την καθοδήγηση και τις καίριες επισημάνσεις του, κατά τη διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας, όσο και για την στήριξη και πολύτιμη βοήθειά του.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες, οφείλω στον αξιαγάπητο σύζυγό μου Βασίλη, τον αδερφό μου Ανδρέα, τη σύζυγο του Μαρία και τον πατέρα μου Γιώργο, για την τεράστια υπομονή, την αμέριστη αγάπη, την πολύτιμη βοήθεια και συμπαράσταση τους, καθ' όλο το διάστημα συγγραφής της εργασίας. Πολλά ευχαριστώ χρωστάω και στον αγαπημένο μου φίλο Σπύρο, καθώς και σε όλους τους διδάσκοντες, του Τμήματος Λαϊκής & Παραδοσιακής Μουσικής, που οικοδόμησαν τα θεμέλια για την ολοκλήρωση των σπουδών μου, αποτέλεσαν πολλές φορές πρότυπα προς μίμηση και μου κατέδειξαν ότι η μάθηση είναι ζήτημα θέλησης, προσπάθειας και επιμονής, ανεξάρτητα από τις όποιες πρακτικές δυσκολίες.

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση του φαινομένου των «τσιαττιστών», όπως επιβιώνουν σήμερα στην Κύπρο και η περαιτέρω ανάπτυξη του διαλόγου, που αφορά την έννοια της «παράδοσης» και του τρόπου με τον οποίο γίνεται αντιληπτή στην Κυπριακή κοινωνία του σήμερα.

Μέσα από την παρουσίαση των «τσιαττιστών», στην Γιορτή-Φεστιβάλ του Κατακλυσμού στη Λάρνακα και του γενικότερου πλαισίου που τα περιβάλλει, επιδιώκει την ανάδειξη της παρουσίας των «τσιαττιστών», ως μιας μορφής έκφρασης της «παράδοσης», η οποία έχει εγγραφεί στη μνήμη του Κυπριακού λαού, ως σημαντικό στοιχείο της πολιτιστικής κληρονομιάς¹, η οποία όμως διαμορφώνεται στα δεδομένα του παρόντος.

Ουσιαστικά, προσβλέπει στην «ανάγνωση», των κοινωνικών συμφραζόμενων της εποχής, καθώς και του τρόπου με τον οποίο γίνεται αντιληπτή η γενικότερη έννοια της «παράδοσης». Παράλληλα, μέσα από την αμφισβήτηση της αντίληψης για το τι εννοείται «παράδοση»-«παραδοσιακό», έχει απώτερο σκοπό να προβληματίσει, να αναθεωρήσει και να αναδείξει νέες αρχές προσέγγισης και ερμηνείας της Κυπριακής «παραδοσιακής» μουσικής, δημιουργώντας έτσι νέες βάσεις και προϋποθέσεις για περαιτέρω έρευνα.

Η έρευνά μας, μέσα από την παρουσίαση των τσιαττιστών στο Φεστιβάλ του Κατακλυσμού, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο ρόλος του εν λόγω Φεστιβάλ στις μέρες μας είναι διαμεσολαβητικός. Ως φορέας μετάδοσης της Παράδοσης, δηλαδή, καταλήγει να είναι συνεχιστής της, συμβάλλοντας έτσι στην οριοθέτηση του τι θεωρείται "παραδοσιακό" σήμερα.

Η Μεθοδολογία που ακολουθήθηκε είναι αυτή της αναζήτησης και συλλογής υλικού μέσω της σχετικής βιβλιογραφίας στη συνέχεια επικοινωνία με το Πολιτιστικό Τμήμα του Δήμου Λάρνακας, επίσκεψη της γράφουσας στο Ιστορικό Αρχείο του Δήμου

1 Τα τσιαττιστά ως "tsiattista poetic duellings" προστέθηκαν στον παγκόσμιο κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, στη διάρκεια της ετήσιας Συνόδου της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Προστασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO που πραγματοποιήθηκε στο Μπαλί [Ινδονησία] το 2011. Στο : <http://www.unesco.org.cy/Programmes-Tsiattista,GR-PROGRAMMES-04-02-03-03,GR>. Πρόσβαση: 4-3-19.

για καταγραφή υλικού και τέλος εύρεση και συλλογή οπτικο-ακουστικού υλικού, για σκοπούς έρευνας ύστερα από παραπομπή μας σε συνεργάτες του Δήμου Λάρνακας.

Λέξεις Κλειδιά: Παράδοση, Τσιαττιστά, Φεστιβάλ

Abstract

The purpose of this paper is to present the phenomenon of the “Tsiattista” (poetic duellings), their survival in the present day in Cyprus and the further development of the dialogue on the concept of "tradition" and the way in which it is perceived in today's Cyprus society.

Through the presentation of the "Tsiattista" at the Larnaca Flood Festival (Kataklysmos) and the general context surrounding them, it seeks to highlight their presence as a form of expression of "tradition" that has been recorded in Cypriot people's memory as an important element of the cultural heritage, but which is shaped by the present facts.

Essentially it aims to "read" the social contexts of our time, as well as the way in which the general notion of "tradition" is perceived. At the same time, by challenging the perception of what is meant by "tradition" - "traditional", it has the purpose to revise and highlight new principles of approach and interpretation of Cypriot "traditional" music, thus creating new bases and conditions for further research .

As can be seen from our research and the presentation of the “Tsiattista” through the Flood Festival (Kataklysmos), we conclude that: The Flood Festival today acts as the “mediator”- carrier of "tradition" and is presented as the one who continues the tradition and creates a perception of what is being perceived today as "traditional".

The methodology we followed was the search and collection of material through the relevant bibliography. After contacting the Cultural Department of the Municipality of Larnaca, we visited the Historical Archive of the Municipality for recording material. Finally, we found and collected our audio-visual material from the collaborators of the Municipality of Larnaca, who keep archival material of the Flood Festival.

Keywords: Tradition, “Tsiattista”, Festivals

Περιεχόμενα

Περίληψη/ Λέξεις κλειδιά	ix-x
Abstract/Keywords	xi
Εισαγωγή.....	1-4
Κεφάλαιο 1	
1.1. Σύντομη Ιστορική Αναδρομή.....	5-10
Κεφάλαιο 2	
2.1 Η έννοια «Παράδοση»: Ετυμολογική επεξήγηση- προσδιορισμός έννοιας	11-13
2.1.1 Ιστορικές Συντεταγμένες διαμόρφωσης της έννοιας «παράδοση» - Διαφωτισμός	13-14
2.1.2 Γερμανικός Διαφωτισμός	14
2.1.3 Ελληνικός Διαφωτισμός	14
2.1.4 Ελληνικός Εθνικισμός και η σύνδεση του με την περίπτωση της Κύπρου.....	15-16
2.2 «Παράδοση - Έθνος-Κράτος- Ταυτότητα».....	16-17
2.2.1 Η έννοια της «επινόησης της παράδοσης».....	17-18
Κεφάλαιο 3	
3.1 «Τσιαττιστά» : Παρουσίαση-επεξήγηση των τσιαττιστών»	19-22
3.1.1 Οι κατηγορίες των τσιαττιστών.....	22-25
3.1.2 «Τσιαττιστά»: Σύντομη Ιστορική αναδρομή- Η παρουσία τους στα κυπριακά δρώμενα.....	25-28
3.1.3 Τα «τσιαττιστά στη γιορτή του κατακλυσμού»	28-29
3.1.4 Κατακλυσμός: Το φεστιβάλ/γιορτή του κατακλυσμού και η ταυτόχρονη σύνδεσή του με τρία γεγονότα: α) Η Πεντηκοστή, β) Η γιορτή του Αγίου Πνεύματος, γ) Το έθιμο του κατακλυσμού	29-32
3.1.5 Λάρνακα και Κατακλυσμός : Η γιορτή του Κατακλυσμού στη Λάρνακα: Σύντομο Ιστορικό	32

Κεφάλαιο 4

4.1 Φεστιβάλ: σύντομη Θεωρητική προσέγγιση.....33-34

4.2 Η θεωρία της Επιτέλεσης34-38

Κεφάλαιο 5

5.1 Τα τσιαττιστά στον Κατακλυσμό της Λάρνακας: Παρουσίαση του υπό μελέτην υλικού39-40

5.1.1 Παρουσίαση πλαισίου: Το Φεστιβάλ/Γιορτή του Κατακλυσμού στη Λάρνακα: Δείγματα απο τα βίντεο του διαγωνισμού τσιαττιστών στον Κατακλυσμό της Λάρνακας την περίοδο 2011-2012 – Μετάφραση, ανάλυση περιεχόμενου του λόγου των τσιαττιστών και σχολιασμός40-65

Κεφάλαιο 6

6.1 Συμπεράσματα66-70

**Φωτογραφικά αποσπάσματα απο τον διαγωνισμό
«τσιαττιστών» στον Κατακλυσμό Λάρνακας 2011-2012.**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκιαγραφώντας κανείς την Κύπρο στις μέρες μας, παρατηρεί ότι υπάρχει μια έντονη ανάγκη για προβολή του πολιτισμικού παρελθόντος, κυρίως μέσα από τις διάφορες «πολιτιστικές» εκδηλώσεις που λαμβάνουν χώρα στο νησί. Έχοντας ως αφετηρία τα παραπάνω, θα μελετήσουμε ένα μουσικό-ποιητικό φαινόμενο, που συναντάται στην ευρύτερη περιοχή της Κύπρου, το οποίο στην τοπική κυπριακή διάλεκτο, παρουσιάζεται με το όνομα «τσιαττιστά». Πιο συγκεκριμένα τα «τσιαττιστά», αποτελούν ομοιοκατάληκτα δίστιχα, τετράστιχα ή και εξάστιχα αφηγηματικά τραγούδια, το περιεχόμενο των οποίων περιλαμβάνει υποθέσεις από επίκαιρα γεγονότα και επεισόδια της καθημερινής ζωής με αυτοσχέδιο διαλογικό χαρακτήρα. Απαγγέλλονταν από τον ευρύτερο πληθυσμό της Κύπρου, όμως και από τους «τσιαττιστές», όπως χαρακτηρίζονται οι πιο ικανοί στο είδος, τους οποίους κατά κάποιο τρόπο, θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως στιχουργούς στο χώρο της «λαϊκής» ποίησης.

Τα συναντάμε στο παρελθόν στη καθημερινότητα των Κυπρίων, στα πανηγύρια, στα γαμήλια συμπόσια και σε διάφορες κοινωνικές εκδηλώσεις. Οι τελεστές, στο συγκεκριμένο πλαίσιο επιτέλεσης, χρησιμοποιούσαν υποθέσεις από την καθημερινότητα, για να εκφράσουν τις συλλογικές τους εμπειρίες, τα προσωπικά τους βιώματα και κυρίως για να αναδείξουν την ευστροφία του μυαλού τους. Με την πάροδο των χρόνων, το φαινόμενο των «τσιαττιστών» συνεχίζει να συναντάται στην κυπριακή κοινωνία σε διαφορετικά κοινωνικοπολιτικά πλαίσια και όπως κάθε τι φυσικό, υπέστη σημαντικές διαμορφωτικές διαδικασίες, αλλαγή των τελεστών (παθητικών ή ενεργητικών) και παράλληλα, του πλαισίου στο οποίο επιτελείται σήμερα.

Σημασία έρευνας: Η παρούσα εργασία αποτελεί πρωτότυπο δείγμα επιστημονικής προσέγγισης του θέματος των «τσιαττιστών», ως αναπαράσταση-«αναβίωση» της «παράδοσης» και ταυτόχρονα συμβάλλει στην έρευνα της «παραδοσιακής» μουσικής της Κύπρου, η οποία μέχρι σήμερα προσεγγίστηκε κυρίως από τον κλάδο της ιστορίας, της φιλολογίας και της λαογραφίας υπό τη μορφή συλλογών (ποιητικών-μουσικών), όπως διαπιστώθηκε ύστερα από την προσωπική μας έρευνα και όπως υπογραμμίζεται στο βιβλίο Γεωργούδη Π., ο οποίος αναφέρει χαρακτηριστικά ότι: «Η έρευνα της παραδοσιακής μουσικής και του δημοτικού τραγουδιού στην Κύπρο ήταν άγνωστη μέχρι τα μέσα του περασμένου αιώνα [...] η μουσική, η ποίηση και ο χορός δεν μελετήθηκαν επιστημονικά

μέσα στα συμφραζόμενα του νησιού [...] Γενικά στις αρχές του 20ου αιώνα, η έρευνα στην Κύπρο παρέμεινε παραμελημένη και περιφρονημένη. Όσοι ασχολούνται με αυτήν, «εγένοντο αντικείμενο ειρωνείας και σαρκασμού» αναφέρει στον πρόλογο των Κυπρίων Λαογραφικών Σπουδασμάτων ο Φαρμακίδης Π. Ξενοφώντας (1944), όπου καταγράφει ποιητικά κείμενα δημοτικών τραγουδιών και αργότερα ο Μιχαηλίδης Σόλων (1945, σελ.115) το επιβεβαιώνει αναφέροντας: «Αν πριν λίγα χρόνια επιχειρούσε κανείς να μιλήσει στο νησί μας για λαϊκά τραγούδια, θα αντίκρυζε ασφαλώς μεγάλη αδιαφορία. Θα φαινόταν σαν ένας άνθρωπος που αναζητάει αξίες σε κοινά τετριμμένα πράγματα, που προσπαθεί μάταια»².

Η ενασχόληση μας με την παραδοσιακή μουσική, δημιούργησε έντονο ενδιαφέρον στο να μελετήσουμε το φαινόμενο των «Τσιαττιστών», το οποίο κατατάσσεται επίσης στις «επιτελεστικές τέχνες» και αποτελεί ισχυρή πηγή γνώσης και πληροφοριών για την Κυπριακή κοινωνία. Μέσα από τη μελέτη του φαινομένου αυτού, επιδιώκουμε να ανακαλύψουμε και να αντλήσουμε πολύ σημαντικά στοιχεία για την έρευνά μας, καθώς οι «επιτελεστικές τέχνες» (performing arts), αποτελούν σημαντικές εκφάνσεις του ευρύτερου πολιτισμικού της συστήματος [...] οι τέχνες αυτές δεν απεικονίζουν απλώς, αλλά αναπαριστούν, τις κοσμοθεωρητικές και ιδεολογικές ανακατατάξεις που χαρακτηρίζουν κάθε συγκεκριμένη κοινωνικό-ιστορική εποχή»³.

Η έννοια της επιτέλεσης έχει άμεση συνάφεια με την έννοια της δράσης. Σύμφωνα με τον Κάβουρα (1997), «...κάθε δράση και ειδικότερα, κάθε κοινωνική δράση έχει μια ιδιαίτερη επιτελεστική πλευρά, και αντιστρόφως, μια επιτέλεση είναι πάντοτε μια ειδική μορφή δράσης...»⁴. Στα ελληνικά δεδομένα, ο όρος performance συναντάται ως «παραστασιακή επιτέλεση» ή «επιτέλεση», εξαιτίας του ότι δεν υπάρχει μέχρι τώρα μια κοινή αντιμετώπιση της μετάφρασής του από τους μελετητές. Έτσι, ως «επιτέλεση» χρησιμοποιείται για την ανάλυση καθημερινών ή τελετουργικών γεγονότων, ενώ ως «παραστασιακή επιτέλεση», εμφανίζεται με δύο διαστάσεις:

2 Γιωργούδης Γ. Πανίκος, «Εθνομουσικολογία: Μεθοδολογία και εφαρμογή-μουσική-ποιητική εκλογή», Εκδ. Μεσόγειος, Αθήνα 2004.σελ.34-37.

3 Όρος δανεισμένος από: Κάβουρας Παύλος, “Αυτοσχέδιο διαλογικό τραγούδι και γλεντικός συμβολισμός στην Όλυμπο Καρπάθου”, Εθνολογία 2,1993,σελ.155.

4 Κάβουρας, Π. (1997). Τα δρώμενα από εθνογραφική σκοπιά: μέθοδοι, τεχνικές και προβλήματα καταγραφής. Στο Δρώμενα: Σύγχρονα μέσα και τεχνικές καταγραφής τους (Α΄ Διεθνές Συνέδριο 4-6 Οκτωβρίου 1996, Πρακτικά), (σελ. 45-80). Κομοτηνή: Κέντρο Λαϊκών Δρωμένων. σελ.50.

- α) είτε με την έννοια της «σκηνικής» παρουσίασης των δρωμένων (Κάβουρας, 1997)
- β) είτε με την έννοια της «θεώρησης» του κοινωνικού με όρους δραματουργικούς (Παπαπαύλου, 2004α)⁵.

Παρόμοιες μουσικό-ποιητικές μορφές, οι οποίες δεν έχουν ακριβώς την ίδια τεχνοτροπία και όλα τα γνωρίσματα των «τσιαττιστών», συναντάμε ως «πεισματικά τραγούδια», στην Κρήτη (μαντινάδες)⁶, στη Θράκη, στα Δωδεκάνησα, στην Κάλυμνο, ακόμα και στη Μάλτα ως Ghana⁷ (Γκάννα) και συγκεκριμένα σε διαγωνισμό «Spiritu Front» που σημαίνει έτοιμο πνεύμα⁸ καθώς και σε άλλες μεσογειακές περιοχές⁹.

Για καλύτερη και πιο επιστημονική ανάλυση των θεωρητικών προσεγγίσεων, θα δανειστούμε όρους από τους κλάδους της Λαογραφίας, της Ανθρωπολογίας και άλλων συναφών κλάδων.

Τα βασικά ερωτήματα που θα απασχολούν την παρούσα έρευνα είναι:

1. Τι εννοείται «παραδοσιακό» σήμερα στην κυπριακή κοινωνία;
2. Ποια η συμβολή της γιορτής - φεστιβάλ του κατακλυσμού στη προβολή και διατήρηση της «Παράδοσης» - Τσιαττιστών; Τι είναι αυτό που κάνουν γενικότερα τα φεστιβάλ; Τι είναι αυτό που κάνει το συγκεκριμένο Φεστιβάλ;
3. Ποιος είναι ο μελλοντικός προσανατολισμός των «τσιαττιστών»; Συνεχίζονται; Πεθαίνουν; Μετασχηματίζονται;

Η διάρθρωση της ύλης της παρούσας πτυχιακής εργασίας, πραγματοποιείται μέσω έξι κεφαλαίων. Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται μια σύντομη Ιστορική αναδρομή της Κύπρου. Στο Δεύτερο Κεφάλαιο, θα ασχοληθούμε με τα εννοιολογικά στοιχεία του όρου «παραδόση», τις θεωρητικές διαπραγματεύσεις και τους μετασχηματισμούς της έννοιας αυτής. Στο Τρίτο Κεφάλαιο θα γίνει μια παρουσίαση των «Τσιαττιστών» και μια

5 Παπαπαύλου, Μ. (2004α). Ανθρωπολογική αντιπρόταση: Ο χορός ως πολιτισμική διαδικασία. Αρχαιολογία, τέχνες, Ο χορός στα νεότερα χρόνια, Εθνογραφία, 92, 11-16.

6 Μ. Λιουδάκη, «Λαογραφικά Κρήτης, τομ. Α, Μαντινάδες, Έν Αθήναις 1936, σ.ι-ια'.

7 Για περαιτέρω πληροφορίες και έρευνα που αφορά τη γκάννα βλ.: Santa Cassia, P. (2000), "Exoticizing Discoveries and Extraordinary Experiences Traditional Music, Modernity, and Nostalgia in Malta and Other Mediterranean Societies". Ethnomusicology 44 (2), pp. 281-301.

8 Βλ. [http://en.wikipedia.org/wiki/G%C4%A7ana_\(folk_music\)](http://en.wikipedia.org/wiki/G%C4%A7ana_(folk_music)).

9 Δεν ενδιαφέρουν την παρούσα εργασία, τα συγκεκριμένα είδη μουσικό-ποιητικών φαινομένων. Για το λόγο αυτό γίνεται απλή αναφορά.

σύντομη Ιστορική Αναδρομή στην παρουσία τους στην Κύπρο. Στο Τέταρτο κεφάλαιο θα γίνει θεωρητική αναφορά στη γενικότερη έννοια του «Φεστιβάλ» και της Θεωρίας της Επιτέλεσης. Στο Πέμπτο Κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την παρουσίαση του υπό μελέτην υλικού, την ανάπτυξη και την ανάλυση δύο βίντεο με διαγωνισμούς τσιαττιστών που έλαβαν χώρα κατά την περίοδο 2011 – 2012 στην περιοχή της Λάρνακας τις ημερομηνίες 10-6-2011 και 3-6-2012. Τέλος, στο Έκτο Κεφάλαιο θα παρουσιαστούν και θα σχολιαστούν τα αποτελέσματα της έρευνάς μας.

Κεφάλαιο 1

1.1. Σύντομη Ιστορική Αναδρομή

Η Κύπρος είναι μια μικρή χώρα με μακρόχρονη ιστορία και πλούσια πολιτιστική κληρονομιά. Πρόκειται για το τρίτο σε μέγεθος νησί της Μεσογείου και βρίσκεται στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων, της Ευρώπης, της Ασίας και της Αφρικής. Η γεωγραφική της θέση καθόρισε και στιγμάτισε επιτακτικά, από τα πανάρχαια χρόνια, την πολύ διαταραγμένη ιστορική και πολιτική της μοίρα¹⁰.

Τα πρώτα ευρήματα πολιτισμού στο νησί χρονολογούνται από την 9η χιλιετία π.Χ. πρώιμη φάση της Α' κεραμικής Νεολιθικής περιόδου. Τα πρωιμότερα στοιχεία, μιας καθ' ολοκληρίαν μόνιμης εγκατάστασης στην Κύπρο, παρουσιάζονται στη Νεολιθική περίοδο (8200-3800 π.Χ.).

Η πρώτη σημαντική πολιτισμική αλλαγή λαμβάνει χώρα στο τέλος της Χαλκολιθικής περιόδου και τις αρχές της Πρώιμης Εποχής του Χαλκού (περίπου 2400-2200 π.Χ.) και σταδιακά επηρεάζει όλους τους τομείς της κοινωνίας.

Η Ύστερη Εποχή του Χαλκού (1650-1050 π.Χ.), είναι η πρώτη περίοδος της Κυπριακής Προϊστορίας κατά την οποία επιβεβαιώνονται αδιαμφισβήτητα τεκμήρια για έναν αριθμό σημαντικών καινοτομιών¹¹.

Από το τέλος του 13ου αιώνα, διαδοχικά κύματα Αχαιών Ελλήνων αρχίζουν να εγκαθίστανται στην Κύπρο, η οποία εξελίσσεται σε σημαντικό κέντρο του Ελληνικού Πολιτισμού. Με την εγκατάσταση των Ελλήνων Μυκηναίων-Αχαιών, εισήχθηκε η γλώσσα και ο πολιτισμός τους και καθορίστηκε αποφασιστικά η πολιτιστική ταυτότητα του νησιού. Η πρώτη περίοδος της Εποχής του Σιδήρου (1050 - 480 π.Χ.), γνωστή και ως Γεωμετρική περίοδος, συμπίπτει χρονικά με την άφιξη των Φοινίκων στην Κύπρο και τον αποικισμό της μεγάλης παράλιας μυκηναϊκής πόλης του Κιτίου.

Η αρχή της επόμενης περιόδου, της Αρχαϊκής (750-480 π.Χ.), σηματοδοτείται από την υποταγή της Κύπρου στους Ασσύριους. Μετά την πτώση της Ασσυριακής ηγεμονίας, ο Αιγύπτιος Φαραώ Αμασης κατακτά την Κύπρο και δίνει ένα τέλος στην

¹⁰ Παυλίδης, Α. (2013). Ιστορία της Νήσου Κύπρου: Από την αρχή έως σήμερα - 1η έκδοση-. Λευκωσίας: Επιφανίου Ηλίας. · Henson, F. R. S., Browne, R. V., & McGinty, J. (1949). A synopsis of the stratigraphy and geological history of Cyprus. *Quarterly Journal of the Geological Society*, 105(1-4), 1-41.

¹¹ Παυλίδης, Α. (2013). ό. π.; Henson, F. R. S., Browne, R. V., & McGinty, J. (1949). ό. π.

«ελαστική» περίοδο της Ασσυριακής ηγεμονίας του νησιού. Χαρακτηριστικό της περιόδου αυτής είναι οι έντονες επιδράσεις, ελληνικές και ανατολικές, που διακρίνονται σε όλους τους τομείς της ζωής, αλλά περισσότερο στην τέχνη και τη θρησκεία¹².

Η Κλασική περίοδος (480 π.Χ. - 310 π.Χ.) βρίσκει την Κύπρο ανάμεσα στους ανταγωνισμούς, συμφέροντα και επιδιώξεις Ελλήνων και Περσών. Οι Έλληνες προσπαθούν να εκδιώξουν τους Πέρσες από όλες τις Ελληνικές περιοχές, μεταξύ των οποίων και η Κύπρος. Ωστόσο, η Κύπρος γίνεται τελικά μέρος της Περσικής Αυτοκρατορίας, πλην όμως, καταφέρνει και διατηρεί την ανεξαρτησία της σε μεγάλο βαθμό, επιτυχία η οποία της επέτρεψε να διατηρήσει τα ελληνικά της πολιτισμικά και πολιτιστικά στοιχεία. Επί εποχής του βασιλιά της Σαλαμίνας Ευαγόρα (411-374 π.Χ.), η Κύπρος καθίσταται ένα από τα σπουδαιότερα πολιτικά και πολιτιστικά κέντρα του Ελληνικού κόσμου¹³.

Στην Ελληνιστική περίοδο (310-30 π.Χ.), η Περσική κυριαρχία, στον τότε γνωστό κόσμο, πνέει τα ολοίθια και διαλύεται με την εκστρατεία του Μεγάλου Αλεξάνδρου στην Ανατολή. Μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου, ο Πτολεμαίος, ένας από τους βασικούς του διαδόχους, καταφέρνει να γίνει κυρίαρχος του νησιού. Σε όλους τους τομείς της τέχνης, όπως γλυπτική, κεραμική και ειδωλοπλαστική, διακρίνονται έντονες επιδράσεις από την Αλεξάνδρεια, την πρωτεύουσα του νέου Πτολεμαϊκού βασιλείου στην Αίγυπτο¹⁴.

Το 30 π.Χ. η Κύπρος περιέρχεται οριστικά στη Ρώμη. Την περίοδο αυτή (30 π.Χ.- 330 μ. Χ.), το όνομα της Κύπρου ταυτίζεται με τη λατινική ονομασία του χαλκού (Cyprium). Κάτω από τη Ρωμαϊκή κυριαρχία, η Κύπρος γνωρίζει περισσότερο από τρεις αιώνες οικονομική άνθηση που βασίζεται κυρίως, στην ανάπτυξη του εμπορίου. Σταθμός στην ιστορία της Κύπρου, κατά τη Ρωμαϊκή περίοδο, αποτελεί ο εκχριστιανισμός του νησιού από τους Αποστόλους Παύλο και Βαρνάβα, η οποία ξεκίνησε το 45 μ.Χ.

Το 330 μ.Χ., η πρωτεύουσα του Ρωμαϊκού κράτους μεταφέρεται από τη Ρώμη στην Κωνσταντινούπολη. Επίσημη θρησκεία του κράτους αναγνωρίζεται ο Χριστιανισμός και το 395 μ.Χ., όταν η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία μοιράζεται στα δύο, το

12 Παυλίδης, Α. (2013). ό. π.

13 Ο.π

14 Ο.π

Ανατολικό τμήμα θα αποτελέσει τη Βυζαντινή Αυτοκρατορία, στην οποία ανήκει και η Κύπρος από τον 4ο μέχρι τον 12ο αιώνα¹⁵.

Η Κύπρος, μετά από πολλούς αιώνες, έζησε ειρηνικά τους πρώτους αιώνες της Βυζαντινής περιόδου. Όλοι οι τομείς της τέχνης είχαν αναπτυχθεί κατά τη βυζαντινή περίοδο. Τα γράμματα και οι τέχνες γνώρισαν αξιόλογη ανάπτυξη και ακμή, με κυρίαρχο στοιχείο την ορθόδοξη χριστιανική λατρεία. Ιδρύθηκαν πολλά μοναστήρια, σημαντικότερο από τα οποία είναι το μοναστήρι της Παναγίας του Κύκκου και ο πλούτος και η τέχνη των τοιχογραφιών και των φορητών εικόνων των εκκλησιών αποτελούσαν και αποτελούν αντικείμενα θαυμασμού. Η Κύπρος θα μπορούσε να χαρακτηριστεί, ως Βυζαντινό Μουσείο, χάρη στον πλούτο των εκκλησιών, των τοιχογραφιών και των εικόνων. Παράλληλα με την τέχνη, η Κύπρος παρουσιάζει, αξιόλογη πνευματική ανάπτυξη. Την περίοδο αυτή περισσότερο από κάθε άλλο Ελληνικό χώρο αναπτύχθηκε η ακριτική ποίηση, ως αποτέλεσμα των αραβικών επιδρομών, καθώς και των κοινών αγώνων του Ελληνικού κόσμου εναντίον των Αράβων¹⁶.

Οι αραβικές επιδρομές εναντίον της Κύπρου άρχισαν το 648-649 μ.Χ. και συνεχίστηκαν μέχρι το 965 μ.Χ., όταν ο αυτοκράτορας Νικηφόρος Φωκάς νίκησε ολοκληρωτικά τους Άραβες. Το 1191, κατά τη διάρκεια της Γ' Σταυροφορίας, ο βασιλιάς της Αγγλίας Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος, εκτιμώντας τη στρατηγική σημασία της Κύπρου σε θέματα ανεφοδιασμού για τις Σταυροφορίες, κατακτά το νησί. Αντιλαμβανόμενος όμως, πόσο δύσκολο θα είναι να διατηρήσει τον έλεγχο του νησιού, το πουλά στους Ναΐτες Ιππότες, οι οποίοι με τη σειρά τους, λόγω των εξεγέρσεων του κυπριακού λαού, το επιστρέφουν πίσω στον Ριχάρδο. Ο τελευταίος, πουλά την Κύπρο τελικά, στον πρώην βασιλιά του λατινικού κρατιδίου της Ιερουσαλήμ, τον Γάλλο ευγενή Γκυ ντε Λουζινιάν, ιδρυτή της δυναστείας των Λουζινιανών βασιλιάδων της Κύπρου, του οποίου η οικογένεια καταγόταν από το Πουατιέ της Γαλλίας¹⁷.

15 Ο.π

16 Παυλίδης, Α. (2013). ό. π., Αργυρού, Χ. (2011). Διδάσκοντας τη Βυζαντινή Κύπρο μέσα από τις πηγές, Πρωτογενείς και Δευτερογενείς πηγές για τη διδασκαλία της ιστορίας της Κύπρου κατά τη Βυζαντινή περίοδο. Υ.Π.Π. Λευκωσία.

17 Παυλίδης, Α. (2013). ό. π., Αργυρού, Χ. (2011). Διδάσκοντας τη Βυζαντινή Κύπρο μέσα από τις πηγές, Πρωτογενείς και Δευτερογενείς πηγές για τη διδασκαλία της ιστορίας της Κύπρου κατά τη Βυζαντινή περίοδο. Υ.Π.Π. Λευκωσία.

Η Φραγκοκρατία στην Κύπρο, γνωστή ως περίοδος των Λουζινιάν, διατηρείται για τρεις αιώνες (1192-1489). Το πολίτευμα της Κύπρου μετατρέπεται σε φεουδαρχικό σύστημα και η Λατινική Εκκλησία εγκαθιδρύεται στην Κύπρο, ως επίσημος θεσμός του κράτους. Το 1291, η Κύπρος αποτελεί το μοναδικό προπύργιο του Χριστιανισμού στην Ανατολή και ταυτόχρονα το σημαντικότερο εμπορικό κέντρο της Ανατολικής Μεσογείου. Η παραχώρηση από τους Φράγκους βασιλιάδες εμπορικών προνομίων σε ισχυρές εμπορικές πόλεις της Δύσης, όπως τη Βενετία και τη Γένοβα, έχει ως αποτέλεσμα την πρόκληση διαμαχών μεταξύ των ισχυρών της Δύσης για την επικράτησή τους στην Κύπρο και, κατ' επέκταση, δυσμενείς πολιτικές και οικονομικές επιπτώσεις στη ζωή του νησιού¹⁸.

Η τελευταία βασίλισσα της Κύπρου, Αικατερίνη Κορνάρο, παραχωρεί το νησί στους Ενετούς το 1489 και η Κύπρος υπάγεται στη "Γαληνότατη Δημοκρατία" της Βενετίας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τον οριστικό εκτοπισμό των Γενουατών από το νησί και την κυριαρχία των Ενετών. Βασική επιδίωξη της Βενετίας ήταν η διασφάλιση της σταθερής κατοχής της Κύπρου, που θα επέτρεπε την απρόσκοπτη διακίνηση και ανεφοδιασμό των ενετικών πλοίων στην Ανατολική Μεσόγειο, με απώτερο σκοπό τον έλεγχο του εμπορίου στην περιοχή¹⁹.

Με την άλωση της Αμμοχώστου το 1571 από τους Οθωμανούς, αρχίζει η περίοδος της Τουρκοκρατίας στη Κύπρο. Οι Λατίνοι εκδιώκονται από το νησί και, για πρώτη φορά, δημιουργείται μουσουλμανικός πυρήνας στην Κύπρο. Οι Κύπριοι πέρασαν σκληρές δοκιμασίες και οικονομική καχεξία στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Η μοίρα της Κύπρου ήταν στενά συνδεδεμένη με τη μοίρα ολόκληρου του ελληνισμού. Κάθε εξέλιξη στο νησί επηρέαζε και τον ηπειρώτικο Ελλαδικό χώρο και αντιστρόφως. Έτσι, όταν έφτασε η ώρα για την εθνεγερσία του 1821, η Κύπρος ανταποκρίθηκε δυναμικά στο προσκλητήριο του Ελληνισμού και συνέβαλε αποφασιστικά στον απελευθερωτικό αγώνα των Ελλήνων. Μετά την Ελληνική επανάσταση και την ανεξαρτησία του Ελληνικού κράτους και με την απαρχή της παρακμής της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, αρχίζει μια

18 Παυλίδης, Α. (2013). ό. π. , Αργυρού, Χ. (2011). ό. π.; Hill, G. (2010). ό. π.

19 Ο.π.

πορεία κοινωνικής και οικονομικής ανάκαμψης του Κυπριακού, όπως και του λοιπού Ελληνισμού²⁰.

Το 1878, με μυστική συμφωνία μεταξύ της Μ. Βρετανίας και των Οθωμανών, η Κύπρος παραχωρείται στη Μ. Βρετανία. Παρά τις προσδοκίες των Κυπρίων για ουσιαστικές μεταβολές στην πολιτική, οικονομική και κοινωνική ζωή και το αίτημά τους για Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, οι προσδοκίες τους δεν εκπληρώθηκαν (Varnava, 2012). Τα πολιτικά αδιέξοδα που αντιμετωπίζει ο κυπριακός λαός τον εξωθούν στο αίτημα για αυτοδιάθεση και Ένωση με την Ελλάδα. Ο στόχος θα επιδιωχθεί με την ανάληψη του ένοπλου απελευθερωτικού αγώνα του 1955-59, από την Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών (ΕΟΚΑ). Ο αγώνας είχε ως αποτέλεσμα την απελευθέρωση μεν της Κύπρου από την Αγγλία, όχι όμως την Ένωσή της με την Ελλάδα. Οι συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου οδηγούν στην ίδρυση ανεξάρτητου Κυπριακού κράτους. Στις 13 Δεκεμβρίου 1959 ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ' εκλέγεται πρώτος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας²¹.

Στις 16 Αυγούστου 1960 ανακηρύσσεται επίσημα η Κυπριακή Δημοκρατία. Παρόλο που το σύνταγμα της Κύπρου διασφάλιζε τις βασικές ελευθερίες και τα δικαιώματα των πολιτών, εμπεριείχε στοιχεία που το καθιστούσαν ανεφάρμοστο. Το 1963, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας προτείνει τροποποιήσεις τις οποίες απορρίπτει η Τουρκοκυπριακή ηγεσία και η Τουρκία. Από το 1963 οι Τουρκοκύπριοι αποχωρούν από τη διακυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας και προχωρούν στη σύσταση παράνομης «Προσωρινής Τουρκοκυπριακής Διοίκησης». Από τις αρχές του 1964, λόγω των διακοινοτικών ταραχών και ύστερα από σχετική απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, στο νησί εδρεύει Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών. Το 1974, η στρατιωτική χούντα της Ελλάδας μαζί με την ΕΟΚΑ Β', οργανώνει στρατιωτικό πραξικόπημα στην Κύπρο, με σκοπό την ανατροπή του Προέδρου Μακαρίου. Με αφορμή το πραξικόπημα, στις 20 Ιουλίου 1974, η Τουρκία εισβάλλει στην Κύπρο, καταλαμβάνοντας το 37% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας και εκτοπίζει περίπου 200.000 Ελληνοκύπριους από το βόρειο τμήμα της Κύπρου²².

20 Παυλίδης, Α. (2013). ό. π., Varnava, Α. (2012). British imperialism in Cyprus, 1878-1915: the inconsequential possession. Manchester University Press.

21 Παυλίδης, Α. (2013). ό. π.

22 Ο.π

Σημαντικός σταθμός, μετά την Τουρκική εισβολή, για την Κυπριακή Δημοκρατία αποτελεί η ένταξή της, την Άνοιξη του 2004, στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου γίνεται πλήρες μέλος και σε μικρό χρονικό διάστημα, μέλος της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης, παρά τη συνεχιζόμενη παράνομη κατοχή του μισού σχεδόν νησιού από τους εισβολείς του τούρκικου Αττίλα.

Όπως διαφαίνεται μέσα από τη συνοπτική αναφορά των σημαντικών περιόδων της κυπριακής ιστορίας, λόγω της μοναδικής γεωπολιτικής και στρατηγικής της θέσης, η Κύπρος υπήρξε στόχος πολλών κατακτητών και δέχθηκε πληθώρα διαφορετικών επιρροών και επιδράσεων, από τους ξένους κατακτητές που διαδέχονταν το νησί. Ως αποτέλεσμα αυτής της μακρόχρονης και έντονα ταραγμένης ιστορικής μοίρας του νησιού και του πλήθους των ιστορικών γεγονότων, αναπόφευκτη αποτελεί η πολυπολιτισμικότητα σε πολλές και σημαντικές πτυχές της Κυπριακής καθημερινής ζωής, στη κουλτούρα, στη θρησκεία, καθώς και στον πολιτισμό και τις τέχνες²³.

23 Παυλίδης, Α. (2013). ό. π.

Κεφάλαιο 2

2.1 Η έννοια «Παράδοση»: ετυμολογική επεξήγηση-προσδιορισμός έννοιας:

Το δεύτερο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας φέρει τον τίτλο: Η έννοια «παράδοση» και αποτελείται από: ετυμολογική επεξήγηση, ιστορική τοποθέτηση και στη συνέχεια μια εκτενέστερη αναφορά στις μέχρι σήμερα θεωρητικές διαπραγματεύσεις και τους μετασχηματισμούς του όρου «παράδοση».

Ετυμολογικά η λέξη **παράδοση**, «προέρχεται από το ουσιαστικό [< αρχ. παράδοσις < παραδίδωμι], η πράξη και το αποτέλεσμα του παραδίνω ή η κατάσταση του παραδίνομαι || **κάθετι που μεταδίδεται προφορικά από γενιά σε γενιά** || πληθ. παραδόσεις, συνήθειες, ηθικές αντιλήψεις, αρχές καθιερωμένες²⁴. Ένας άλλος ορισμός για την παράδοση αφορά **«το σύνολο των ηθών των εθίμων των παλαιότερων εμπειριών** ενός μεγάλου σώματος από μνήμες από θεσμούς, νοοτροπίες και δοξασίες **ενός συγκεκριμένου έθνους»²⁵.**

Σύμφωνα με την παραπάνω ετυμολογική επεξήγηση, ο όρος της *παράδοσης* ερμηνεύεται ως μια αλυσιδωτή μεταφορά πληροφοριών, ηθών, εθίμων και νορμών από έναν άνθρωπο ενός συγκεκριμένου έθνους σε έναν άλλο, αφού προηγουμένως ο ίδιος τις έχει πάρει ήδη από κάποιον άλλο. Μια άλλη άποψη σύμφωνα με τον Κιουρτσάκη Γ. αναφέρεται στην προσκόλληση των εθίμων και προτύπων: «Συνήθως, όταν μιλάμε για παράδοση σκεφτόμαστε κάτι στατικό, που ταυτίζεται πάνω κάτω με την προσκόλληση στο παρελθόν, τη συντήρηση, την αντίσταση στην πρόοδο· σκεφτόμαστε την άρνηση της αλλαγής και την απολίθωση των παραδεδομένων προτύπων»²⁶. Η «παράδοση» είναι η «κληρονομιά» μας, οι «ρίζες» μας και αφορά οτιδήποτε μεταβιβάζεται από το παρελθόν και μπορεί να περιλαμβάνει στοιχεία κανονιστικού χαρακτήρα (π.χ οι πρακτικές του παρελθόντος θα πρέπει να είναι οδηγοί για τη μελλοντική δράση), αυτό όμως δεν ισχύει

24 Τεγόπουλος-Φυτράκης, Ελληνικό λεξικό, Εκδόσεις Αρμονία, Αθήνα χ.χ, σ.568.

25 Εξάντας/ Duden, Επίτομο εγκυκλοπαιδικό λεξικό του μαθητή, Εκδόσεις Εξάντας, 1993, σ.203

26 Κιουρτσάκης Γ., Το πρόβλημα της παράδοσης, Νεφέλη, Αθήνα 2003,σ.24.

απαραίτητα για όλες τις παραδόσεις²⁷ γι' αυτό η έννοια της παράδοσης δύσκολα μπορεί να οριστεί, καθώς δεν υπάρχει μια σαφής και ολοκληρωμένη θεωρία γύρω από αυτήν, τόσο από κοινωνιολογικής όσο και από ανθρωπολογικής σκοπιάς με εξαίρεση ίσως το έργο του Shils Edward, *Tradition* (Λονδίνο: Faber and Faber, 1981)²⁸.

Είναι μια έννοια φορτισμένη με πολλές σημασίες, νόημα και αξία, ανάλογα με το πλαίσιο στο οποίο χρησιμοποιείται· ωστόσο η ουσία της, μπορεί να γίνει κατανοητή μέσα στα πλαίσια της «νεωτερικότητας»²⁹. Επομένως, όταν μιλάμε για «παράδοση» κάνουμε λόγο για ένα προϊόν της νεωτερικότητας³⁰ η οποία σύμφωνα με τον Γκίντενς Άντονι, όπως αναφέρει ο Μαυρίδης Η.: «Θεσμολογεί την αμφισβήτηση του δεδομένου. Αμφισβητεί και έρχεται συνεχώς σε ρήξη με την παράδοση»³¹. Αυτές οι δύο έννοιες της παράδοσης και της νεωτερικότητας σηματοδοτούν μια πραγματικότητα και αυτό συμβαίνει γιατί δεν υπήρχαν ανέκαθεν αυτοί οι ορισμοί.

Η «παράδοση» λοιπόν είναι ένας συγκεκριμένος τρόπος να βλέπεις το παρελθόν και αυτό αμέσως τον καθιστά έναν όρο προβληματικό. Όπως σημειώνει η Δέλτσου Ε, «Η παράδοση και το παρελθόν ως ιδεολογικοί λόγοι αποτελούν σύμβολα με πολλαπλές σημασίες».

Μελέτες έχουν επίσης επισημάνει πως διαφοροποιείται η σημασία τους μέσα στο χρόνο και όπως έδειξε ο Karferer (1988:90), οι σημασίες του παρελθόντος και οι σχέσεις του με το παρόν, είναι ιδεολογικές κατασκευές, που πηγάζουν από τις τρέχουσες συνθήκες, αποτελούν δηλαδή, κατασκευές που παράγονται από τις διαδικασίες και τις

27 Thompson John B., *Νεωτερικότητα και μέσα επικοινωνίας / εισαγωγή*, επιμέλεια Νίκος Δεμερτζής : μετάφραση Γιώτα Καραμπίνη, Νένα Σώκου, Παπαζήσης, Αθήνα 1998, σ.305.

28 Στο: John B. Thompson, *Νεωτερικότητα και μέσα επικοινωνίας*, Παπαζήση, Αθήνα 1998, σελ.300, ο οποίος παραπέμπει σε μια πιο πρόσφατη εργασία του David Gross, *The Past in Ruins: Tradition and the Critique of Modernity* (Amherst: University of Massachusetts Press, 1992 και αναφέρει ότι το θέμα της παράδοσης έχει συζητηθεί εκτενέστερα από ανθρωπολόγους και παραπέμπει στο: P.Boyer, *Tradition as Truth and Communication* (Cambridge: Cambridge University Press, 1990).

29 «Είναι πια κοινός τόπος στις κοινωνικές επιστήμες να δηλώνει κανείς ότι η παράδοση ως έννοια είναι προϊόν της νεωτερικότητας.» Νιτσιάκος Β.,- Μάντζος Κ., *Πολιτικοποιώντας την Παράδοση: Χρήσεις των πολυφωνικών τραγουδιών στην Ελλάδα και την Αλβανία*. Στο: *Επιστημονικό συμπόσιο, Το παρόν του παρελθόντος-Ιστορία, Λαογραφία, Κοινωνική ανθρωπολογία* (19-21 Απριλίου 2002), Εταιρία Σπουδών νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας(Ίδρυτής: Σχολή Μωραΐτη). σ.131

30 Αναλυτικότερα περι Νεωτερικότητας βλ.: Μπάουμαν Ζ., *Ρευστοί Καιροί: Η ζωή στην εποχή της αβεβαιότητας*, μτφρ. Κ.Γεωργιά, εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα 2009. Επίσης: Giddens A., *Οι Συνέπειες της Νεωτερικότητας*, μτφρ. Γ. Μερτίκας, εκδ. Κριτική, Αθήνα 2001. (Οι δύο από τους σημαντικότερους θεωρητικούς της κοινωνικής θεωρίας και της νεωτερικότητας. Η νεωτερικότητα αποτέλεσε και για τους δύο ένα από τα κύριότερα ζητήματα ανάλυσης).

31 Μαυρίδης Η., *Αναστοχαστικότητα, Διακινδύνευση, Ταυτότητα: Για την Κοινωνιολογία της Νεωτερικότητας του Άντονι Γκίντενς*, σε Σ. Κονιόρδος (επιμ.), *Κοινωνική Σκέψη και Νεωτερικότητα*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2010.σ. 375.

δομικές συνθήκες του παρόντος»³². Σύμφωνα με τον Shils.E., η «παράδοση-εις» δεν υφίσταται από μόνη της, δεν είναι ουσιοκρατική έννοια³³ αλλά είναι μια έννοια εύπλαστη και μπορούμε να τη διαμορφώσουμε όπως θέλουμε. Είναι λόγος για το παρελθόν, όπως διατυπώνεται στο παρόν και ο λόγος αυτός δεν υπήρχε ανέκαθεν³⁴. Αυτός ο λόγος, ξεκινά να γίνεται την περίοδο ύστερα από τις σημαντικές Επαναστάσεις και τα Ευρωπαϊκά κινήματα που αναπτύχθηκαν κατά το 18^ο με 19^ο αιώνα. και επέφεραν πολλές αλλαγές, πολιτικές και κοινωνικές.

Οι ιστορικές συντεταγμένες που ακολουθούν, στοχεύουν να διαφωτίσουν περαιτέρω την έρευνα μας.

2.1.1 Ιστορικές συντεταγμένες διαμόρφωσης της έννοιας «παράδοση» - Διαφωτισμός:

Όταν χρησιμοποιούμε τον όρο *Διαφωτισμός*, είναι γενικά αποδεκτό ότι αναφερόμαστε στο *πνευματικό κίνημα*, που άκμασε σε μια περίοδο διάνοησης της ευρωπαϊκής ιστορίας, που εκτείνεται χονδρικά από τα τέλη του 17^{ου} αιώνα στην Αγγλία, έως το τελευταίο τέταρτο του 18^{ου} αιώνα στη Γαλλία³⁵. Το κίνημα του Διαφωτισμού, στην πιο απλή του έννοια ήταν: «η γέννηση ενός καινούργιου πλαισίου ιδεών γύρω από τον άνθρωπο, την κοινωνία και τη φύση το οποίο προκάλεσε τις υπάρχουσες αντιλήψεις που είχαν τις ρίζες τους σε μια παραδοσιακή κοσμοθεωρία [...] αυτές οι καινούργιες ιδέες προκάλεσαν πολλές πολιτισμικές καινοτομίες [...] τη γέννηση της κοινωνικής επιστήμης, τη δημιουργία εξειδικευμένων επιστημονικών κλάδων, ιδιωμάτων και ορολογιών»³⁶.

Στην περίπτωση της «παράδοσης» σύμφωνα με τον Shils Edward, «Η μέχρι τότε παραδοσιακή γνώση ήρθε σε πλήρη αντίφαση με την επιστημονική γνώση, που

32 Δέλτσου Ελευθερία, «Ο ιστορικός τόπος και η σημασία της παράδοσης για το έθνος – κράτος». Το κείμενο αυτό βασίζεται σε υλικό της διδακτορικής διατριβής *Praxes of Tradition and Modernity in a Village in Northern Greece* που υποστηρίχθηκε το Σεπτέμβριο του 1995 στο Indiana University των Η.Π.Α., 1995 σ 108.

33 Με τον όρο αυτό εννοείται ότι η παράδοση δεν έχει ουσία-δεν υφίσταται από μόνη της αλλά εμείς είμαστε αυτοί που της δίνουμε ουσία και νόημα κάθε φορά ανάλογα με την περίπτωση που την χρησιμοποιούμε.

34 « Traditions are not independently self-reproductive or self-elaborating. Only living, knowing, desiring human beings can enact them and re-enact them and modify them» [...] « is the past in the present but it is as much a part of the present as any very recent innovation». Shills E, (1983) 'Tradition', Chicago : University of Chicago Press. p.p14-15.

35 Hall Stuard-Gieben Bram (2003), Η Διαμόρφωση της Νεωτερικότητας, Σαββάλας σ.σ.50-51.

36 Hall Stuard- Gieben Bram : Ο.π: σ.51.

αποκτάται μετά από εμπειρικές παρατηρήσεις, αμφισβήτηση και κριτική διάθεση προς τον τομέα που μελετά η κάθε είδους επιστήμη και οι πνευματικοί άνθρωποι της εποχής πίστευαν ότι η κοσμοθεωρία που αφορά την παράδοση, πρέπει να αλλάξει και οι παλιές ιδέες να αντικατασταθούν με νέες, και ίσως καλύτερες από τις προηγούμενες»³⁷. Ο Διαφωτισμός λοιπόν, ήταν η αυτός που «δημιούργησε» την ιδέα για την αλλαγή του τρόπου με τον οποίο γίνονταν αντιληπτά τα κοσμοθεωρητικά δεδομένα.

2.1.2 Γερμανικός ρομαντισμός:

Στη Γερμανία της εποχής των Ναπολεοντίων πολέμων, εκδηλώνεται το Γερμανικό Ρομαντικό κίνημα με επίκεντρο αρχικά τη Γερμανία, έπειτα την Αγγλία και τη Γαλλία, ως αντίδραση στο Γαλλικό Διαφωτισμό. Το κίνημα του ρομαντισμού, τονίζει το ιδιαίτερο, σε αντίθεση με το γενικό, το συναίσθημα σε αντίθεση με τη λογική, το παρελθόν σε αντίθεση με το μέλλον. Σε πνευματικό επίπεδο, την περίοδο αυτή, αρχίζουν να ακούγονται οι πρώτες εκκλήσεις για επιστροφή στις πατροπαράδοτες αξίες, στα ήθη, στη λαϊκή παράδοση και τη φύση. Παράλληλα στην Ελλάδα, την ίδια εποχή, όταν στη Δύση αρχίζει το κίνημα του Ρομαντισμού, στις ελληνικές χώρες μεσουρανεί ο ελληνικός διαφωτισμός³⁸.

2.1.3 Ελληνικός Διαφωτισμός:

Στην Ελλάδα, στα πλαίσια του Ελληνικού Διαφωτισμού, τα αντίρροπα κινήματα του Διαφωτισμού και του Ρομαντισμού, δημιουργούν ένα σχήμα οξύμωρο, αφού ο Ελληνικός Διαφωτισμός έχει αφενός πολλά από τα χαρακτηριστικά του Γαλλικού Διαφωτισμού - ενδιαφέρον για τις φυσικές επιστήμες, εμπιστοσύνη στο πείραμα, αμφισβήτηση της θρησκευτικής αλήθειας και τις εκκλησιαστικής εξουσίας, εμπιστοσύνη στον ορθό-λόγο όλα όμως αυτά τα χαρακτηριστικά προβάλλονται σε μια καθαρά ρομαντική αντίληψη της Ιστορίας³⁹. Όπως παρατηρεί και ο Κ.Θ. Δημαράς, αυτή είναι και η βασική ιδιομορφία του ελληνικού διαφωτισμού σε σχέση με τον Ευρωπαϊκό⁴⁰.

37 Πληροφορίες απο μετάφραση της γράφουσας στο : Shils Edward,(1983), Tradition, Chicago : University of Chicago Press,, p. 4-7.

38 Νέστορος Κ.Α, Η Θεωρία της ελληνικής Λαογραφίας,Εταιρία Σπουδών νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας : Ιδρυτής Σχολή Μωραΐτη,χ.χ.,σ.22.

39 Ο.π.σ.σ 27-28.

40 Στο: Δέλτσου Ε. Ο Ιστορικός τόπος και η σημασία της παράδοσης για το έθνος-κράτος , Εθνολογία 4, 1995, σ.108-109. Η οποία παραπέμπει στον Κ.Θ Δημαρά.

Συνεπώς στην περίπτωση της Ελλάδας η ελληνική επανάσταση του 1821, ως ένα εθνικό και πολιτικό κίνημα, συγγένευε με τα εθνικά κινήματα της ίδιας εποχής και διαμορφώθηκε υπό την επίδραση των πολιτικών μηνυμάτων που εκπορεύονταν από την επαναστατημένη Γαλλία, εντούτοις, ονομαζόμενο «Ελληνική Εθνική Παλιγγενεσία», δηλώνοντας άμεσα όχι μόνο το στόχο του που ήταν οι συγκρότηση ανεξάρτητου εθνικού κράτους, αλλά κυρίως τα ιδιαίτερα συστατικά του στοιχεία, που ήταν η προβολή των Ελλήνων της εποχής ως απογόνων των Αρχαίων Ελλήνων και ταυτόχρονα την ταύτισή τους με τους ευρωπαϊκούς λαούς, ως μια διάκριση από το τουρκικό στοιχείο.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η ανάγκη για εθνική συγκρότηση, οδήγησε στη χρήση της αρχαίας Ιστορίας και των ηθών και εθίμων του τόπου ως μέσω διάκρισης από την εθνική ταυτότητα του κατακτητή. Αυτό θα έδινε ώθηση στον Έλληνα επαναστάτη να στηριχθεί στην «παράδοση» ώστε να διαφοροποιηθεί από το «άλλο». Το «άλλο» που αποτελεί απειλή και να χαράξει τη δική του εθνική «ταυτότητα»⁴¹.

2.1.4 Ελληνικός Εθνικισμός και η σύνδεση του με την περίπτωση της Κύπρου:

Ο ελληνοκυπριακός εθνικισμός, παρά τα εγγενή του χαρακτηριστικά αποτελεί μεταφύτευση του ελληνικού εθνικισμού στο νησί. Για να κατανοήσει επομένως την ελληνοκυπριακή περίπτωση, ο ερευνητής οφείλει να έχει ως αναλυτική αφετηρία τον ελληνικό εθνικισμό. Οι ιδεολογικές καταβολές του ελληνικού εθνικισμού στην Κύπρο μπορούν να ανιχνευθούν στην περίοδο του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, όταν οι Έλληνες άρχισαν να αναπτύσσουν μια συγκεκριμένη ταυτότητα που τους ξεχώριζε από τους άλλους χριστιανούς της Οθωμανικής αυτοκρατορίας⁴². Είναι κοινώς αποδεχτό ότι: «Η παράδοση της Κύπρου, όσο κι αν μεταμορφώνεται μέσα στην ιστορική εξέλιξη, έχει στην βάση της μια συνέχεια από το Αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα. Η ιδεολογία της είναι ελληνική [...] και είναι σταθερά προσανατολισμένη προς την Ευρώπη και τον ευρωπαϊκό τρόπο ζωής⁴³.

Στην περίπτωση της Κύπρου το κομβικότερο σημείο της Ιστορίας της αποτελεί το 1974, όταν η Τουρκία εισέβαλε στο νησί και από τότε τα τούρκικα στρατεύματα

41 Νέστορος Κ. Άλκη, Η θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας, Εταιρία Σπουδών Νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας, Ιδρυτής: Σχολή Μωραΐτη, χ.χ., σ.σ. 17-47.

42 Μαυράτσας Κάϊσαρ Β., Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο : Ιδεολογικές αντιπαραθέσεις και η κοινωνική κατασκευή της ελληνοκυπριακής ταυτότητας 1974-1996, Κατάρτι 1998, σ.57-58.

43 Λαογραφική Κύπρος, Ετήσιο λαογραφικό περιοδικό 1972-1975, Λευκωσία, σ.15.

παραμένουν και εξακολουθούν να κατέχουν το βόρειο τμήμα του νησιού. Από τότε η Κύπρος είναι εθνικά μοιρασμένη. «Ως αποτέλεσμα της καταστροφής του 1974 και περίπου μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980, η ελληνοκυπριακή εθνικιστική ιδεολογία τέθηκε στο περιθώριο, ενώ παράλληλα παρουσιάστηκε μια άνοδος του κυπριωτισμού, μιας κυπροκεντρικής ιδεολογίας με κεντρικό αξίωμα τη διαφύλαξη της πολιτικής αυτονομίας της Κύπρου. Η υποχώρηση του εθνικισμού όμως ήταν προσωρινή. Η εθνικιστική ιδεολογία, με επίκεντρο μια έννοια της ελληνοκεντρικότητας, επέστρεψε με εθνικιστικό αίτημα την επαναβεβαίωση της ελληνικής ταυτότητας στο πλαίσιο μιας ανεξάρτητης πολιτείας με στενές πολιτιστικές διασυνδέσεις με το ελλαδικό κράτος»⁴⁴.

Όταν αναφερόμαστε στην «παράδοση» λοιπόν, αναπόφευκτα μιλάμε και για την ιδεολογία του «έθνους-κράτους», γιατί αυτή η έννοια ενσωματώνει σημαντικές έννοιες για την κάλυψη του. Και όπως αναφέρει και η Δέλτσιου Ε., Η «παράδοσις» -παρελθόν αποτελεί πρακτική δημιουργίας του «Έθνους- Κράτους»⁴⁵.

2.2 «Παράδοση - Έθνος-Κράτος- Ταυτότητα»:

Σύμφωνα και με τους Νιτσιάκος Β. - Μάντζος Κ., στο πλαίσιο του «έθνους-κράτους» η παράδοση ταυτίζεται με την εθνική παράδοση, ως μια ενιαία στο χώρο και συνεχής στο χρόνο υποστασιοποιημένη κατηγορία που συνέχει το έθνος. Το ιδανικό της ιδεολογίας για τη δημιουργία ανεξάρτητων εθνών-κρατών είναι η εθνική «ομογενοποίηση». Η κοινή γλώσσα, η θρησκεία, η εθνικότητα, η ταυτότητα, είναι τα στοιχεία που πρέπει να χαρακτηρίζουν κάθε «έθνος-κράτος» και το διαφοροποιούν από τα «άλλα» έθνη-κράτη, τα οποία πάντα αποτελούν «απειλή»⁴⁶. Γι' αυτό και μέσα στα πλαίσια αυτής της «φαντασιακής κοινότητας» σύμφωνα με τον Μπενεντικτ Α. χρησιμοποιούνται πρακτικές «ομογενοποιήσεις», κοινά σύμβολα επικοινωνίας και κώδικες συμπεριφοράς μεταξύ των μελών. Στη περίπτωση αυτή, οι «μηχανισμοί» του έθνους-κράτους δημιουργούν μια συγκεκριμένη εικόνα για το παρελθόν (την παράδοση) η οποία είναι απαραίτητη για την ύπαρξή του και, όπως αναφέρει ο Λέκκας Π., για να

44 Μαυράτσας Κάϊσαρ Β., Οψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο: Ιδεολογικές αντιπαραθέσεις και η κοινωνική κατασκευή της ελληνοκυπριακής ταυτότητας 1974-1996, Κατάρτι, 1998, σελ.16-19.

45 Δέλτσιου Ε, ο.π.

46 Για περισσότερες πληροφορίες βλ: Μπενέντικτ Άντερσον, «Φαντασιακές κοινότητες, στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του Εθνικισμού, Εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1997.

υπάρξει ένα έθνος-κράτος πρέπει να αποδείξει τις ρίζες του, για να μπορεί να έχει ένα μελλοντικό προσανατολισμό⁴⁷.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, η ελληνική λαογραφία, ως μηχανισμός του έθνους-κράτους, «χρησιμοποίησε» την έννοια της «παράδοσης», η οποία συνεπάγεται με «επιστροφή στις ρίζες» και την συνέδεσε άμεσα με το ένδοξο «Αρχαιοελληνικό παρελθόν». Η παράδοση σύμφωνα με τα παραπάνω, νοείται ως κληρονομιά η οποία πρέπει να μεταφερθεί από μια γενιά σε άλλη. Στην περίπτωση της Ελλάδας «Ο ρόλος της ελληνικής λαογραφίας ήταν πολύ σημαντικός στη διαμόρφωση της αντίληψης περί «παράδοσης», από την περίοδο του 1821 μέχρι και την ομογενοποίηση του ελληνικού έθνους-κράτους», αφού η «παράδοση- παρελθόν» μέσα σε αυτό το πλαίσιο, χρησιμοποιήθηκε για πολλοστή φορά, ούτως ώστε να επικυρωθεί η εθνική ταυτότητα του ελληνικού έθνους-κράτους. Η έννοια, γύρω από την οποία οι Έλληνες Λαογράφοι οργάνωσαν την προσπάθειά τους, ήταν εκείνη της πολιτισμικής συνέχειας.

Ένα μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας έχει ασχοληθεί με τη συγκρότηση του παρελθόντος στο παρόν, με την «παράδοση» να αποτελεί έναν από τους κεντρικούς άξονες ανάλυσης⁴⁸. Στην περίπτωση της Κύπρου, η Κυπριακή δημοτική μουσική, αναπόσπαστο κομμάτι του Ελληνικού Πολιτισμού, με τις ίδιες γενικές καταβολές της Ελληνικής παραδοσιακής μουσικής, αλλά και τις δικές της ιδιαιτερότητες, επιβίωσε διαχρονικά, σε παρόμοια αγνάρια και ιστορικές προκλήσεις, με εκείνα των υπολοίπων ελληνικών περιοχών⁴⁹.

2.2.1 Η έννοια της «επινόησης της παράδοσης»:

Στην ανάλυση της θεματολογίας που αφορά τη συγκρότηση του παρελθόντος στο παρόν, άσκησε πολύ σημαντικό λόγο η μελέτη των Hobsbawm και Ranger με τίτλο «Η επινόηση της παράδοσης» η οποία ουσιαστικά συνίσταται στην αποδοχή ότι κάθε λογής πολιτικές εξουσίες και κυρίως τα έθνη-κράτη επινοούν⁵⁰ την παράδοση και την «χρησιμοποιούν», προκειμένου να εξυπηρετήσουν πολιτικούς σκοπούς⁵¹. Η

47 Λέκκας Π., Το παιχνίδι με τον χρόνο: εθνικισμός και νεωτερικότητα, Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2001,σελ.17.

48 Δέλτσιου Ε.,Ο.π σ.107.

49 Παναγιώτου Ν., Η Μουσική στην Κύπρο τον καιρό της Αγγλοκρατίας, Κύπρος: Μορφωτική Υπηρεσία Υπουργείου Παιδείας Λευκωσία,1985.

50 Με την έννοια της επιμελημένης συνειδητής.

51 Hobsbawm, Eric. Ranger, Terence, «Η επινόηση της Παράδοσης», Θεμέλιο, Αθήνα, 2004, σ.9.

«ομογενοποιήσις» του έθνους-κράτους, είναι κοινό χαρακτηριστικό γνώρισμα των εθνών-κρατών και εννοείται, όχι ως μια αντικειμενική πραγματικότητα, αλλά ως επινοημένη-κατασκευασμένη⁵² στο συγκεκριμένο χρόνο για πολύ συγκεκριμένους λόγους.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, η έννοια της κατασκευής της «παράδοσης», νοείται ως πολιτική πράξη στα πλαίσια του «έθνους-κράτους» και ασκεί εξουσία. Κατασκευάζεις ένα παράδειγμα για να δηλώσεις κάτι σε σχέση με την ταυτότητα σου. Η «παράδοση» λοιπόν είναι ταυτόσημη με την ταυτότητα και οι δύο αυτές έννοιες μεταβάλλονται και επαναπροσδιορίζονται. Οι διαδικασίες επινοήσεως, σε καμία περίπτωση δεν είναι ζήτημα επιλογών σε ατομικό επίπεδο, αλλά οι σημασίες του παρελθόντος και η σχέση τους με το παρόν έχει να κάνει με κοινωνικές ανάγκες. Κατασκευάζονται δηλαδή από διαδικασίες και δομικές συνθήκες του παρόντος⁵³.

52 Με τον όρο «επινοήση της παράδοσης» εννοείται ένα σύνολο πρακτικών οι οποίες διέπεται, φανερά η σιωπηρά, από αποδεκτούς κανόνες και με τελετουργική ή συμβολική φύση επιδιώκουν να ενσταλάξουν ορισμένες αξίες και κανόνες συμπεριφοράς μέσω της επανάληψης, γεγονός που αυτόματα συνεπάγεται τη συνέχεια με το παρελθόν».

53 Αυτή η έννοια της «επινοημένης παράδοσης», παρότι επηρέασε πολλές αναλύσεις που ακολούθησαν, δέχτηκε κριτικές, καθώς παρουσίαζε κάποιες παραδόσεις ως περισσότερο επινοημένες από κάποιες άλλες (Herzfeld 1992:12), διακρίνοντας τις σε «γνήσιες» και σε «επινοημένες» (Handel και Linnekin 1984). βλ. Δέλτσιου Ε., ο.π.. Δεν θα επεκταθούμε περισσότερο σε αυτό το θέμα καθώς δεν ενδιαφέρει την παρούσα εργασία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 « Τσιαττιστά » : Παρουσίαση-επεξήγηση των τσιαττιστών»

Τα τσιαττιστά ως ποιητική δημιουργία, όπως κάθε τέχνη, αποτελεί για κάθε λαό τρόπο έκφρασης ανά τους αιώνες. Μπορεί λοιπόν κανείς μέσα από αυτήν, να ανακαλύψει σημαντικά στοιχεία-μαρτυρίες για τη ζωή, τα συναισθήματα και τις σκέψεις των ανθρώπων κάθε εποχής. Αυτή η τέχνη της ποιητικής δημιουργίας, γνώρισε ιδιαίτερη άνθιση στο νησί της Κύπρου, αρχικά σε προφορικό και στη συνέχεια σε γραπτό επίπεδο κυρίως μέσω των «ποιητάρηδων» και των «τσιαττιστών-τσιαττιστάων», όπως συνηθίζεται να χαρακτηρίζονται στο χώρο της «λαϊκής» ποίησης, οι πιο ικανοί στο είδος στιχουργοί-ποιητές, οι οποίοι διαδραμάτισαν στο παρελθόν σημαντικό ρόλο την πνευματική και κοινωνική ζωή του τόπου τους με τα ποιήματα τους και την προσωπικότητα τους⁵⁴. Το ποιητικό στοιχείο απαντάται συχνά στην κυπριακή ζωή: στο γάμο, στη γέννηση, στο νανούρισμα, στο θάνατο, στη δουλειά, στο γλέντι και σε πολλές άλλες εκδηλώσεις⁵⁵.

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει μια παρουσίαση στις κατηγορίες-είδη των Τσιαττιστών και στη συνέχεια, μια σημαντική ιστορική αναδρομή στην παρουσία των Τσιαττιστών στην Κύπρο.

Τσιαττιστό(ν): Κυπριακή ρίμα, ποιητικός λόγος.

Τσιάττισμα: Συνταίριασμα στίχων. Γνωστό και ως «τραουδιστός»⁵⁶.

Τσιαττιστά ή Τσιαττίσματα : Αυτοσχέδιοι ποιητικοί διάλογοι απο ομοιοκατάληκτα δίστιχα, τετράστιχα ή και εξάστιχα τραγούδια, σε μορφή ιαμβικού και τροχαϊκού δεκαπεντασύλλαβου, βασισμένα στην κυπριακή διάλεκτο. Από το τούρκικο ρήμα «çatmak» που σημαίνει φιλονικώ, διαγωνίζομαι με προφορικό ή γραπτό λόγο»⁵⁷. Αλλιώς τα «τσιαττίσματα» λέγονται και κατάκοντρα, καβκαλίτικα ή τραούκια του παλιωμάτου

54 Γιαγκουλλή Γ. Κωνσταντίνος, Οι ποιητάρηδες της Κύπρου, Βιο-εργογραφία (1878-σήμερα), Λευκωσία 2005, σ.24

55 Κύρρης Κώστας, Οι ποιητάρηδες της Κύπρου, Λευκωσία 1961. Σελ 3.

56 Γιαγκουλλή Γ. Κ,ο.π, υποσημείωση αρ.2/ σελ 25.

57 Πετρόπουλος Δημήτριος, «Οι ποιητάρηδες στην Κρήτη και στην Κύπρο», Λαογραφία 15 (1954), σελ 394-395.

(δηλαδή του τσακωμού- της φιλονικίας)⁵⁸. Τραγουδούνται με ή χωρίς τη συνοδεία μουσικής, συνήθως με βιολί και λαούτο, από τους «τσιαττιστές»-«τσαττιστάες» ή «ποιητάρηδες», προσαρμοσμένα πάνω στις κυπριακές «φωνές»⁵⁹.

Κυρίως τραγουδιούνται πάνω στην «Ίσια φωνή» και στις παραλλαγές της, χωρίς να αποκλείονται και οι υπόλοιπες κυπριακές «φωνές»⁶⁰. Ακούγονταν σε κάθε γιορταστική εκδήλωση, όπως σε γάμους, στα πανηγύρια, στην γιορτή του Κατακλυσμού. Το περιεχόμενο τους ήταν επίκαιρο και άγγιζε κοινωνικές πτυχές του τόπου, ενώ πάντοτε με κάποιον άμεσο ή έμμεσο τρόπο περιείχαν ερωτικά στοιχεία, αλλά και δηκτικά σχόλια για τις ικανότητες του αντίπαλου διαγωνιζόμενου⁶¹. Επίσης, αποτελούσαν την προφορική εφημερίδα των κυπρίων, ο ποιητάρης ήταν ο «αγγελιαφόρος», ο οποίος γυρνούσε στα χωριά και έλεγε τα νέα από άλλες περιοχές. «Οι ποιητάρηδες γίνονταν οι ζωντανή έμμετρη εφημερίδα, που μετέδιδε τις τελευταίες ειδήσεις»⁶².

Κυπριακές φωνές: Οι κυπριακές «φωνές», είναι «χαρακτηριστικές και ιδιότυπες μελωδίες που μαζί με τις παραλλαγές τους, αποτελούν μελωδικά πρότυπα για τη δημιουργία τραγουδιών» [...] «Ο λαϊκός ποιητής αυτοσχεδιάζει κατά την εκτέλεση ή δημιουργεί πριν από αυτήν στίχους, που έντεχνα προσαρμόζει (ταιριάζει-τσιαττίζει) στις «φωνές»⁶³. Ορισμένες από τις πιο γνωστές και χαρακτηριστικές κυπριακές φωνές είναι η «ίσια» φωνή, η οποία θεωρείται μια από τις πιο βασικές φωνές σύμφωνα και με άλλους μελετητές⁶⁴, η «ποιητάρικη φωνή» η οποία ποικίλει από περιοχή σε περιοχή, η «Παραλιμνίτισσα», η «Ζωθκιάτισσα», η «Αυκορίτισσα», η «Μορφίτισσα» και άλλες, οι οποίες πήραν τα ονόματά τους κυρίως από το χωριό ή την περιφέρεια τους⁶⁵.

58 Γιακουλλή Γ.Κ., ο.π.

59 Επεξήγηση θα γίνει αργότερα.

60 Γιωργούδης Γ. Πανίκος, «Εθνομουσικολογία: μεθοδολογία και εφαρμογή, μουσικό-ποιητική εκλογή», Εκδόσεις Μεσόγειος, Αθήνα 2004, σ.σ 136-138.

61 Τομπόλης Σ., Δημοτικά τραγούδια και χοροί της Κύπρου, Εκδότης: Επιφανίου Κ. 1980, σ.17.

62 Γιακουλλή Κ.Γ., «Οι ποιητάρηδες τις Κύπρου, Προλεγόμενα-Βιο-Εργογραφία (1878-Σήμερα), Λευκωσία 2005, σ.54.

63 Ο.π

64 Καλλίνικος Θεόδουλος, «Κυπριακή Λαϊκή Μούσα, Λευκωσία ΕΚΣ. 1951, σ..36.

65 Δεν θα επεκταθούμε περισσότερο στις κυπριακές φωνές. Για πληροφορίες στα: Ιωαννίδη Κ.Δ., Τέσσαρες κυπριακά φωνάϊ Έπετηρίς Κέντρου Επιστημονικών ερευνών, V, Λευκωσία, 1971-72 και στο Γιωργούδης Π., «Εθνομουσικολογία: μεθοδολογία και εφαρμογή, μουσικό-ποιητική εκλογή», Εκδόσεις Μεσόγειος, Αθήνα 2004.

«Τσιαττιστές-(άες): Οι πιο ικανοί στο είδος τους, οι επονομαζόμενοι «λαϊκοί ποιητές», αυτοί που «τσιαττίζουν», δηλαδή που έχουν την ικανότητα να ταιριάζουν (τσιαπτούν) αυτοσχέδια στίχους της στιγμής. Οι περισσότεροι από αυτούς ήταν αγράμματοι, όμως κανείς μελετώντας τους στίχους τους πιο ειδικά μπορεί να διακρίνει τη μεγάλη τους σοφία. Ο Γιαγκουλής Γ. Κ. ορίζει τους τσιαττιστές ως: «Εκείνοι που στα γαμήλια συμπόσια, στα πανηγύρια, στις γιορτές του κατακλυσμού, διαγωνίζονται με αυτοσχέδια διαλογικά σατιρικά δίστιχα τσιαττίσματα ποικίλου περιεχομένου»⁶⁶.

«Ποιητάρη(δ)ες»: Εμπνευσμένοι λαϊκοί στιχουργοί, που παίρνουν υποθέσεις από επίκαιρα γεγονότα και επεισόδια της καθημερινής ζωής και συνθέτουν πολύστιχα αφηγηματικά τραγούδια (ρίμες), τα οποία αφού πρώτα τυπώσουν σε φυλλάδες, τραγουδούν έναντι αμοιβής στα καφενεία, στις πλατείες, στα πανηγύρια και σε διάφορες άλλες καλλιτεχνικές και γιορταστικές εκδηλώσεις⁶⁷. Μερικοί από τους ποιητάρηδες που άφησαν εποχή ήταν οι Α. Μαμπούρας, Χ. Άζινος, Π. Πεσκέσης, Χ. Παλαίσιης, Γ. Ατσίκκος και άλλοι⁶⁸.

Μέσα από το παρακάτω παράδειγμα, διαφαίνεται χαρακτηριστικά ο ρόλος των ποιητάρηδων καθώς και το από που αντλούσαν τα θέματα τους:

«Απαραίτητον καθήκον θεωρώ για να το πράξω
Ό,τι δώ τζι ό,τι ακούσω παντού να το φωνάξω
Είναι καθήκον ιερόν του ποιητή η πράξη
Κάθε σπουδαίον γεγονός σε στίχους να συντάξει
Το θεωρώ καθήκον μου και πρέπει να το πράξω
Τον βίον και τον σκοτωμόν του Μούσκου για να γράψω»⁶⁹.

Ας σημειώσουμε εδώ ότι οι δυο παραπάνω κατηγορίες «Τσιαττιστές-(άες)», «Ποιητάρη(δ)ες χρησιμοποιούνται στην Κύπρο, για την γενικότερη περιγραφή των δημιουργών διστίχων. Γίνεται όμως ένας διαχωρισμός μεταξύ τους, τον οποίο αναλύει διεξοδικά και πιο ειδικά ο Γιαγκουλής Γ.Κ.⁷⁰ και αφορά το γεγονός της χρήσης των

66 Γιαγκουλή Γ. Κ., ο.π., σ.25 .

67 Ο.π., σ.23

68 Γιωργούδης Π., ο.π.

69 Γιαγκουλή, Ο.π., σ.54.

70 Ο.π.

διστίχων ή ποιημάτων από τους ποιητάρηδες ως βιοποριστικό επάγγελμα, το οποίο δεν υπάρχει πια ως επάγγελμα στην Κύπρο. Κατά τον παραπάνω, Ποιητάρη(δ)ες θεωρούνται αυτοί οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τα τσιαττίσματα, τα ποιήματα ή τις διηγήσεις τους πουλώνοντας τα σε φυλλάδες για να βγάλουν τα προς το ζην. Αντίθετα, «τσιαττιστάες»-τρα(γ)ουϊστές ονομάζονται εκείνοι που τραγουδούν-τσιαττίζουν στις διάφορες κοινωνικές εκδηλώσεις⁷¹.

Τα τσιαττιστά γνώρισαν μεγάλη άνθιση κυρίως στην περιοχή των Κοκκινοχωρίων, τα οποία βρίσκονται στην νοτιοανατολική μεριά του νησιού και πήραν το όνομά τους από το κόκκινο χρώμα το οποίο χαρακτηρίζει τις περιοχές αυτές. Τα περισσότερα από αυτά είναι επίσης παραθαλάσσια και αποτελούνται από τις περιοχές: Αγία Νάπα, Αυγόρου, Αχερίτου, Άχνα, Δεκέλια, Δερύνεια, Καλοψίδα, Κούκλια, Λιοπέτρι, Μακράσυκα, Ξυλοτύμπου, Ξυλοφάγου, Ορμίδεια, Παραλίμνι, Πέργαμος, Σωτήρα, Φρέναρος⁷².

3.1.1 Οι κατηγορίες των τσιαττιστών:

Τα είδη των τσιαττιστών-διστίχων είναι ποικίλου περιεχομένου και χωρίζονται σε κατηγορίες ανάλογα με την περίσταση στην οποία δημιουργούνται και αναφέρονται. Τα συναντά κανείς στο παρελθόν, στην καθημερινότητα των Κυπρίων και στις διάφορες γιορτές, όπως κατά την περίοδο της Σαρακοστής, όπου οι άνθρωποι συνήθιζαν να γλεντούν την ημέρα της «Καθαράς Δευτέρας»⁷³ έξω στη φύση με γλέντια, φαγοπότια και «τσιαττιστά», στα γαμήλια γλέντια: «Κατά τη διάρκεια της βραδιάς του γάμου, συνηθίζεται να γίνονται διαγωνισμοί τσιαττιστών και αυτός που θα τραγουδήσει το καλύτερο δίστιχο ή για το γάμο ή για το ζευγάρι, κερδίζει τα ενθουσιώδη χειροκροτήματα». Την ημέρα της Σαρακοστής « Νέοι και γέροι, πλούσιοι και φτωχοί, άντρες και γυναίκες, τρέχουν όλοι στην ύπαιθρο. [...] γλεντούν τη γιορτή αναμεταξύ τους και χρησιμοποιούν[...] και μουσικούς.[...] Τρώνε, πίνουν πολύ, χορεύουν, τραγουδούν και διαγωνίζονται μεταξύ τους για την παραγωγή νέων διστίχων [...] που συνοδεύουν τους

71 Δεν ενδιαφέρει την παρούσα εργασία η περαιτέρω επέκταση του θέματος. Για περισσότερες πληροφορίες. Ο.π, σ.23-45.

72 Καρούζη Γ., Γεωγραφία της Κύπρου, Λευκωσία, 1981, σελ..14.

73 Σύμφωνα με την Χριστιανορθοδοξία η Καθαρά Δευτέρα είναι η πρώτη ημέρα των νηστειών πριν από το Πάσχα.

χορούς [...] ο κόσμος περιφέρεται και ξεκουράζεται για να ξαναρχίσει το φαγητό, το ποτό και τα «τσιαττιστά.»⁷⁴

Στα Πανηγύρια: «Υπήρχαν τα παναῦρκα⁷⁵, το κάθε χωρκόν έκαμνε παναῦρι την ημέρα που εγιόρταζεν ο Πολιούχος Άγιος του χωρκού, οι ποιητάρηδες επέρναν μιαν «βουκάνη»⁷⁶ τζιαι εβάλλαν⁷⁷ την πάνω σε θκυό καρέκλες και εφκαίναν⁷⁸ πάνω ο φκιολάρης⁷⁹ τζιαι ο λαουτάρης για να είναι πιο ψηλά από τον κόσμο και επαίζαν τους παραδοσιακούς Κυπριακούς χορούς τζιαι δεν μπορούσαν να λείψουν τα τσιαττιστά [...] τα τσιαττισματα ήταν καθιερωμένα. Έλεγαν ερωτικά τραγούδια. Τα ερωτικά, ήταν ένας τρόπος να πει ο νέος στη νέα που αγαπούσε πόσο την εθαύμαζε ή να εκφράσει το παράπονό του που αγκρίστηκε⁸⁰ μαζί του χωρίς λόγο ίσως, ή γιατί εκείνος αγκρίστηκε μαζί της και ήταν ο μόνος τρόπος να το πουν στο παναῦρι»⁸¹.

Επίσης **τα σατυρικά-σκωπτικά**, σαρκαστικά ή αλλιώς εμπαικτικά που κοροϊδεύουν ή χλευάζουν κάποιον ή κάποια κατάσταση. «Μετ'αυτά έπονται πολλά έρωτικά και σκωπτικά δίστιχα ᾄσματα, ως και τίνα μόνον ερωτικά ᾄσματα τετράστιχα»⁸².

Τα αφηγηματικά, αυτά που αφηγούνταν μια καθημερινή υπόθεση, ή ένα τραγικό γεγονός όπως «Ο στυγερός φόνος/τους δυο αδελφούς. Τζυρκαλή Παναγή και Ανδρέα Παναγή υπό του εξαδέλφου τους/στην 26^η Οκτωβρίου 1934»⁸³.

74 Ohnefalsch-Ricter Magda, «Ελληνικά ήθη και έθιμα στην Κύπρο», Μετάφραση-εισαγωγή-σχόλια και επιμέλεια Άννα Γ. Μαραγκού, Πολιτιστικό Κέντρο Λαϊκής Τράπεζας, Λευκωσία 1994, σελ: 202-203.

75 Πανηγύρια.

76 Βουκάνη είναι μια πλατφόρμα, ένα εργαλείο το οποίο χρησιμοποιούσαν για να αλωνεύουν τα σιτηρά. Ξύλο που έχει σπινθιρόλιθο από κάτω, αλλά χρησίμευε και για τη δουλειά αυτή. Ήταν ο ευκολότερος τρόπος να φτιάξεις πλατφόρμα.

77 Έβαζαν : ρήμα βάζω, τοποθετώ.

78 Μεταφρ. : Ανέβαιναν.

79 Βιολιστής.

80 Ανγκρίστηκε : από το ρήμα ανγκρίζω (-ουμαι) [angrizo], νευριάζω- θυμώνω , αγγλ. to upset ετυμ. αγγλικά, angry.

81 Μαρτυρία από τη συνέντευξη που πήραμε από τον ποιητή κο Κακολή Παντελή τις 16 -6-2007, στην οικία του, στο χωριό Λιοπέτρι/ Περιοχή Κοκκινωχωρίων.

82 Σακελάριος Αθανάσιος, Τα Κυπριακά, ήτοι Γεωγραφία, ιστορία και γλώσσα της νήσου Κύπρου, από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα. Τόμος δεύτερος : Η εν Κύπρω γλώσσα, Αθήνα 1891, σελ: κγ'.

83 Γιαγκουλή Κ.Α.,ο.π.,σ.288.

Τα ερωτικά: Αυτά που εξυμνούν τον έρωτα, την αγάπη του νέου για την αγαπημένη του, ή αυτά που παρουσιάζουν την θλιβερή κατάσταση ενός ανεκπλήρωτου έρωτα μεταξύ δύο νέων.

«Έρωτα που με γέλασες τζιαι εμπέρτεψα μιτά σου
Όπως το Ψάριν με έπιασες, μέσα στα δίχτυά σου
λαλώ σου τζιαι εν με ξαπωλάς, κοροϊδεύκεις τζιαι γελάς
μα να'ρτει η σειρά σου..[..]

Όσα άστρα έχει ο ουρανός μετρώ τα έναν
για να ξεχάσω του καμούς που μπέρτεψα με σέναν.[..]
Τζιείνος που γίνειν αφορμή τους δκυό μας να χωρίσει
Εις τες οχτώ να στραωθει τζι η γλώσσα του να κρατηθεί
Σαν το τζιερίν να λύσει

Κάμνω τη νύχτα προσευχήν στ' άστρα τζιαι στο φεγγάριν
Πέρκει μερώσει αλλα ξανά ο χάρος πριν με πάρει⁸⁴.

Τσιαττιστά του «παλιωμάτου»: Αυτοσχέδιοι ποιητικοί διάλογοι με ανταγωνιστικό χαρακτήρα. Το «τσιαττισμα» του παλιωμάτου, ξεκινά με ένα θέμα το οποίο δίνει ο ένας από τους δυο τσιαττιστές και ο άλλος είναι υποχρεωμένος να απαντήσει πάνω σε αυτό, δημιουργώντας αυτοσχέδια τσιαττιστά, σε μορφή ιαμβικού και τροχαϊκού δεκαπεντασύλλαβου, για να δείξει τις ικανότητες, την ευστροφία και τη δεξιοτεχνία του.

Παραθέτουμε απόσπασμα από ποιητικό διαγωνισμό «τσιαττίσματος», μεταξύ του Πιερί Πιερέττη και του Χρίστου Πριγκόπουλου με θέμα «Ο Χάρος», το οποίο καταγράφηκε στην περιοχή της Ορμήδειας το 1976⁸⁵.

Πιερέττης

84 Ττάμπα Χ. Γιαννή, Ερωτικά, 5/12/1988, ,Κύπρος Αδικημένη, Λευκωσία 1989,σ.78.

85 Στ. Πιερέττης Πιερός, «Φως του νήλιου», Βιβλιοθήκη Κοκκινωχωριτών Λαϊκών Ποιητών Αρ.10, Λευκωσία 1979, σελ.49-50.

Ἦρτεν ο χάρος ἔσσω μου, ἔσ'ει κανένα γρόνον
Τζι'αντί να κλάψω, ἔκλεεν με πίκρην τζιαι με πόνον·
«εσοῦ εἶσαι που τραουάς;» ἐρώτησεν με τόνον,
Τζ'εχάρισέν μου την ζωὴν μ'έναν τραοῦϊν μόνον.

Πριγκόπουλος

Ο Χάρος που'ρτεν ἔσσω σου, ἐγιώ ἡμουν, Πιερέττη,
Ἀλλά'χεν ἄλλους πιά γέρους, ἐσόν εἶχες νεπέττιν.

Πιερέττης

Εσόν ἡσουν. Ερώταν με για λλόου σου που εἶσαι
Τζ'εἶπα του· φύε τζ'άφηστον, πόσους να φάς, κανεῖ σε.

Πριγκόπουλος

Εἶα σε τζ'ελυπήθηκα τζ'εἶπουν τους ἐν τον παίρνω,
γιατ'ύστερα στην τραουδικιάν ποιόν να'βρω νά τόν δέρνω !

Ἡ ποιητική αὐτή λογομαχία «τσιάττισμα» συνεχίζεται ἕως ὅτου σύμφωνα με τον συγγραφέα Π.Πιερέττη, οἱ διαγωνιζόμενοι διακόπτονται»⁸⁶.

Επίσης, τα κοινωνικά, πολιτικά, θρησκευτικά, ιστορικά, ακριτικά, της προσφυγιάς, της καθημερινότητας δηλαδή ὅπως λόγου χάρι της χαρά, της λύπης και ἄλλων ἐκδηλώσεων που περιγράφουν τη ζωὴ των ἀνθρώπων.

3.1.2«Τσιαττιστά»: Σύντομη Ἱστορική ἀναδρομή- Ἡ παρουσία τους στα κυπριακά δρώμενα.

Οἱ ἱστορικές πηγές, καθὼς και ἡ προφορική παράδοση, ἀποτελέσαν για το κεφάλαιο αὐτό σημαντικές πηγές για τον προσδιορισμό και τις καταβολές των «τσιαττιστών».

«Καθὼς διαπιστώθηκε, οἱ πληροφορίες για τις ἀπαρχές του εἴδους και των διαγωνισμῶν ποιητικοῦ αὐτοσχεδιασμοῦ στην Κύπρο, ἀνάγονται στα Ομηρικά χρόνια,

86 Ο.π : σελ.51.

ενώ αργότερα εντοπίστηκαν αναφορές από ξένες και κυπριακές πηγές για Κύπριους χωρικούς που «τσιάττιζαν» σε συνάξεις και πανηγύρια, ήδη από το 15ο αιώνα.

Οι πρώτες αναφορές για ποιητικούς διαγωνισμούς, συναντώνται στον Όμηρο (Ιλιάδα) και τον Ησίοδο (Έργα και Ημέραι). Στην Κύπρο ως πρώτοι ποιητές αναφέρονται ο Κινύρας (12 π. Χ. αι.) βασιλιάς στην Παλαίπαφο και αρχιερέας στο ναό της Αφροδίτης και ο Στασίνοσ (7 π. Χ. αι.), ο οποίος έγραψε τα Κύπρια Έπη κατά το πρότυπο της Οδύσσειας. Ο Στασίνοσ εθεωρείτο από πολλούς αρχαίους συγγραφείς ως γαμπρός του Ομήρου, ενώ κατά την αρχαιότητα η Κύπρος παρουσιαζόταν ως γενέτειρα του Ομήρου. Αυτή τη διεκδίκηση, από την αρχαία Σαλαμίνα, ήρθε αργότερα (2ος αι. μ.Χ.) να τη στηρίξει ιστορικά ο Πausανίας. Συγκεκριμένα, στο βιβλίο του «Τα Φωκικά» κεφ. 24, αναφέρεται σε μια επιγραφή-χρησμό που είδε κατά την επίσκεψη του στους Δελφούς. Σ' αυτήν ήταν καταγραμμένη μια παλαιά προφητεία του ιερέα Εύκλου, σύμφωνα με την οποία στην Κύπρο θα γεννιόταν ο μεγαλύτερος αιιδός όλων των εποχών, σε μια αγροτική περιοχή δυτικά της Σαλαμίνας .

«Και τοτ' εν ειναλίη Κύπρω μέγας έσσειε' αιιδός,
ον τε Θεμιστώ τέξει επ' αγρού δια γυναικών
νόσφι πολυκτεάνοιο πολύκειλτον Σαλαμίνοσ.
Κύπρον δε προλιπών διερός θ' υπό κύμασιν αρθείσ.
Ελλάδοσ ευρυχώρου μούνοσ κακά πρώτοσ αείσασ
έσσειεαι αθάνατοσ και αγήραοσ ήματα πάντα».

Μετάφραση: «Και τότε στη θαλασσινή την Κύπρο θα γεννηθεί ο μεγάλος αιιδός, θα τον γεννήσει η θεία Θεμιστώ σε αγρό μοναχικό, μακριά από την πυκνοκατοικημένη Σαλαμίνα. Κι αυτός αφήνοντας την Κύπρο θα κινήσει πάνω στα κύματα, για τη μεγάλη Ελλάδα, της μοίρας τα κακά γραφτά να τραγουδήσει, πρώτοσ αυτόσ κι αθάνατοσ κι αγέραστοσ θα μείνει στοσ αιώνεσ»⁸⁷.

Πληροφορίες για ποιητικούς διαγωνισμούς υπάρχουν επίσης, σε δεκάδες αρχαία κείμενα τα περισσότερα από τα οποία είναι αναφορές για ποιητικούς διαγωνισμούς σε θρησκευτικές γιορτές όπως τα Πύθια, τα Μεγάλα Διονύσια κ.α.

⁸⁷ Σακελάριοσ Αθ, Τα Κυπριακά, Τομοσ Ά, Εν Αθήναισ, 1890,σ.702-703.

Στην Κύπρο συνέβαινε κάτι ανάλογο στα Αφροδίσια, τη μεγάλη θρησκευτική γιορτή προς τιμή της θεάς Αφροδίτης. Επειδή στα κυπριακά ήθη και έθιμα διατηρήθηκαν αρκετά κατάλοιπα της γιορτής αυτής, μετουσιωμένα βεβαίως και προσαρμοσμένα στους κανόνες και την ηθική της νέας θρησκείας, θα μπορούσε να πει κανείς ότι συμβαίνει κάτι ανάλογο και με τη γιορτή του «Κατακλυσμού» δηλαδή του Αγίου Πνεύματος σήμερα.

Όσον αφορά τη Βυζαντινή περίοδο (395μ.Χ.-1191μ.Χ.) δεν έχουμε στοιχεία που να αναφέρονται σε επώνυμους Κύπριους ποιητές, παρά μόνο γνωρίζουμε ότι κυριαρχούσαν τα ακριτικά τραγούδια αφηγηματικού χαρακτήρα σε ύφος και περιεχόμενο ηρωικό μέχρι υπερβολής, τα οποία εξυμνούσαν τα κατορθώματα και την παλικαριά των Ακριτών όπως αυτά του «Διγενή τζαι του Χάροντα» τα οποία διασώζονται σε διάφορες παραλλαγές. Γνωρίζουμε από ιστορικές μαρτυρίες ότι αυτή την περίοδο υπήρχαν ανώνυμοι ποιητάρηδες που απάγγελαν και τραγουδούσαν σε γιορτές και πανηγύρια, κυρίως ακριτικά καθώς και θρησκευτικά άσματα σε μια γλώσσα ανάμικτη, κυπριακή διάλεκτο και ευαγγελική .

Την περίοδο της Φραγκοκρατίας (1192-1489 μ.Χ.), επικρατέστερα ήταν τα δημοτικά τραγούδια με περιεχόμενο κοινωνικό και ερωτικό όπως για παράδειγμα η Αροδαφνούσα και ο πραματευτής. Οι ποιητάρηδες αυτής της περιόδου αντλούν το ρεπερτόριο τους από την «παράδοση», συχνά όμως δημιουργούν και δικά τους ποιήματα. Κάποια από αυτά τα προσωπικά δημιουργήματα πέρασαν μέσα από τη διαδικασία της ανάπλασης από στόμα σε στόμα και έγιναν «δημοτικά». Σ' αυτή την περίοδο, συντελείται μια πολύ σημαντική αλλαγή που καθορίζει πλέον και διαμορφώνει την τελική φόρμα της κυπριακής λαϊκής ποίησης και κατ' επέκταση και των «τσιαττιστών». Καθιερώνεται η ομοιοκαταληξία και οριστικοποιείται το μέτρο, ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος διατηρείται ως η βάση της κυπριακής λαϊκής ποίησης, αλλά προστίθενται κι άλλα όπως το «λόγιο τετράστιχο». Η τελική φόρμα διαμορφώνεται ανάλογα με τις ανάγκες ή τους τρόπους έκφρασης του ποιητή .

Σύμφωνα με τους μελετητές, από το 1878 έως το 1935 κυκλοφόρησαν στην Κύπρο περί τις 700 ποιητικές φυλλάδες (ο Ν. Γ. Κυριαζής αναφέρει τον αριθμό 668 και ο Κ. Γ. Γιαγκουλλής 698). Σχεδόν σε όλες τις φυλλάδες, οι δημιουργοί τους φρόντιζαν να διατυπώσουν με έμμετρο στίχο απειλές για τους επίδοξους αντιγραφείς, ενώ κατά κανόνα πρόβαλλαν με έντονο τρόπο, το όνομα και την καταγωγή τους σε μια εμφανή προσπάθεια να γίνουν ευρέως γνωστοί.

Κατά την περίοδο της Οθωμανικής κυριαρχίας του νησιού (1571- 1878) οι προσωπικές συνθέσεις των ποιητάρηδων, άρχισαν να κερδίζουν έδαφος σε βάρος των δημοτικών τραγουδιών, αφού φρόντιζαν οι ίδιοι να μνημονεύεται το όνομα τους στις προσωπικές τους δημιουργίες χωρίς βέβαια αυτό να γίνεται πάντα κατορθωτό. Αυτή η τάση για αναφορά στο όνομα του δημιουργού λαϊκής ποίησης, οριστικοποιείται στα τέλη του 19ου αι. με την έλευση της τυπογραφίας στη Κύπρο (1878). Ο ανώνυμος δημιουργός αποκτά όνομα και αναγνώριση. Οι ποιητάρηδες προχωρούν στην έκδοση των στιχουργημάτων τους σε πρόχειρες φυλλάδες, τις οποίες πωλούν οι ίδιοι σε γάμους, γιορτές και πανηγύρια, τραγουδώντας αποσπάσματα από τα ποιήματα τους.

Η αλλαγή αυτή από τη μια, βοήθησε στη ραγδαία ανάπτυξη και προώθηση της λαϊκής ποίησης στο ευρύτερο κοινό, από την άλλη όμως έθεσε οριστικά τέλος στην εξέλιξη της δημοτικής ποίησης, αφού ο κάθε δημιουργός διεκδικούσε στο εξής τα πνευματικά του δικαιώματα, την πατρότητα και του τελευταίου δίστιχου που συνέθετε.

Σ' αυτή την χρονική περίοδο παράλληλα με την εξάπλωση της ποιητάρικης φυλλάδας, τα Τσιαττιστά γνώρισαν μεγάλη άνθιση. Δεκάδες επώνυμοι τσιαττιστάδες εμφανίστηκαν κυρίως στα Κοκκινοχώρια και την επαρχία Λάρνακας, είχαμε όμως και μερικούς σημαντικούς τσιαττιστάδες από τις άλλες επαρχίες όπως για παράδειγμα στην Κερύνεια και την Πάφο.

Μεγάλη συμβολή σ' αυτή την ανοδική πορεία είχε η αναβίωση της γιορτής του Κατακλυσμού και η επίσημη επαναφορά των ποιητικών διαγωνισμών. Πρωτεργάτης και πρωτοπόρος σ' αυτή την εξέλιξη ήταν ο Δήμος Λάρνακας ο οποίος πρώτος ανάλαβε τα ηνία της αναβίωσης συμβάλλοντας στην αναβάθμισή της και βεβαίως στη συνέχεια ακολούθησαν κι άλλοι. Από το 1935 έως το 1976 παρατηρήθηκε μια κάμψη στην κυκλοφορία των φυλλάδων (κυκλοφόρησαν περίπου 400). Κατά την δεκαετία του 1980 επήλθε το οριστικό τέλος αφού ο τελευταίος των ποιητάρηδων, Ανδρέας Μαμπούρας από την Αραδίππου λίγα χρόνια πριν τον θάνατο του (1997) είχε πάψει να κυκλοφορεί φυλλάδες.

Στα νεότερα χρόνια (από τα τέλη του 19ου αι.) η γιορτή του Κατακλυσμού αναβιώνει με μεγάλη επιτυχία στη Λάρνακα, με αθρόα συμμετοχή του κοινού, από όλες τις ελεύθερες περιοχές του νησιού»⁸⁸.

88 Σοφοκλέους Γιώργος Δημοσιογράφος – Ερευνητής, Μελέτη για το Δήμο Λάρνακας, Ψηφιακό υλικό,: http://poetryfromcyprus.blogspot.com/2015/12/blog-post_19.html. _Πρόσβαση:16-6-2018.

3.1.3 Τα «τσιαττιστά» στη γιορτή του Κατακλυσμού:

Η πιο τυπική γιορτή των ποιητικών διαγωνισμών είναι ο «Κατακλυσμός», όπως λένε την εορτή της Αναλήψεως, στην Κύπρο τότε όλοι οι κάτοικοι του νησιού έχουν έθιμο να κατεβαίνουν στα πλησιέστερα παραλιακά κέντρα, για να γιορτάσουν και να παρακολουθήσουν και τους ποιητικούς διαγωνισμούς. Ύστερα από άλλες διασκεδάσεις και αγωνίσματα θαλασσίνα, όπως είναι «το παίγνιδι του μήλου», ακολουθεί ο διαγωνισμός των τσιαττιστών. Κριτικές επιτροπές, επίσημα οργανωμένες, που τις απαρτίζουν εξέχοντα πρόσωπα του τόπου, με συμμετοχή εκκλησιαστικών και διοικητικών αντιπροσώπων, απονέμουν στο τέλος του διαγωνισμού τα ποιητικά βραβεία, πρωτεία και δευτερεία ⁸⁹.

3.1.4 Κατακλυσμός: Η γιορτή του Κατακλυσμού και η ταυτόχρονη σύνδεση του με την Αρχαία ελληνική παράδοση και με άλλα τρία γεγονότα: α) Η Πεντηκοστή, β) Η γιορτή του Αγίου πνεύματος, γ) Το έθιμο του Κατακλυσμού.

«Ο Κατακλυσμός είναι μια πενθήμερη γιορταστική περίοδος, πενήντα μέρες μετά το Πάσχα. Σε όλες τις παραλιακές πόλεις κάθε χρόνο μέχρι σήμερα, γίνονται διάφορες εορταστικές εκδηλώσεις με αποκορύφωμα την πορεία προς τη θάλασσα, όπου οι συμμετέχοντες καταβρέχουν ο ένας τον άλλο με νερό. Μερικοί πιστεύουν ότι η γιορτή γίνεται στη μνήμη του Νώε και της επιβίωσης του μετά το βιβλικό κατακλυσμό, άλλοι υποστηρίζουν ότι ο Κατακλυσμός τιμά την άφιξη του Λάζαρου στη Κύπρο μετά την ανάστασή του από το Χριστό, ή ότι γιορτάζει τη γέννηση της Αφροδίτης. Θεωρείται στη ρίζα του ειδωλολατρικό, δηλαδή πηγάζει από τη λατρεία της Θεάς Αφροδίτης και του Άδωνη που γιόρταζαν οι αρχαίοι Κύπριοι στην Πάφο, την Αμαθούντα και όπου υπήρχαν βωμοί της Αφροδίτης και του Άδωνη. Τη λατρεία της θεάς συνόδευαν λουτρά καθαρμού και αθλητικοί αγώνες, τραγούδια και χοροί, ποιητικοί και μουσικοί αγώνες. Κρίνοντας από το περιεχόμενο των τελετών του Κατακλυσμού σήμερα διαπιστώνουμε την ομοιότητα με τις εκδηλώσεις της αρχαίας λατρείας της Αφροδίτης και του Άδωνη.

⁸⁹ Πετρόπουλος Δημήτριος, «Οι ποιητάρηδες στην Κρήτη και στην Κύπρο», Λαογραφία 15 (1954),σελ. 396-398.

Ο καθαρισμός διά του ζώντος ύδατος σήμερα, το φως του Αγίου Πνεύματος που κατακλύζει την ψυχή του ανθρώπου»⁹⁰.

Συνδέεται λοιπόν με την Αρχαία Ελληνική λατρεία της Θεάς του νησιού Αφροδίτης και με την Χριστιανορθοδοξία γιατί συμπίπτει με την πεντηκοστή ή αλλιώς γιορτή του Αγίου Πνεύματος και ταυτόχρονα με το «έθιμο» του κατακλυσμού.

Η Πεντηκοστή:

Πεντηκοστή ονομάζεται κατά την Καινή Διαθήκη η επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος στους Αποστόλους, που συνέβη την πεντηκοστή ημέρα από την Ανάσταση του Ιησού Χριστού (Πράξεις β' 1-41). Σε ανάμνηση του γεγονότος αυτού, κατ' έτος, οι Χριστιανοί γιορτάζουν με ιδιαίτερη λαμπρότητα την εορτή της Πεντηκοστής και αυτό διότι, θεολογικά, η ημέρα αυτή θεωρείται η γενέθλια ημέρα της Εκκλησίας. Την ημέρα της Πεντηκοστής έλαβε χώρα η επιφοίτηση του Αγίου Πνεύματος στους 120 μαθητές (περιλαμβανομένων και των αποστόλων του Ιησού) οπότε, σύμφωνα με τις Πράξεις των Αποστόλων, έλαβαν Άγιο Πνεύμα μιλώντας σε ξένες γλώσσες: "και έπλήσθησαν άπαντες Πνεύματος Άγίου, και ήρξαντο λαλεῖν έτέραις γλώσσαις καθώς τὸ Πνεῦμα εδίδου αυτοῖς άποφθέγγεσθαι.". Το γεγονός αυτό έγινε αντιληπτό από Ιουδαίους και προσήλυτους που ήταν στην Ιερουσαλήμ για τη γιορτή των Εβδομάδων. Ως αποτέλεσμα, έπειτα και από το κήρυγμα του Πέτρου, βαπτίστηκαν εκείνη την ημέρα 3.000 νέα μέλη της χριστιανικής εκκλησίας. (Πράξεις 1:13-15· 2:1-41). Η Πεντηκοστή άρχισε να γιορτάζεται από τους αποστολικούς χρόνους είτε στο ναό των Ιεροσολύμων μαζί με τους Ιουδαίους (Πράξεις κ'16), είτε χωριστά. Σύμφωνα με τους εκκλησιαστικούς πατέρες και συγγραφείς του β' μισού του 4ου αιώνα, γίνεται λόγος περί του εορτασμού από τους αποστολικούς χρόνους, όπου κατά την εορτή αυτή γινόταν και η βάπτιση των κατηχουμένων και για το λόγο αυτό ψάλλεται το "Όσοι εις Χριστόν εβαπτίσθητε...".

90 Η φιλόλογος και ερευνήτρια Άννα Νεοφύτου σε συνέντευξη της πρὸς το Κορνήλιο Χατζηκώστα της Κυπριακής εφημερίδας "Η Σημερινή", ξεναγεί τον αναγνώστη στα νάματα της Κυπριακής λαϊκής παράδοσης, τόσο για τη γιορτή του Κατακλυσμού όσο και του Ψυχοσάββατου και της Κυριακής της Πεντηκοστής, οι οποίες γιορτές έλκουν επίσης τις ρίζες τους από την αρχαία Ελληνική παράδοση και είναι σχετικές μεταξύ τους. Στην ηλεκτρονική διεύθυνση: www.hellinon.net/CyprusAphrodite.htm, Πρόσβαση: 10-3-19.

Η Γιορτή του Αγίου Πνεύματος:

Την επομένη της Πεντηκοστής, δηλαδή τη Δευτέρα, είναι η γιορτή του Αγίου Πνεύματος. Ο Εσπερινός της γιορτής αυτής τελείται αμέσως μετά τη γιορτή της Πεντηκοστής και περιλαμβάνει τρεις μακρές γονυκλισίες (εξ ου πολλοί ονομάζουν την Πεντηκοστή «του γονατιστού»). Η θεία λειτουργία της Δευτέρας είναι η ίδια ακριβώς με εκείνη της Πεντηκοστής⁹¹.

Η Γιορτή του Κατακλυσμού είναι λανθασμένη διατύπωση της Γιορτής του Αγίου Πνεύματος, αλλά αυτή την διατύπωση προτιμά ο λαός, γιατί την συνδέει με έθιμα που έχουν σχέση με το νερό. Ας αφήσουμε να μας διαλευκάνουν το θέμα δυο σπουδαίοι συγγραφείς, ο Αθανάσιος Σακελάριος και Κυριάκος Χατζηιωάννου:

«Κατά τη γνώμη πολλών νεότερων, τα έθιμα του Κατακλυσμού είναι ειδωλολατρικά και ανήκουν στην ομάδα των λεγομένων διαβατηρίων εθίμων. Διαβατήρια έθιμα καλούνται αυτά που τελούνται κατά την κρίσιμη διάβαση του ανθρώπου από μια κατάσταση σε άλλη, όπως π.χ. τα έθιμα του γάμου κατά τα οποία ο άνθρωπος μεταβαίνει από την τάξη των ελευθέρων στην τάξη των συζευγμένων. Επειδή ο άνθρωπος του λαού πιστεύει ότι πολλοί κίνδυνοι εμφολεύουν κατά την κρίσιμη διάβασή του από μια παλαιά κατάσταση σε μια νέα, εκτελεί ορισμένα έθιμα, που αποσκοπούν στην ομαλή μετάβασή του. Ο άνθρωπος πρέπει να εισέλθει στη νέα κατάσταση καθαρός, με υγεία και ζωτικότητα. Μέσα για την κάθαρσή του από τα παλαιά μιάσματα αποτελούν το νερό, η φωτιά και ο συμβολικός θάνατος. Στην περίπτωση των εθίμων του Κατακλυσμού, έχουμε εποχιακή διάβαση του ανθρώπου, δηλαδή μετάβασή του από την εποχή της άνοιξης προς την εποχή του καλοκαιριού⁹²».

Ο Χριστιανισμός, που αντικατέστησε τις ειδωλολατρικές γιορτές, δεν μπόρεσε να εκριζώσει όλα τα παλαιά έθιμα του λαού, λόγω της πολύ μεγάλης δύναμης της παράδοσης. Γι' αυτό το λόγο συμβιβάστηκε με αυτά, ειδικά όταν δεν έβλαπταν το δόγμα,

91 Κουμαριανός Π. Θεόδωρος Ϊ., «Οι εορτές της Αναλήψεως και της Πεντηκοστής.» Εισήγηση στο Η' Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχών Ιερών Μητροπόλεων, Βόλος, Οκτώβριος 2006. «Το χριστιανικόν εορτολόγιον», Κλάδος Εκδόσεων της Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήναι 2007, σ. 211.

92 Χατζηιωάννου Κ., "Αι εορταί του Κατακλυσμού εν Κύπρω και η καταγωγή των", Λαογραφία, Κ', 1962, σελ.3.

ή τους έδωσε Χριστιανικό περιεχόμενο. Έτσι έχουμε συμβίωση των εθίμων του Κατακλυσμού με τη γιορτή του Αγίου Πνεύματος, γιατί χρονικά συνέπιπταν⁹³.

Το έθιμο του Κατακλυσμού

Την Δευτέρα του Κατακλυσμού, συνηθίζεται οι Κύπριοι να κατακλύζονται ρίχνοντας ο ένας στον άλλο νερό όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Σακελαρίου Αθ. «Κατά την ημέρα του Αγίου Πνεύματος συγκεντρώνεται πλήθος κόσμου εις τας παραθαλασσίους περιοχάς, εις τον Άιν Γιαλόν, όπως τον λένουν την ημέραν αυτήν. Αφού νιφθούν εις την θάλασσαν, παραπλέουν διά λέμβων την άκτήν καθ' όλην την ημέραν διασκεδάζοντες δι' εγχωρίων οργάνων καταβρεχόμενοι χάριν άστειότητος ή ρίπτοντες ο εις τον άλλον εις την θάλασσαν. Εις τα μεσόγεια μέρη της Κύπρου όπου δεν υπάρχει θάλασσα, οι κάτοικοι καταφεύγουν εις τους ποταμούς ή τα φρέατα και διασκεδάζουσι βρεχόμενοι μεταξύ των. Εις τας οικίας των συνηθίζουσι την ημέραν εκείνην να βρέχονται είτε δια της καλούμενης πιτσίκλας, είτε δι' ανθοδέσμης, είτε δια ποτηρίου χύνοντες μεταξύ των ύδωρ. Το να μη βραχεί την ημέραν εκείνην ύπ' άλλου, δεν θεωρείται καλόν⁹⁴.

3.1.5 Λάρνακα και κατακλυσμός: Η Γιορτή του κατακλυσμού στη Λάρνακα: Σύντομο Ιστορικό.

«Η πρώτη γιορτή του Κατακλυσμού στη Λάρνακα τοποθετείτε στις 10 Ιουνίου 1918, αν και θαλασσοπανήγυρεις εγίνοντο και προηγουμένως. Η πρώτη γιορτή του Κατακλυσμού που διασώθηκε μέσω των αιώνων φαίνεται ότι μετανάστευσε απο την Πάφο στη Λάρνακα λόγω της σημασίας που είχε παλαιότερα η πόλη του Ζήνωνα στην ναυσιπλοΐα και το εμπόριο. Κατα τη διάρκεια των γιορτών του κατακλυσμού, οι παραδοσιακοί διαγωνισμοί των Κυπριακών ποιημάτων, ερωτικών τραγουδιών και τσιατισμάτων, ο αυλός και ο μπάλος δίνουν και παίρνουν στην παραλία κοντά στο κυρίαρχο στοιχείο της γιορτής που είναι η Θάλασσα.

Κατα τη γιορτή του Κατακλυσμού η Λάρνακα κατακλύζεται απο χιλιάδες επισκέπτες, απ' όλη την Κύπρο, που έρχονται στην πόλη που διεκδικεί ως δική της αυτή τη γιορτή, άσβεστη μέσα στην «παράδοση» και στο χρόνο. Οι παλιοί Λαρνακείς θυμούνται με νοσταλγία την εικόνα που έπαιρνε η πόλη κατά τη γιορτή του Κατακλυσμού, όταν όλες οι άμαξες επιστρατεύονταν για να μεταφέρουν τον κόσμο με

93 Ο.π.

94 Σακελλάριου Αθ., Τα Κυπριακά, τόμ. Α', έν Αθήναις, 1890, σσ. 702 - 703.

τα καλάθια τους που ήταν γεμάτα απο φαγητά στην παραλία για να γιορτάσουν κοντά στη θάλασσα, να γλεντήσουν με χορό, τραγούδι και φαγοπότι.

Είναι ίσως η μοναδική γιορτή, που συγκεντρώνει τέτοια πληθώρα λαϊκών καλλιτεχνών απ' όλα τα μέρη της Κύπρου και η μοναδική εκδήλωση όπου η λαϊκή μας παράδοση παρουσιάζεται τόσο ανόθευτη και ζωντανή μέσα απο τον χρόνο. Ο Δήμος Λάρνακας διοργανωτής αυτής της μεγάλης γιορτής- φεστιβάλ, έχει στόχο τη διατήρηση και προβολή της λαϊκής μας παράδοσης»⁹⁵.

⁹⁵ Αντούνα Μαρία, Λάρνακα: Μια αναδρομή και αναφορά, Νεγκρέσκο, Λάρνακα 1997, σ.σ. 65-67.

Κεφάλαιο 4

Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στην έννοια «Φεστιβάλ» και στις θεωρίες περί επιτέλεσης.

4.1 Φεστιβάλ

Ο ορισμός εννοιών όπως αυτής του «Φεστιβάλ», σύμφωνα με τον (Getz, 1991: 39-66), δεν συνιστά απαραίτητα εύκολο εγχείρημα, καθώς τόσο εμπορικά δημοφιλή γεγονότα με καλλιτεχνική επίφαση όσο και αυθόρμητες εκδηλώσεις εορτασμού μιας κοινότητας μπαίνουν κάτω από την ίδια ομπρέλα, με αποτέλεσμα ο όρος να θεωρείται από κάποιους σχεδόν ανούσιος (Klaic, 2006: 54).

Σύμφωνα με τους (Getz, 1991 στο D'Astous, 2006:14), για τους περισσότερους από εμάς, ο όρος φεστιβάλ, παραπέμπει σε έναν δημόσιο θεματικό εορτασμό, που πραγματοποιείται ως επί τω πλείστω μία φορά ετησίως, εντός ορισμένης χρονικής περιόδου, για να εξυμνήσει μια ιδέα, ένα συμβάν ή ένα γεγονός. Κατά τον Janiskee R., το φεστιβάλ ορίζεται ως «Μια τυπική περίοδος ή ένα πρόγραμμα που απαρτίζεται από ευχάριστες δραστηριότητες, διασκέδαση ή εκδηλώσεις με εορταστικό χαρακτήρα και δημοσίως εξυμνεί μια ιδέα, ένα συμβάν ή ένα γεγονός⁹⁶.

Εναλλακτικά, το Φεστιβάλ ορίζεται ως: «Μια πλειάδα διαφορετικών γεγονότων, θρησκευτικών και κοσμικών, ιδιωτικών και δημόσιων, που διατηρούν την παράδοση και εισάγουν την καινοτομία, προτείνουν νοσταλγικές αναβιώσεις, παρέχουν τα εκφραστικά μέσα για την επιβίωση των περισσότερων πατροπαράδοτων εθίμων και τιμούν τη θεωρητική ή εμπειρική πρωτοποριακή πρόταση της ελίτ των καλών τεχνών⁹⁷. Συνιστά κάτι που πρέπει να δημιουργεί ειδική ατμόσφαιρα, η οποία πηγάζει όχι μόνο από την ποιότητα της τέχνης και την παραγωγή, αλλά και από την ύπαιθρο, το κλίμα μιας πόλης και την παράδοση μιας περιοχής (Isar, 1976: 131)⁹⁸. Απευθύνεται μάλιστα σε «καταναλωτές» που επιζητούν την αναψυχή, ενεργά καταναλώνουν το «οικείο», ως

96 Janiskee R, 1980, Traditional Festivals: A tourist development for Cultural Inheritance, Article (PDF Available) · December 2016, p.97.

97 Falassi, A. (1987) Festival: Definition and morphology. In: Falassi, A., Ed., Time out of Time, University of New Mexico Press, Albuquerque.p.1.

98 Πληροφορίες από: https://www.academia.edu/6638089/Arts_Festivals_and_the_City, Πρόσβαση: 17/3/19.

μορφή τέχνης ή κοινωνικών σχέσεων (Prentice & Andersen, 2005:7-8) και αντιλαμβάνονται την καλλιτεχνική αναζήτηση, ως τρόπο συγκρότησης της ταυτότητάς τους και συστατικό της αναψυχής τους (Stebbins, 1996:948). Εκφράζουν, κατά τρόπο συμβολικό, τις πεποιθήσεις μιας κοινωνίας για τη ζωή και ενθαρρύνουν τα μέλη της, να αποτίνουν φόρο τιμής και να συνεχίσουν την ιστορία της κουλτούρας και των παραδόσεών της (Hede & Rentschler, 2007:157). Έτσι λοιπόν, όταν μια κοινωνική ομάδα γιορτάζει ένα ορισμένο γεγονός, τιμά την ίδια (Turner, 1982). Τα φεστιβάλ γενικότερα, ενδυναμώνουν την κοινωνική και πολιτιστική ταυτότητα, μέσω της καλλιέργειας ισχυρών δεσμών εντός της κοινωνίας (Gursoy, Kim & Uysal, 2004:173), προωθώντας κάποιες φορές την κοινωνική ευταξία ως «καλλιτεχνικώς υπεύθυνα» (Degreef, 1994:18) και άλλοτε ανατρέποντας τις πολιτιστικές νόρμες (Quinn, 2005:934) και ως εκ τούτου συντελώντας στην πολιτιστική και κοινωνική αλλαγή (Hede & Rentschler, 2007:157). Αντιπροσωπεύουν το σημείο όπου η κοινότητα και οι εξωτερικές της όψεις, εικόνας και ταυτότητας συγκλίνουν (Derrett, 2000:120) και αγκαλιάζουν ένα ευρύ φάσμα θεματολογίας και πηγάζουν από την κοινότητα ως αντίδραση σε μια ανάγκη ή επιθυμία για εορτασμό της μοναδικής της ταυτότητας (Douglas, Douglas & Derrett, 2001:357). Έχουν επί μακρόν αποτελέσει όχημα έκφρασης της στενής σχέσης μεταξύ ταυτότητας και περιοχής (Turner, 1982:11), λειτουργώντας ως υποδείγματα πολιτιστικού κειμένου (Geertz, 1993).

Ο όρος φεστιβάλ, χρησιμοποιείται εκατοντάδες χρόνια και καλύπτει ένα μεγάλο εύρος γεγονότων (Bowdin, Allen, O'Toole, McDonnell and Harris, 2006) και έχει την ικανότητα:

- να ενδυναμώνει την υπερηφάνεια για την περιοχή (Janiskee, 1996 & Hill, 1998)
- να προωθεί την τοπική ιστορία και κουλτούρα (Frisby & Getz, 1989)
- να διαμορφώνει ή να διατηρεί την ταυτότητα της κοινότητας ή της περιοχής (Hall, 1992:4)

4.2 Η θεωρία της Επιτέλεσης

Σύμφωνα με τον Schechner⁹⁹ και τον Κάβουρα (1997) η έννοια της επιτέλεσης, έχει άμεση συνάφεια με την έννοια της δράσης καθώς «κάθε κοινωνική δράση έχει μια ιδιαίτερη επιτελεστική πλευρά, και αντιστρόφως, μια επιτέλεση είναι πάντοτε μια ειδική

⁹⁹ Schechner Richard, Θεωρία της επιτέλεσης, μετάφραση: Νάνσυ Κουβαράκου, επιμέλεια: Μάγδα Ζωγράφου, Φίλιππος Φιλίππου, Τελέθριον, 2011, σ.11.

μορφή δράσης»¹⁰⁰. Στα ελληνικά δεδομένα, ο όρος «performance», συναντάται ως παραστασιακή επιτέλεση ή επιτέλεση, εξαιτίας του ότι δεν υπάρχει μέχρι τώρα μια κοινή αντιμετώπιση της μετάφρασής του από τους μελετητές. Έτσι, ως επιτέλεση, χρησιμοποιείται για την ανάλυση καθημερινών ή τελετουργικών γεγονότων, ενώ ως «παραστασιακή επιτέλεση», εμφανίζεται με την έννοια της «σκηνικής» παρουσίας των δρωμένων¹⁰¹.

Η επιτέλεση (performance theory), τα τελευταία χρόνια, έχει απασχολήσει πολλούς ερευνητές από διαφορετικά επιστημονικά πεδία. Τόσο οι ανθρωπολόγοι και οι κοινωνιο-γλωσσολόγοι όσο και οι λαογράφοι, έχουν επικεντρώσει το ενδιαφέρον τους στα γεγονότα, στα είδη και στις δράσεις αντίστοιχα, συνδέοντάς τα με το πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτά πραγματώνονται. Παρά το γεγονός ότι ο όρος έχει χρησιμοποιηθεί ευρύτατα απ' όλους τους μελετητές, εντούτοις, είναι εμφανείς οι διαφοροποιήσεις όχι μόνο ανάμεσα στα διαφορετικά πεδία, αλλά πολλές φορές και σε μελετητές που ανήκουν στο ίδιο πεδίο. Ωστόσο, οι διαφοροποιήσεις δεν νοηματοδοτούνται πάντα ως αντικρουόμενες απόψεις, αλλά ως διαφορετικές ψηφίδες που εμπλουτίζουν το θεωρητικό υπόβαθρο της επιτέλεσης¹⁰².

Στην ανθρωπολογία για πρώτη φορά ο Singer (1972), όρισε τις πολιτισμικές επιτελέσεις ως «τις πλέον εξέχουσες απτές, καθορισμένες εμπειρίες, που είναι ευκολοδιάκριτες μονάδες της κουλτούρας, με οριοθετημένο χρόνο ζωής, δηλαδή με αρχή και τέλος. Ένα οργανωμένο πρόγραμμα δράσης (πλοκή), μια ομάδα ερμηνευτών (τελεστές), κοινό, καθώς και συγκεκριμένο χώρο τέλεσης...» (σελ. 70-71). Ο Bauman (1992), ακολουθώντας την ίδια λογική, αντιμετώπισε τα δημόσια γεγονότα, ως περιπτώσεις υψηλής βιωματικότητας, εξαιτίας της αισθητικής και ολοκληρωμένης φόρμας τους, προβάλλοντας τη μαζική συμμετοχή κοινού και τελεστών.

Ο Abrahams (1976), τονίζει ότι στις αρχές της δεκαετίας του 1970, οι λαογράφοι αναθεωρούν το περιεχόμενο και τον τρόπο χρήσης του όρου «παράδοση» και τον αντικαθιστούν με άλλους, ένας εκ των οποίων είναι το είδος. Θεωρεί ότι η

100 Κάβουρας Π., Η έννοια του μουσικού δικτύου: σχέσεις παραγωγής και σχέσεις εξουσίας. Δίκτυα επικοινωνίας και πολιτισμού στο Αιγαίο. Αθήνα: Πνευματικό ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου», 1997, σ.57.

101 Κάβουρας Π, ο.π.

102 Schechner Richard, ο.π, σ.14-15.

αποτελεσματικότητα μιας επιτέλεσης, βασίζεται στην αμοιβαία προσδοκία μεταξύ τελεστών και κοινού όπου ο τελεστής έχει μια παραγωγική ικανότητα, ενώ το κοινό, μια δεκτική ικανότητα. Με άλλα λόγια, βλέπει την επιτέλεση ως διαδικασία συνεχούς προσαρμογής και αναπροσαρμογής ανάμεσα σε κοινό και τελεστές, δηλαδή διαπραγμάτευσης σε πολλά επίπεδα. Στο πλαίσιο αυτό, ο λαογράφος από απλός συλλέκτης πληροφοριών μετατρέπεται σε μελετητή του πολιτισμού¹⁰³.

Ο Bauman (1975, 1989)¹⁰⁴ θεωρεί ότι η δύναμη της επιτέλεσης έγκειται στο ότι «...προσφέρει στους μετέχοντες μια δυνατή εμπειρία, επιτυγχάνοντας επικοινωνιακή αλληλεπίδραση που ενώνει το κοινό και τους τελεστές με ειδικό τρόπο...». Στην προκειμένη περίπτωση, «...η επιτέλεση ως είδος λεκτικής επικοινωνίας, συνίσταται στην ανάληψη της ευθύνης απέναντι στο ακροατήριο με στόχο την παρουσίαση της επικοινωνιακής ικανότητας...» (σ. 177, 293), εφόσον «...θα πρέπει κανείς να προσδιορίσει εμπειρικά ποιες είναι οι συμβάσεις που κάνουν την επιτέλεση σημαντική σε μια κοινότητα, αφού συνυπολογίσει ότι αυτό ποικίλλει από τη μια κοινότητα στην άλλη...» (σ. 296).

Την ίδια άποψη υποστηρίζει και ο Hanks (1987), αφού τα είδη λόγου, ιδωμένα ως συστατικά στοιχεία σε ένα σύστημα συμβόλων, έχουν φορτία αξίας, κοινωνικές διανομές και χαρακτηριστικά επιτελεστικά στυλ (ύφη), σύμφωνα με τα οποία διαμορφώνονται κατά τη διάρκεια της εκφοράς τους.

Κατά τον Hymes (1981), η επιτέλεση είναι «...αυτό που μπορεί να ερμηνευθεί [...], να αναφερθεί [...], να επαναληφθεί [...] και αυτό που μπορεί να είναι πραγματοποιήσιμο στην κοινωνική δράση...»(σ. 82-84). Εισάγει τον τεχνικό όρο «μετάφραση», για να ορίσει την ερμηνευτική και την επιτελεστική μεταμόρφωση του είδους, εμβαθύνοντας στην ερμηνεία του μετασχηματισμού ενός δρώμενου. Επιπλέον, ονομάζει προσωπική επικοινωνία (personal communication), το φαινόμενο κατά το οποίο οι τελεστές, αναλαμβάνουν την ευθύνη για την επίδειξη της επικοινωνιακής ικανότητας, με την έννοια του πολιτιστικού καθήκοντος, της πολιτιστικής υποχρέωσης, όπου εξαιτίας

103 Abrahams, D. R. (1976). Genre theory and folkloristics. *Studia Fennica*, p.20.

104 Bauman, R. (1975). Verbal art as performance. *American Anthropologist*, 77(2).

Bauman, R. (1989). American folklore studies and social transformation: A performance entered perspective. *Text and Performance Quarterly*, 9(3).

των αλλαγμένων περιστάσεων, δεν επιτυγχάνεται πλήρως η ευχαρίστηση και η αύξηση της εμπειρίας (Bauman, 1975).

Θεωρώντας την επιτέλεση ως διαδικασία μέσω της οποίας οι αναπαραστάσεις δεν αντικατοπτρίζουν ή περιγράφουν απλώς τον κόσμο, αλλά τον δημιουργούν, ερχόμαστε πιο κοντά στην άποψη του Όστιν (2003), ο οποίος εισήγαγε τη θεωρία της ενδολεκτικής ισχύος (illocutionary force). Σύμφωνα με αυτήν τη θεωρία, οι πράξεις (acts) του λόγου διακρίνονται σε λεκτικές, ενδολεκτικές και περιλεκτικές ή αλλιώς, σε πράξεις του να λες κάτι (locutions), σε πράξεις που εκτελούνται λέγοντας κάτι (illocutions) και των υποκατηγοριών αυτών, και πράξεις που εκτελούνται με το να λες κάτι (perlocutions).

Η θεωρία της επιτέλεσης προσεγγίζεται τουλάχιστον από τρεις διαφορετικούς κλάδους:

α) από την ερμηνευτική ανθρωπολογία, η οποία έχει προσεγγίσει τις πολιτισμικές επιτελέσεις ως γεγονότα (events), β) από τους κοινωνιο-γλωσσολόγους, που αντιμετωπίζουν την έννοια της επιτέλεσης ως είδος (genre), και γ) από τους μελετητές, που η προσέγγισή τους γεφυρώνει τα δύο παραπάνω πεδία και αφορά στις επιτελεστικές εκφορές, με την έννοια της δράσης (act) (Bauman & Briggs, 1990). Γενικά, ο όρος επιτέλεση καλύπτει ένα ευρύ φάσμα χρήσεων.

Ο όρος επιτέλεση στη συγκεκριμένη εργασία αφορά τις παρακάτω χρήσεις:

α) ως συγκεκριμένο γεγονός στο οποίο διερευνώνται οι ρόλοι (roles), που παίζουν οι τελεστές μέσα από συγκεκριμένες δράσεις (acts).

β) ως κοινωνική δράση, που έχει συγκεκριμένο και ειδικό χαρακτήρα, φέροντας όμως τα χαρακτηριστικά της αναδυόμενης και ενδεχόμενης δράσης, που σημαίνει ότι διερευνώνται το πώς και πού γίνεται ό,τι γίνεται, ποιος κάνει κάτι, με ποιο τρόπο το κάνει και τι προσδοκά από αυτό.

γ) ως πρακτική για να αναδείξει τον επικοινωνιακό χαρακτήρα της εκφραστικής συμπεριφοράς των δρώντων προσώπων με το ακροατήριό τους (Goffman, 2006; Schechner, 1988; Turner, 1987).

Συμπερασματικά, επιτέλεση, είναι κάθε γεγονός οριοθετημένο στο χώρο και το χρόνο, όπου τελεστές και κοινό αλληλεπιδρούν μεταξύ τους, μέσα από μια ενδεχόμενη δράση που αναδύεται από τις προσδοκίες αλλήλων. Οι συμμετέχοντες, μέσω μιας διυποκειμενικής μοιρασμένης εμπειρίας, ανακαλύπτουν και εσωτερικεύουν κανόνες και συμπεριφορές, με αποτέλεσμα να αναστοχάζονται και να αποτιμούν τις εμπειρίες τους,

τις σκέψεις τους και τις δράσεις που οι ίδιοι έχουν επιτελέσει. Αν δεχτούμε ότι κάθε αναπαράσταση είναι πάντα μια κοινωνική πρακτική, (άρα πάντα διαφορετική και μία και εξαρτάται από το κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο στο οποίο ανήκει) και η κατασκευή της, αλλά και η ερμηνεία της συμπεραίνουμε ότι το νόημα που μεταφέρει είναι πάντα διαφορετικό¹⁰⁵. Με άλλα λόγια η κατηγορία της επιτέλεσης μας μιλάει για τη ριζική ιστορικότητα (Radical Historicity) των κοινωνικών πρακτικών όπως αποκαλούν το φαινόμενο οι Chantal Mouffe Ernesto Laclau(1990). Συμπερασματικά, λοιπόν, οι αναπαραστάσεις, οι κατηγορίες που καθιστούν τον κόσμο γύρω μας κατανοητό, κατασκευάζονται συνεχώς και εκ νέου ξανά και ξανά, μέσα από ατέρμονες κοινωνικές πρακτικές. Η επιτέλεση λοιπόν, αναφέρεται στη δύναμη που έχουν οι αναπαραστάσεις, όχι να αντικατοπτρίζουν ή να περιγράφουν έναν εξωτερικό από αυτές κόσμο, αλλά να δημιουργούν αυτόν τον κόσμο¹⁰⁶.

105 Μυριβήλη Ε, Από την Αναπαράσταση στην Επιτέλεση. Στο: Μπουμπάρης Ν., Μυριβήλη Ε., Δ.Παπαγεωργίου, επιμ.2006., Αναπαράσταση, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική.σ.71.

106 Ο.π, σ.72.

Κεφάλαιο 5

5.1 Τα τσιαττιστά στον Κατακλυσμό της Λάρνακας : Παρουσίαση του υπό μελέτην υλικού.

Στο πέμπτο κεφάλαιο θα ασχοληθούμε με την παρουσίαση, την ανάπτυξη και την ανάλυση δύο βίντεο, που περιλαμβάνουν αποσπάσματα ποιητικών διαγωνισμών που έλαβαν χώρα κατά την περίοδο 2011 και 2012 στην περιοχή της Λάρνακα τις ημερομηνίες 10-6-2011 και 3-6-2012.

Ύστερα από επικοινωνία μας με το Πολιτιστικό Τμήμα του Δήμου Λάρνακας, πραγματοποιήθηκε επίσκεψη στο Ιστορικό Αρχείο του Δήμου, στο οποίο φυλάσσεται το υλικό του Κατακλυσμού. Μετά από προσωπική μας επίσκεψη πραγματοποιήθηκε συνάντηση με τον κ. Πετρίδη Ίκαρο, ο οποίος μας ενημέρωσε ότι υπάρχει αρχειοθετημένο υλικό για τον κατακλυσμό με αριθμούς αρχείων: #4170, #4166 στον οποίο υπάρχουν μόνο τα αποτελέσματα των διαγωνισμών τσιαττίσματος, από την περίοδο 1987-2010, καθώς δε διατηρείται αρχείο με οπτικο-ακουστικό υλικό στο Δήμο. Η εύρεση του οπτικο-ακουστικού υλικού, έγινε ύστερα από παραπομπή μας σε συνεργάτες του Δήμου, οι οποίοι διατηρούν αρχείο με το οπτικο-ακουστικό υλικό του Κατακλυσμού προς πώληση. Για το σκοπό αυτό προμηθευτήκαμε το οπτικο-ακουστικό υλικό από επίσημους συνεργάτες του Δήμου Λάρνακας, τη φωτογράφο κα Ντίνα Χάλλα και από το φωτογραφείο Foto Larko.

Επιλέχθηκαν αυτές οι δύο διαδοχικές χρονολογίες και το συγκεκριμένο υλικό προς ανάλυση:

α) Για Λόγους μεθοδολογικής ακρίβειας.

β) Γιατί ο Κατακλυσμός όπως παρουσιάστηκε στο τρίτο κεφάλαιο, ως γιορτή, έχει συμβολικό χαρακτήρα, αφού οι πηγές του αναφέρονται στο παρελθόν, την Αρχαία Λατρεία της Αφροδίτης άρα: Αρχαιοελληνικό Πνεύμα - Ελληνοκυπριακή «Ταυτότητα» και «παράδοση» και επίσης συνδέεται με την Πεντηκοστή και τη γιορτή του Αγίου Πνεύματος, κατ' επέκταση την Χριστιανοσύνη, άρα υπάρχει έντονο το θρησκευτικό συναίσθημα και πιο πλούσιο υλικό ως προς την ανάλυση.

γ) Γιατί σήμερα δεν συναντάμε τα «τσιαττιστά» στην καθημερινότητα των Κυπρίων, παρά μόνο αναδύονται σε συγκεκριμένες περιστάσεις όπως αυτή του Κατακλυσμού¹⁰⁷ και εκφράζουν συγκεκριμένες ιδέες. Επιβιώνουν ως «παραδοσιακά» μέσα από το φεστιβάλ του κατακλυσμού, το οποίο παρουσιάζεται ως θεματοφύλακας της παράδοσης. Μέσα από την ανάλυση του γενικότερου πλαισίου που παρουσιάζονται καθώς και μέσα από τον περιεχομένου του λόγου των «τσιαττιστών», επιδιώκουμε να εντοπίσουμε και να αναδείξουμε την αυτοδύναμη οντολογική τους σημασία.

Έχοντας υπόψιν τα βασικά ερωτήματα που πρέπει να περιλαμβάνει κάθε έρευνα που αφορούν το που, πως, πότε και γιατί πραγματοποιείται ένα γεγονός, για την παραγωγή δεδομένων κάθε δείγματος που θα παρουσιάσουμε, θα ακολουθήσουμε την εξής συλλογιστική γραμμή: παρουσίαση πλαισίου: **τίτλος εκδήλωσης, πότε, που, ποιος είναι ο παρουσιαστής, ποιοι συμμετέχουν, ποιοι οι διαγωνιζόμενοι, ενδυμασία συμμετεχόντων, πόση ώρα διαρκεί ο διαγωνισμός και τέλος μετάφραση, ανάλυση περιεχομένου του λόγου των τσιαττιστών και σχολιασμός συμφραζόμενων.**

5.1.1 Παρουσίαση πλαισίου: Το Φεστιβάλ/Γιορτή του Κατακλυσμού στη Λάρνακα:

Ο Κατακλυσμός όπως παρουσιάστηκε στο κεφάλαιο 3.1.1 πραγματοποιείται κάθε χρόνο μέσα στην περίοδο από την άνοιξη προς το καλοκαίρι. Έλκει τις ρίζες του από την «αρχαία Ελληνική παράδοση» και συνδέεται με την Πεντηκοστή τη γιορτή του Αγίου Πνεύματος και το έθιμο του Κατακλυσμού.

«Κατάλοιπο και συνέχεια πανάρχαιων ελληνικών εκδηλώσεων στον τόπο μας αποτελεί η Γιορτή του Κατακλυσμού που με κάθε μεγαλοπρέπεια γιορτάζει κάθε χρόνο η πόλη του Ζήνωνα, η Λάρνακα. Πολλές και σημαντικές οι αλλαγές που επήλθαν με την πάροδο των αιώνων στη μεγάλη αυτή γιορτή, όμως μπορούμε με κάθε βεβαιότητα να πούμε ότι ο χρόνος δεν άγγιξε την καρδιά του Κατακλυσμού, η οποία είναι η λαϊκή μας παράδοση.

Διατηρώντας σαν κόρη οφθαλμού τις εκδηλώσεις και τους διαγωνισμούς, που κάποιους απ' αυτούς μπορούμε να εντοπίσουμε την ύπαρξη στην ομηρική αρχαιότητα,

¹⁰⁷ Τα τσιαττιστά στις μέρες μας ακούγονται στην παραλιακή πόλη της Λάρνακας, κατα την πανήγυρη του Αγίου Πνεύματος (Κατακλυσμού). Λάμπρου Σαββάκης, Της Κύπρου η παράδοση στον τόπο τζιαι στα ξένα, Έκδοση του ιδίου του συγγραφέα, 2015, σελ.33.

όπως για παράδειγμα τους διαγωνισμούς ποίησης - κυπριακών ποιημάτων και τσιαττισμάτων, καθώς και άλλους, βρίσκουμε στη Βυζαντινή παράδοση, για να αναφέρουμε μόνο τον μπάλο το γνωστό μανέ, αλλά και στην καθημερινή ζωή των προγόνων μας της υπαίθρου π.χ. αυλό. Ο Δήμος Λάρνακας, ο διοργανωτής της Γιορτής, με στόχο τη διατήρηση και προβολή της λαϊκής μας παράδοσης παρουσιάζει κάθε χρόνο ένα εξάήμερο εκδηλώσεων με πλούσια παραδοσιακά προγράμματα, το οποίο επενδύει επίσης με αθλητικά γεγονότα όπως ιστιοπλοϊκούς και κολυμβητικούς αγώνες, Παγκύπριο Πρωτάθλημα Μπητς-Βόλλεϋ, συναυλίες με ντόπιους και Ελλαδίτες καλλιτέχνες, χορευτικά, κυπριακά σκετς, θεατρικές παραστάσεις, παιδικά προγράμματα, πυροτεχνήματα, σατιρικά νούμερα και πολλά άλλα. Τα 3.000 και πλέον άτομα που λαμβάνουν μέρος στα διάφορα προγράμματα αλλά και οι 300.000 περίπου επισκέπτες βοηθούν κάποιον να αντιληφθεί το μέγεθος της Γιορτής του Κατακλυσμού στη Λάρνακα»¹⁰⁸.

Το γενικό πρόγραμμα του Κατακλυσμού περιλαμβάνει:

- Μοντέρνους και «παραδοσιακούς» χορούς
- Αθλητικές δραστηριότητες (Ναυταθλήματα)
- Θέατρο σκιών
- Παραδοσιακά» επαγγέλματα
- «Παραδοσιακούς» Διαγωνισμούς κυπριακών ποιημάτων, ερωτικών τραγουδιών και τσιαττισμάτων.
- Συναυλίες διάσημων τραγουδιστών

Δείγμα (Α) Ανάλυση του Διαγωνισμού Τσιαττιστών:

- **Ημερομηνία: 3 Ιουνίου 2011**
- Ημέρα: Παρασκευή.
- Περιοχή: Φοινικούδες, Λεωφόρος Αθηνών, Λάρνακα, Κύπρος.
- Κεντρική Εξέδρα της Παραλίας των Φοινικούδων.

Συμμετέχοντες στο διαγωνισμό Τσιαττίσματος:

- Παρουσιαστής: Κωστάκης Κωνσταντίνου
- Κοινό : Επισκέπτες της Γιορτής του Κατακλυσμού.

¹⁰⁸ Διαδικτυακές πληροφορίες: <http://www.larnaka.org.cy/el/page/politistikos-ipiresies#.XJwTQJgzZPY>, Πρόσβαση: 26-3-18.

- Κριτές: Αθηνόδωρος Γεωργίου, Θεόδωρος Θεοδώρου, Κώστας Κατσώνης, Γιώργος Σοφοκλέους, Ειρήνη Χαραλαμπίδου, Σωτήρης Γεωργίου.
- Μουσική Συνοδεία: Κυπριακή Ζυγιά: Βιολί-Λαούτο. Μουσικοί: Βιολί: Πετρακκής Δημήτρης, Λαούτο: Ψύλλος Κώστας.

Διαγωνιζόμενοι- «τσιαττιστές» :

1. Αρτέμης Κκαϊλής
2. Αντώνης Χριστοδούλου
3. Γιαννάκης Ττίκης
4. Παναής (Παναγιώτης) Κυπριανού.
5. Αντρέας Πιερέτης
6. Πανίκκος (Παναγιώτης) Στασής
7. Φώτης Ακαθκιώτης
8. Γιαννής Σίστου
9. Ανδρέας Λάτσης
10. Ανδρέας Πίρτας
11. Χαράλαμπος Παπά
12. Κώστας Ξενή
13. Δημήτρης Τζιαμπάζης
14. Στέλιος Βιολάρης

Ο διαγωνισμός «τσιαττίσματος», αποτελείται από τέσσερις κύκλους, κατά τους οποίους οι διαγωνιζόμενοι έχουν δικαίωμα, σύμφωνα με την απόφαση της κριτικής επιτροπής, να διαγωνιστούν απαγγέλοντας συγκεκριμένο αριθμό τσιαττιστών για κάθε κύκλο, σε στίχοι ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο, με τη συνοδεία της βασικής μελωδίας (ίσια φωνή).

21. Φωνή Ίσια

$\text{♩} = 160$
A capella

Ε ευ κα ρι στώ τους φί λους μου τζει νους που μ'α γροι κού σιν
 6 ε στην Κύ προν για στην ξε νι δικιάν πρα ό να μου λα λού σιν πρα
 11 ό να μου λα λού σιν Ε νο μί ζω που μ'α κού ε τε
 16 σιαί ρε ται η καρ κιά σας ε να σας χα ρύν' ο Πλά στης μου τ'α γ
 21 γό νια τζαι παιθ κιά σας τ'α γ γό νια τζαι παιθ κιά σας Ε έε
 26 λώ πασ'την κασ σέ τα μου να βά λω α κό μα λλί α ε να
 31 κού ουν ό σοι εί ναι 'δα Αγ γλί α τζι Αυστρα λί α Αγ α τζι Αυστρα λί α

21. Φωνή Ίσια

Στίχοι: Αντρέας Μαμπούρας

Ευκαριστώ τους φίλους μου, τζειίνους που μ' αγροικούσιν,
 στην Κύπρο τζιαι στην ξενιδικιάν πράο να μου λαλούσιν.

Νομίζω που μ' ακούετε σιαίρεται η καρκιά σας,
 να σας χαρύνει ο Πλάστης μου τ' αγγόνια τζιαι παιδικιά σας.

Θέλω πας στην κασσέττα μου να βάλω ακόμα λλία,
 ν' ακούουν όσοι είναι δά, Αγγλία τζι Αυστραλία.

Αυτή είναι η "Ίσια Φωνή", όπως μου την τραγούδησε ο σπουδαίος Αντρέας Μαμπούρας, το 1964, προτού μετοικήσω στην Αγγλία. Την είχα φυλαγμένη σε κασέτα και τη μετέφερα σε τούτον τον ψηφιακό δίσκο.

This is the "Ishia Foni", the way the great Andreas Mappouras sang it to me, in 1964, before my immigration to England. I had it stored in a cassette, and transferred it in this digital disk.

¹⁰⁹ Σαββάκης Λάμπρου, Της Κύπρου η παράδοση στον τόπο τζιαι στα ξένα, εκδ. Σαββάκης Λάμπρου, Κύπρος 2015, σ.272.

Αφού τελειώσει ο διαγωνισμός, η κριτική επιτροπή αποφασίζει για τον νικητή του διαγωνισμού και δίνονται τα βραβεία και οι έπαινοι συμμετοχής. Η όλη διαδικασία του διαγωνισμού μαζί με την απονομή των βραβείων διαρκεί μια ώρα.

Ενδυμασία: Οι περισσότεροι από τους διαγωνιζόμενους είναι ντυμένοι με απλά καθημερινά ρούχα, πουκάμισο – μπλούζα και παντελόνι εκτός από έναν διαγωνιζόμενο, τον Παναή (Παναγιώτη) Κυριάκου, ο οποίος είναι ντυμένος με την κυπριακή «παραδοσιακή» ανδρική φορεσιά: βράκα, «παραδοσιακό» πουκάμισο, γιλέκο ή αλλιώς ζιμπούνι, Ζώστρα ή αλλιώς «ζωνάριν», Ποδίνες (μπότες) και κρατά στο χέρι μια βέρκα (μαγκούρα).

Δείγμα Α.1

Παρουσίαση και ανάλυση δείγματος περιεχόμενου του λόγου των «τσιαττιστών»:

Α Γύρος Διαγωνισμού στα 0:02:00'-0:03:38': 1^{οι} Διαγωνιζόμενοι: Αρτέμης Κκαϊλής - Αντώνης Χριστοδούλου:

Αντώνης Χριστοδούλου :

Εεε Εν η χαρά μου κάμποση που βρίσκεσαι μιτά μου

Εεεε μα πρέπει τζιαι να δέχεσαι (τζιαι τα χτυπήματά μου) (δισ)

Αρτέμης Κκαϊλής:

Εεεε παρέτα τα χουμίσια σου τζιαι μεν το συνεχίσεις

Εεεε το σιέρι σου εννα κοπεί (πρίν να το ποταυρίσεις) (δισ)

Αντώνης Χριστοδούλου :

Εεεε μαζί μου εδοτζίμασαν μεγάλοι τσιαττιστάες

Εεεε τάχατες ήταν δάσκαλοι (τζιαι εφύαν μαθητάες) (δισ)

Αρτέμης Κκαϊλής

Εεεε τούτα παρέτα τα τωρά ξέρω τη δύναμή σου

Εεεε τζιαι τους δασκάλους άφηστους, (είμαι καθηγητής σου) (δισ)

Μετάφραση, ανάλυση περιεχομένου του λόγου των τσιαττιστών και σχολιασμός:

Όπως παρατηρείτε μέσα απο τον πιο πάνω διάλογο – τσιάττισμα μεταξύ των διαγωνιζομένων, οι δύο διαγωνιζόμενοι προσπαθούν να κερδίσουν με τα λόγια τους τον αντίπαλό τους, να επαινέσουν τον εαυτό τους και να αποδείξουν τη δύναμη και την ικανότητά τους. Παράλληλα, προσδίδουν και αποδίδουν το μεγάλο νόημα και τη σημασία του «τσιαττίσματος». Χαρακτηριστικά λέει ο Αντώνης Χριστοδούλου: «Μαζί μου δοκίμασαν (να διαγωνιστούν) μεγάλοι τσιαττιστάες, δήθεν πως ήταν δάσκαλοι και έφυγαν μαθητές». Η τέχνη λοιπόν του τσιαττίσματος είναι πολύ μεγάλη και θεωρείται πολύ σπουδαία. Της προσδίδεται μεγάλη αξία και σημασία και δεν μπορεί ο οποιοσδήποτε να την αγγίζει. Όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο 3.1¹¹⁰ τα τσιαττιστά ως ποιητική δημιουργία, όπως κάθε τέχνη, αποτελεί για κάθε λαό τρόπο έκφρασης ανά τους αιώνες. Μέσα από αυτήν, μπορεί κανείς να ανακαλύψει σημαντικά στοιχεία-μαρτυρίες για τη ζωή, τα συναισθήματα και τις σκέψεις των ανθρώπων κάθε εποχής.

Τέλος ο Αρτέμης Κκαϊλής απαντά: «Άσε τα τώρα αυτά, γιατί εγώ ξέρω ποια είναι η δύναμή σου, μην αναφέρεσαι στους δασκάλους, γιατί εγώ είμαι καθηγητής σου».

Δείγμα Α.2

Α Γύρος Διαγωνισμού στα 0:16:00-0:16:55, Διαγωνιζόμενοι: Δημήτρης Τζιαμπάζης - Στέλιος Βιολάρης,

Στέλιος Βιολάρης

Την τραουκκιάν πελέτζιησα τζι ακόμα πελεκώ την

Φέτος εβάλλαμε τωρά (τσιαττώ μ'αραηπιώτην) (δισ)

Δημήτρης Τζιαμπάζης

Εεεε είπα σου αμμα με θωρείς για να με ποηρίζεις

Εεεε την τέγνην πας το τσιάττισμαν (αφου εσου'ν τη ρίζεις) (δισ)

¹¹⁰ «Τσιαττιστά»: Παρουσίαση-επεξήγηση των τσιαττιστών».σελ.21.

Μετάφραση, ανάλυση περιεχομένου του λόγου των τσιαττιστών και σχολιασμός

Λέει ο Στέλιος Βιολάρης : «Το τραγούδισμα-τσιάττισμα πελέκισα (δηλαδή εργάστηκα πάνω της όπως ένας πελεκάνος (στην Κύπρο πελεκάνος ονομάζεται ο επιπλοποιός¹¹¹) και ακόμα συνεχίζω να εργάζομαι πάνω σε αυτήν». Για να τσιαττίσει λοιπόν κανείς, θα πρέπει να εργαστεί σκληρά. Συνεχίζει λέγοντας: « και το αποτέλεσμα, αυτής της σκληρής δουλειάς είναι το ότι με έβαλαν σήμερα να τσιαττώ (τσιαττίζω) με Αραδιπιώτην (αυτός που κατάγεται από την περιοχή της Αραδίππου). Να σημειώσουμε εδώ ότι η Αραδίππου, είναι μια περιοχή της Κύπρου στην οποία, έζησε και δημιούργησε ένας από του σπουδαιότερους «τσιαττιστάες»-ποιητές. Όπως αναφέραμε και στο κεφάλαιο 3.1: Ένας από τους ποιητάρηδες που άφησαν εποχή ήταν ο Αντρέας Μαμπούρας από την Αραδίππου. Ο Στέλιος Βιολάρης μέσα από τα λόγια του, προσπαθεί να μειώσει και να προκαλέσει με αυτό τον τρόπο τον αντίπαλό του αναφερόμενος στην καταγωγή του. Και τότε ο Δημήτρης Τζιαμπάζης του απαντά: Σου είπα όταν με βλέπεις να με προσπερνάς (ποηρίζεις), αφού την τέχνη του τσιαττίσματος εσύ δεν την κατέχεις, δεν σου ανήκει, δεν είναι στο αίμα σου, στις ρίζες σου (δεν τη ρίζεις). Το τσιάττισμα κατά τον Δημήτρη Τζιαμπάζη, είναι πολύ μεγάλης αξίας και αυτός που τη ρίζει (την κατέχει), έχει δηλαδή την ικανότητα να τσιαττίσει θεωρείται πολύ σπουδαίος.

Το τσιάττισμα συνεχίζεται και στη συνέχεια ο Δημήτρης Τζιαμπάζη απαντά: Πασχίζει¹¹² -κάνει επίμονες προσπάθειες για να επιτύχει, να μάθει να τσιαττίσει. Όμως χρειάζεται μπόλικά χρόνια ακόμα για να τα μάθει πρώτα. Η τέχνη λοιπόν του τσιαττίσματος χρειάζεται πολλά χρόνια δουλειάς, για να μπορέσει κανείς να καταφέρει να την αναπτύξει.

Δείγμα Α.3

Β' Γύρος Διαγωνισμού στα 0:18:57' - 0:22:15', Διαγωνιζόμενοι : Αντρέας Πιερέτης - Αρτέμης Κκαϊλής.

111 Πελεκάνος (επιπλοποιός): Κατασκεύαζε βασικά έπιπλα, πόρτες παράθυρα και αμάξια (καρρέττες). Το επάγγελμα του πελεκάνου δεν είχε ειδικεύσεις όπως σήμερα, γιατί οι οικοδομικές εργασίες ήταν πολύ απλοποιημένες. Όλη η εργασία γινόταν με το χέρι και λίγα εργαλεία γιατί δεν υπήρχαν μηχανήματα. Διαδικτυακή πληροφορία: <http://www.assia.org.cy/prosopa/144.html?start=5>, Πρόσβαση: 4-4-19.

112 ετυμολογία: [<μσν. πασχίζω, από το επάσχισα, νεότ. αόρ. του πάσχω], κάνω επίμονες προσπάθειες για να επιτύχω κάτι.

Αντρέας Πιερέττης

Εεεε λαλώ σου καλωσόρισες πού'ρτες αντίπαλός μου
Εεεε να κρίνει τζιη επιτροπή (δικό σου ή δικό μου) (δισ).

Αρτέμη Κκαϊλής

Εεεε δαμέ 'ννα τραουήσουμεν να δούμεν τι θα γίνει
Εεεεε τζιαι άφηστην επιτροπήν (ο κόσμος να μας κρίνει) (δισ).

Αντρέας Πιερέττης

Εεεε το τσιάττισμαν εν όμορφον αν με ρωτά τζιαι μέναν
Εεεε δαπάνω δα εν κκιόλογιον, (έν εσει η πλάση ψέμαν) (δισ).

Αρτέμης Κκαϊλής

Εεεε εγιώ εν τζιαι θέλω να λαλώ, λόγια πον παραπάνω
Εεεε μα ψέμαν κάμνεις πόλικον (που έρκεσε δαπάνω) (δισ).

Αντρέας Πιερέττης

Εεεε εγιώνι ψέματα 'λλαλώ το τσιάττισμαν εν πλούτο(ν)
Εεεεε ερκούμαστιν βραβεύκουμεν (έτω τον τόπον τούτον) (δισ).

Αρτέμης Κκαϊλής

Εεεε Αντρέα σκέφτου το καλά για τα τσιαττίσματά σου
Εεεε νομίζω ότι ε' σου περνά τζι άηστα πείσματά σου

Αντρέας Πιερέττης

Εεεε Το τσιάττισμαν περνάμο' μέν τζιαι έχω το κλειίν του
Τζι ήρτες αντίπαλος μο' σου, πουν ηξέρεις ότι σου πουν , (Να δεις τη δύναμη του) (δισ)

Μετάφραση, ανάλυση περιεχόμενου του λόγου των τσιαττιστών και σχολιασμός

Ο διαγωνισμός ξεκινά με το Αντρέα Πιερέττη, ο οποίος καλωσορίζει τον αντίπαλό του και του τονίζει ότι η επιτροπή είναι αυτή που θα κρίνει σε ποιον ανήκει το βραβείο, αν δηλαδή το βραβείο θα το κερδίσει αυτός ή ο αντίπαλος του. Και του απαντά ο Αρτέμης Κκαϊλής: Εδώ ήρθαμε για να τραγουδήσουμε για να δούμε τι θα γίνει, άσε στην άκρη την επιτροπή, γιατί αυτός που θα μας κρίνει είναι ο κόσμος - το κοινό. Δηλαδή το χειροκρότημα και η αποδοχή του κόσμου, θα αναδείξουν ποιος θα είναι ο νικητής. Ο διαγωνισμός συνεχίζεται και ο Αντρέας Πιερέττης λέει: «Εγώ ψέματα δεν λέω, το «τσιαττίσμα» έχει μεγάλη αξία - είναι ανεκτίμητος πλούτος και εμείς, ερχόμενοι σε αυτόν το διαγωνισμό, βραβεύουμε τον τόπο μας». Θεωρεί δηλαδή τη συμμετοχή τους σε τέτοιου είδους διαγωνισμούς, φόρο τιμής για τον τόπο του και την Παράδοση. Ο διάλογος συνεχίζεται και ο Αρτέμης Κκαϊλής λέει: «Αντρέα σκέψου το καλά για τα τσιαττίσματά σου, νομίζω δεν είσαι ικανός να τσιαττίσεις και μην είσαι πεισματάρης» και ευθείς του ο Α.Π του απαντά: «Στο τσιαττίσμαν εγώ τα καταφέρνω πολύ καλά και έχω το κλειδί του και εσύ ήρθες αντίπαλός μου για να δεις ποια είναι η δύναμή του».

Μέσα από τον παραπάνω διάλογο και τα λόγια των διαγωνιζόμενων διακρίνονται καθαρά,

- η ουσία και η αξία που προσδίδεται στο διαγωνισμό αυτό
- ο ρόλος της επιτροπής
- του κοινού
- Η αντίληψη των ίδιων των διαγωνιζομένων για το θεσμό αυτό.

Χαρακτηριστικά, ο διαγωνιζόμενος Αντρέας Πιερέττης, θεωρεί τον εαυτό του αντιπρόσωπο, «φορέα της παράδοσης», ο οποίος μέσα από τη συμμετοχή του στο διαγωνισμό αισθάνεται ότι τιμά και βραβεύει τον τόπο του. Μέσα από τα λόγια του, γίνεται ξεκάθαρη η θεωρία της επικοινωνίας¹¹³ (personal communication) η οποία κατά τον Hymes (1981), ορίζεται ως το φαινόμενο κατά το οποίο οι τελεστές, αναλαμβάνουν την ευθύνη για την επίδειξη της επικοινωνιακής ικανότητας, με την έννοια του πολιτιστικού καθήκοντος, της πολιτιστικής υποχρέωσης¹¹⁴.

¹¹³ Βλ. Κεφάλαιο 5.2.

¹¹⁴ Hymnes, Ο.π.

Δείγμα Α.4

Απο το βίντεο «Τσιαπτιστά 2011 Μέρος Β'» στα 0:02:30'-0:06:16' Διαγωνιζόμενοι :
Γιαννάκης Ττίκης -Αντρέας Λάτσης

Αντρέας Λάτσης

Εεε εν η χαρά μου πού'πεσα παρέα με το Ττίκη

Εεε να σας το πω'τσι φανερά

για μένα θα' ναι μια χαρά (ετς'όμορφον καττίκι) (δισ)

Γιαννάκης Ττίκης

Εεε το ότι σε εβάλασιν με 'μέν εν τζιαι χαρά μου

Εεε ξέρω το πως υψώνεσαι (που τραουάς μιτά μου) (δισ)

Αντρέας Λάτσης

Εεε έθθελω να εξυψωθώ, που τραουώ μιτά σου

Εεε γιατί το τσιάπτισμαν λαλώ (Ττίκη ενεν δουλειά σου) (δισ)

Γιαννάκης Ττίκης

Εεε να σ'αθθυμήσω ρέ Λάτση τζιαι πρέπει να θθυμάσαι

Εεε τζιαι εγιώ καμάριν το κρατώ,

που ήμαστιν εις το στρατόν (τραούκια 'μάθθεννα σε) (δισ)

Αντρέας Λάτσης

Εεε εν αθθυμάσαι ρε Ττίκη (που μέσα στο τσιατήρι) (δισ)

Εεε που σε ενίκουν ρε Ττικη (τζιαι έκαμνα παναύριν) (δισ)

Γιαννάκης Ττίκης

Εεε θυμούμαι πού'μαστιν τζιοι θκυό στα κότσηνα τα μέρη

Εεεε που σε εμάθθαινα εγώ (τζζιαί φίλας μου το σιέριν) (δίζ)

[...]

Αντρέας Λάτση

Εεεε το δεκαπεντασύλλαβο μεν μου το νεκατώνεις

Εεεε τζζιαί πάνω εις το τσιάττισμαν (ρε Ττίκκη με μου κλώνεις) (δίζ)

Γιαννάκης Ττίκκης

Εεεε καθόλου έσσε κλώννουμε ρε Λάτση μου για τζζίνον

Εεεε έσειε τζζιαί κόσμο δαχαμέ (ούλλα που να τα κρίνουν) (δίζ)

Μετάφραση, ανάλυση περιεχόμενου του λόγου των τσιαττιστών και σχολιασμός συμφοραζόμενων:

Ο διαγωνισμός ξεκινά με τον Αντρέα Λάτση ο οποίος λέει: Η χαρά μου είναι μπόλικη, που έπεσα (έτυχε να διαγωνιστώ) παρέα με τον Ττίκκη, και θα το πω ξεκάθαρα, θα 'ναι για μένα φανερά σαν ένα κέρασμα (Καττίκιν) ¹¹⁵. Και απαντά ο Γιαννής Ττίκκης: Το ότι με έβαλαν να διαγωνιστώ μαζί σου, δεν είναι χαρά μου. Αντίθετα, το ξέρω πως εξυψώνεσαι, που τραγουδάς μαζί μου.

Συνεχίζει ο Αντρέας Λάτση και λέει: «Δεν θέλω να εξυψωθώ που τραγουδώ μαζί σου, πιστεύω πως το τσιάττισμα, δεν είναι δικιά σου δουλειά. Δηλαδή δεν μπορείς να τσιαττίζεις, δεν έχεις την ικανότητα αυτή, δεν είναι δουλειά του χεριού σου». Ο Γιαννής Ττίκκης απαντά: «Θέλω να στο υπενθυμίσω και θα πρέπει να το θυμάσαι, όταν ήμασταν στο στρατό, σε μάθαινα τραγούδια». Αντρέας Λ. του απαντά: «Δεν θυμάσαι που βρισκόμασταν μέσα στο τσαντίρι και σε νικούσα και πανηγύριζα (έκαμνα

115 Καττίκιν στην Κύπρο ονομάζεται το γλυκό, το καλούδι, το κέρασμα που προσφέρεται όταν κάποιος επισκεφτεί ένα φιλικό πρόσωπο. Λέμε έφερε μας τζζιαί το καττίκιν μας, ή φέρε μας το καττίκι μας, δηλαδή το κεραστικό μας.

παναΰριν)». Ο Γιάννης Ττίκης απαντά πίσω: «Θυμάμαι που ήμασταν και οι δυο στα κόκκινα τα μέρη, που εγώ σε μάθαινα τραγουδία και εσύ μου φιλούσες το χέρι».

Μέσα απο τα τσιαττιστά τους λοιπόν, παρατηρούμε και πάλι έντονα το στοιχείο της υπερηφάνειας για την ικανότητα των διαγωνιζομένων να τσιαττίζουν καθώς και του σεβασμού μεταξύ των τσιαττιστών, όπως χαρακτηριστικά λέει ο Γιάννης Ττίκης «όταν σε μάθαινα να τραγουδάς και μου φιλούσες το χέρι».

Είναι πολύ σημαντικό επίσης, το ότι αναφέρονται στις αναμνήσεις τους στο στρατό και κυρίως στην περιοχή που υπηρέτησαν ως στρατιώτες, στα κόκκινα τα μέρη¹¹⁶. Γιατί οι μνήμες τους, συνδέονται με το χωριό των Κοκκίνων, μια περιοχή η οποία σήμερα είναι περικλειστη (κλειστή από όλες τις πλευρές, από κάθε κατεύθυνση) από εδάφη της Κυπριακής Δημοκρατίας και αυτός ο περιορισμός είναι σημαντικό να υπενθυμίσουμε, ότι είναι αποτέλεσμα της Τουρκικής εισβολής στην Κύπρο του 1974¹¹⁷. Μέσα από τα λόγια των ποιητάρηδων λοιπόν, διαφαίνεται μια τάση για νοσταλγία των περασμένων και ιδιαίτερα της ειρηνικής εποχής και όσων είχαν βιώσει προ εισβολής. Πρόκειται για αναμνήσεις τις οποίες συνυφαίνουν με τα τσιαττιστά τους ώστε έτσι να αναπολήσουν το παρελθόν.

Στη συνέχεια ο Αντρέας Λ. αναφέρεται στη δημιουργία των τσιαττιστών με βάση το δεκαπεντασύλλαβο¹¹⁸ και του λέει: μην το ανακατεύεις – μπερδεύεις το δεκαπεντασύλλαβο και μην προσπαθείς να μου ξεφύγεις (μεν κλώνεις)¹¹⁹ με τα τσιαττιστά σου. Και του απαντά: Καθόλου δεν σου ξεφεύγω, εδώ υπάρχει ο κόσμος – το κοινό και εκείνοι θα τα κρίνουν όλα.

116 Τα Κόκκινα μέρη βρίσκονται στην περιοχή Τηλλυρίας. « Η Τηλλυρία είναι ορεινή χερσόνησος της Κύπρου, στο βορειοδυτικό μέρος του νησιού, ανάμεσα στον Κόλπο Χρυσοχούς και τον Κόλπο του Μόρφου. Το μεγαλύτερο μέρος της βρίσκεται, στην επαρχία Λευκωσίας, ενώ μέρος της στην Πάφο και στην Κατεχόμενη Κύπρο. Στην περιοχή της Τηλλυρίας βρίσκεται και το χωριό των Κοκκίνων η μόνη κατεχόμενη περιοχή που είναι περικλειστη από εδάφη της Κυπριακής Δημοκρατίας. Τον Αύγουστο του 1964 έγινε επιδρομή και βομβαρδισμός από την Τουρκική αεροπορία. Τα Κόκκινα ήταν τουρκοκυπριακός θύλακας και οι Τουρκοκύπριοι τα -χρησιμοποιούσαν για λαθραίες εισαγωγές όπλων και στρατιωτών στην Κύπρο από την Τουρκία. Διαδικτυακή πληροφορία:- <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%B7%CE%BB%CE%BB%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%B1>. Πρόσβαση: 8-4-19.

117 Βλ. Κεφάλαιο 1, Σύντομη Ιστορική Αναδρομή της Κύπρου.

118 Τα τσιαττιστά όπως παρουσιάστηκε στο κεφάλαιο 3.1 θα πρέπει να είναι ομοιοκατάληκτα σε μορφή ιαμβικού και τροχαϊκού δεκαπεντασύλλαβου.

119 Κλώνω σημαίνει στρίβω.

Όπως αναφέρθηκε και στο κεφάλαιο 5.1 Σύμφωνα με τον O Abrahams (1976), η αποτελεσματικότητα μιας επιτέλεσης, βασίζεται στην αμοιβαία προσδοκία μεταξύ τελεστών και κοινού όπου ο τελεστής έχει μια παραγωγική ικανότητα, ενώ το κοινό, μια δεκτική ικανότητα. Με άλλα λόγια, βλέπει την επιτέλεση ως διαδικασία συνεχούς προσαρμογής και αναπροσαρμογής ανάμεσα σε κοινό και τελεστές, δηλαδή διαπραγμάτευσης σε πολλά επίπεδα. Ο Bauman (1975, 1989)¹²⁰, θεωρεί ότι η δύναμη της επιτέλεσης έγκειται στο ότι «..προσφέρει στους μετέχοντες μια δυνατή εμπειρία, επιτυγχάνοντας επικοινωνιακή αλληλεπίδραση που ενώνει το κοινό και τους τελεστές με ειδικό τρόπο...». Στην προκειμένη περίπτωση, «...η επιτέλεση ως είδος λεκτικής επικοινωνίας, συνίσταται στην ανάληψη της ευθύνης απέναντι στο ακροατήριο με στόχο την παρουσίαση της επικοινωνιακής ικανότητας...» (σ. 177, 293). Οι τελεστές (τσιαττιστές) λοιπόν μέσα από τα τσιαττιστά τους αισθάνονται φορείς της παράδοσης και ενώνονται με το κοινό μέσα από τα τσιαττιστά τους.

Ο διαγωνισμός τελειώνει και δίνονται τα βραβεία. Την απονομή κάνει ο τότε Δήμαρχος Λάρνακας κος Ανδρέας Μωησέως.

Νικητές διαγωνισμού: Πρώτο βραβείο: Αντρέας Λάτσης, Δεύτερο βραβείο: Δημήτρης Τζιαμπάζης, Τρίτο Βραβείο: Αρτέμη Κκαϊλής, Έπαινος στον Γιαννάκη Ττίκκης.

Δείγμα Β

Το γενικό πρόγραμμα του Κατακλυσμού περιλαμβάνει:

- Μοντέρνους και «παραδοσιακούς» χορούς
- Αθλητικές δραστηριότητες (Ναυταθλήματα)
- Θέατρο σκιών
- «Παραδοσιακά» επαγγέλματα
- «Παραδοσιακούς» Διαγωνισμούς κυπριακών ποιημάτων, ερωτικών τραγουδιών και τσιαττισμάτων.
- Συναυλίες διάσημων τραγουδιστών

120 Bauman, R. (1975). Verbal art as performance. *American Anthropologist*, 77(2).

Bauman, R. (1989). American folklore studies and social transformation: A performance entered perspective. *Text and Performance Quarterly*, 9(3).

Παρουσίαση πλαισίου: Γιορτή του Κατακλυσμού στη Λάρνακα:

- **Ημερομηνία: 3 Ιουνίου 2012**
- **Ημέρα:** Κυριακή.
- **Περιοχή:** Φοινικούδες, Λεωφόρος Αθηνών, Λάρνακα, Κύπρος.
- **Κεντρική Εξέδρα της Παραλίας των Φοινικούδων.**

Συμμετέχοντες στο διαγωνισμό Τσιαττίσματος:

- **Παρουσιαστής:** Κωστάκης Κωνσταντίνου
- **Κοινό :** Επισκέπτες της γιορτής του Κατακλυσμού.
- **Κριτές:** Αθηνόδωρος Γεωργίου, Σωτήρης Γεωργίου, Αντώνης Κατσαντώνης, ,
Ειρήνη Χαραλαμπίδου, Γιώργος Σοφοκλέους, Μαρία Βασιλειάδου, Κώστας
Κατσώνης.
- **Μουσική Συνοδεία:** Κυπριακή Ζυγιά: Βιολί-Λαούτο.
Μουσικοί: Βιολί: Σαββάκης Λάμπρου, Λαούτο: Γιώργος Λειβαδιώτης.

Διαγωνιζόμενοι- «τσιαττιστές» :

1. Αρτέμη Κκαϊλής
2. Άκης Σπανούδης
3. Ηλία Ηλία Χ 'Μιχαήλ
4. Κώστας Ξενής
5. Αντρέας Πίρτας
6. Δημήτρης Τζιαμπάζης
7. Χαμπής Λούμπας
8. Αντρέας Πιερέττης
9. Ξενής Πάτσαλος
10. Γιαννάκης Ττίκης

Ο διαγωνισμός «τσιαττίσματος», αποτελείται από τέσσερις κύκλους, κατά τους οποίους οι διαγωνιζόμενοι έχουν δικαίωμα, σύμφωνα με την απόφαση της κριτικής επιτροπής, να διαγωνιστούν απαγγέλοντας συγκεκριμένο αριθμό τσιαττιστών για κάθε κύκλο, σε στίχο ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο, με τη συνοδεία της βασικής μελωδίας της «ΐσιας φωνής».

Ενδυμασία : Οι διαγωνιζόμενοι είναι ντυμένοι με ρούχα καθημερινά και ορισμένοι φορούν την κυπριακή «παραδοσιακή» αντρική φορεσιά¹²¹.

Στα θέματα των «τσιαττιστών» κυριαρχεί το στοιχείο της αυτοπροβολής και τις ικανότητας των διαγωνιζόμενων να συντάξουν αυτοσχέδια απάντηση για τον αντίπαλό τους. Μέσα από τα δίστιχά τους, διακρίνεται η αυτοπεποίθηση τους για την ικανότητά τους να «τσιαττίζουν» και επίσης αισθάνονται να είναι «φορείς» και αντιπρόσωποι της παράδοσης.

Παρουσίαση και ανάλυση δείγματος περιεχόμενου του λόγου των «τσιαττιστών»:

Δείγμα Β1

Στα 0:26:56'-0:31:02', Διαγωνιζόμενοι. : Δημήτρης Τζιαμπάζης-Γιαννάκης Ττίκκης.

Δημήτρης Τζιαμπάζης

Εεεε τα λόγια μου εν σοβαρά, ίσια, ντόπρα, σταράτα

Εεεε εννα σου δείξω σήμερα, (στο τσιάττισμαν τη στράταν) (δισ)

[...]

Γιαννάκης Ττίκκης

Εεεε στην τραουθκιάν ηξέρουμε εγιώ' μαι τιμημένος

Εεεε μείνε τζιαμέ Τζιαμπάζη μου (σαν είσαι τζιοιμησμένος) (δισ)

Δημήτρης Τζιαμπάζης

Εεεε λαλεί πως τον ηξέρουσιν, όμως εν καταλάβουν

Εεεε πρηχού εμέν να κρίνουσιν, (να πα να μεταλάβουν) (δισ)

Γιαννάκης Ττίκκης

Εεεε Νομιζω καταρίφκουμαι που πιάννουμαι μιτά σου

Εεεεε θωρώ πως εσαντάνωσες (νάκκον τα λογικά σου) (δισ)

¹²¹ Βλ. Παραδοσιακή κυπριακή αντρική φορεσιά: ο.π., σ.36.

Δημήτρης Τζιαμπάζης

Εεεε να τ'οιεις περηφάνειαν που πιάννεσαι μαζί μου

Εεεε μπορεί να πιάσεις νακκουρίν (απού τη δύναμή μου) (δισ)

Μετάφραση, ανάλυση περιεχομένου του λόγου των τσιαττιστών και σχολιασμός:

Ο διαγωνισμός ξεκινά με τον Δημήτρη Τζιαμπάζη ο οποίος προκαλεί τον αντίπαλο του, λέγοντάς του ότι θα του υποδείξει το σωστό δρόμο για να τσιαττίσει (εννά σου δείξω σήμερα στο τσιάττισμαν τη στράταν). Το τσιάττισμα συνεχίζεται και ο Γιαννάκης Ττίκης λέει: Το γνωρίζουμε πως στο τραγούδισμα-τσιάττισμα, είμαι τιμημένος, σε αντίθεση με εσένα που είσαι τζιοιμισμένος (κοιμισμένος - όχι ξύπνιος). Και απαντά ο Δ.Τ: Έχει την εντύπωση πως είναι γνωστός, όλοι τον ξέρουν όμως δεν καταλαβαίνουν, πριν με κρίνουν, θα πρέπει πρώτα να (μεταλάβουν) να κοινωνήσουν. Ο Γ.Τ αποκρίνεται: Μου φαίνεται πως «καταρίφκουμαι»¹²² - περιφρονούμαι που τσακώνομαι μαζί σου, γιατί μάλλον έχεις μπερδευτεί- έχεις χάσει τα λογικά σου. Τέλος ο Δ.Τ λέει: «Θα πρέπει να αισθάνεσαι περήφανος που (πιάνεσαι) τσακώνεσαι μαζί μου, γιατί έτσι μπορεί να αποκτήσεις, λίγη απο την δύναμή μου». Διαφαίνεται, λοιπόν, ένα αίσθημα περηφάνειας για τη συμμετοχή σε παραδοσιακά δρώμενα. Όπως και προηγούμενος, ο τσιαττιστής θεωρεί τιμή του τη συμμετοχή σε έναν διαγωνισμό ο οποίος εμπίπτει στα πλαίσια προβολής της παράδοσης του τόπου του.

Δείγμα Β2

Στα 0:33:17' - 0:35:28' Διαγωνιζόμενοι: Αρτέμης Κκαϊλής- Άκης Σπανούδης

Αρτέμης Κκαϊλής

Εεεε εν παραιτώ το τσιάττισμάν τζι όι να απαιτάτε

Εεεε το σιέρι μου στην τραουκιάν (πρέπει να το φυλάτε) (δισ)

¹²² Καταριμμένος = περιφρονημένος, αποτυχημένος. https://wikipriaka.com/docs/cypriot_words.pdf.
Πρόσβαση: 28-3-19.

[...]

Αρτέμης Κκαϊλής

Εεεε εγιώνι εννα τραουδώ τζιαι εννά 'ρκουμαι δαπάνω

Εεεε ορκίστηκα κατά θεόν , (ωσότου να πεθάνω) (δισ)

Άκης Σπανούδης

Εεεε να προσσινάς χαμέ τωρά να κάμνεις τζια τταμάζιν

Τζιαι να 'ρκεσαι τζιαι θέλουμε (να κάμνουμεντε χάζιν) (δισ)

Αρτέμης Κκαϊλής

Εεεε με τούτα τα τραούκια σου , έννεν καλά που πάμεν

Έχουμεν κόσμον στο γυρόν (τζιαι εμέν χειροκροτάμε) (δισ)

Μετάφραση, ανάλυση περιεχόμενου του λόγου των τσιαττιστών και σχολιασμός:

Αρτέμης Κκαϊλής: «Δεν πρόκειται να παρατήσω το τσιάττισμα και μην έχετε τέτοια απαίτηση, θα πρέπει να με σέβεστε και να μου φιλάτε το χέρι (να με προσκυνάτε). Και εγώ θα συνεχίσω να τραγουδώ (τσιαττίζω) και θα έρχομαι σε αυτόν το διαγωνισμό εδώ (δακάτω), μέχρι να πεθάνω». Άκης Σπανούδης: Να προσκυνάς κάτω τη γη και να κάνεις και τάμα, και να συνεχίζεις να έρχεσαι για να σε περιγελούμε (να κάμνουμεντε χάζιν). Α.Τ: «Με τα τραγούδια σου δεν βλέπω να τα πάμε καλά, εδώ ο κόσμος, το κοινό που βρίσκεται εδώ, εμένα χειροκροτά».

Παρατηρούμε μέσα απο την παραπάνω την ποιητική λογομαχία την αντίληψη ότι αρμόζει σεβασμός τόσο στην τέχνη του τσιαττίσματος όσο και στους ίδιους τους τελεστές. Γι' αυτό και γίνεται λόγος για προσκύνημα του ενός ποιητάρη προς τον άλλο, πράγμα που συνδέει την παράδοση και με την ίδια τη θρησκεία. Οι τσιαττιστές θεωρούνταν και θεωρούνται ακόμη πρόσωπα τα οποία αξίζουν σεβασμού και κοινωνικής αναγνώρισης. Εξού και βραβεύονται όχι μόνο για τη νίκη αλλά και για τη συμμετοχή τους σε σχετικούς διαγωνισμούς. Τέλος, παρατηρείτε για άλλη μια φορά η αμφίδρομη σχέση κοινού - τελεστών, εφόσον γίνεται και πάλι αναφορά στο χειροκρότημα του κόσμου που θα κρίνει το αποτέλεσμα.

Δείγμα Β3

Στα 0:36:20' -0:40:38' Διαγωνιζόμενοι: Ηλίας Ηλία Χατζημιχαήλ- Χαμπής Λούμπας

Χαμπής Λούμπας

Εεεε εσού εν κρίμαν τζι άδικον μιτά μου να μαλλώνεις
Εεεε γιατί το έναν πό(ι)ν μου (να πιάσεις ε σηκώνεις) (δισ)

Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ

Εεεε στην τραουκιάν εγιώρκησα, κκοτσιανιασμένον μάλι
Εεεε σηκώνω σου ρε τζιαι τα θκυό, (γιατί είμαι παλλικάριν) (δισ)

Χαμπής Λούμπας

Εεεε εγιώ να πώ να θυμωθώ εν τζιαι εννα σταματήσω
Εεεε τα σιέρκα σου' ννα πάν ομπρός τζι η τζιεφαλί σου πίσω

Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ

Εεεε κρώστου μου Λούμπα να χαρείς, λάμνε μες τα χωράφκια
Εεεε τζι η τέχνη σου εν η βοσσηκή, να γλέπεις τα κουπάθκια.

Χαμπής Λούμπας

Εεεε έμμε δέρνεις στην τραουθκιάν τζιαι μεν βάλλεις γινάθκια
Τζιαι εγιώ να πώ να σηκωθώ, φκάλλω σου τζιαι τα μμάθκια.

Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ

Εεεε εσού εγίνηκες φονιάς, Χαμπή μου μίκακο σου
Εεεε τζι είμαι θερκόν νιούμενον, που στέκουμαι ομπρός σου

Χαμπής Λούμπας

Εεεε να θυμηθείς του ουρανού τ'άστρα να τα μετρήσεις

τζιαι το νερόν της θάλασσας, ούλλον να το ρουφήσεις

τραούκκια ἴνα παραδεχτώ πως εννα με νικήσεις

Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ

Άψε φωθκιάν τζιαι σείρε την τζι άμαν κρούσει το χώμαν

Εεεε εννα με δέρεις τραουκκιάν δίχα να φκάλεις δρώμαν.

Χαμπής Λούμπας: «Είναι μεγάλο κρίμα να μαλλώνεις -τσακώνεσαι μαζί μου, γιατί δεν έχεις την δύναμη - ικανότητα ούτε το ένα μου πόδι να σηκώσεις». Ο Η.Η.Χ απαντά σε ελεύθερη μετάφραση: «Το τραγούδι μου ανήκει, το έχω κατοχυρωμένο, το απόκτησα και είναι περιουσία μου, μου ανήκει επίσημα και με «βούλα (τίτλο αναγνώρισης). Το κληρονόμησα, είναι η προίκα μου». «Στην τραουκιάν εγιώρκησα¹²³, κκοτσιανιασμένον¹²⁴ μάλιν¹²⁵». Παρομοιάζει το τραγούδι-τσιαττισμα, με οικόπεδο «μάλιν» περιουσία- προίκα, η οποία του κληροδοτήθηκε - μεταβιβάστηκε επίσημα με «Κκοτσιάνιν», δηλαδή με επίσημη σφραγίδα. Αυτή η ποιητική φράση του Η.Η.Χ έχει αυτόνομη οντολογική σημασία, αντικατοπτρίζει απόλυτα την αντίληψη του διαγωνιζόμενου, για το τι αισθάνεται ότι είναι η παράδοση-τσιαττισμαν. Εμπερικλείει μέσα της, την τεράστια αξία που έχουν τα τσιαττιστά, σύμφωνα πάντα με τα λόγια του διαγωνιζόμενου. Το τσιαττιστό του τελειώνει λέγοντας: «έχω τη δύναμη να σηκώσω και τα δυο σου πόδια γιατί είμαι παλικάρι. [...]». Το τσιαττισμα συνεχίζεται και ο Χαμπής Λούμπας λέει: «Δεν πρόκειται να με νικήσεις στο τσιαττισμα και μην γίνεσαι επίμονος (μεν βάλλεις γινάθκια), γιατί αν σηκωθώ απάνω, θα σου βγάλω τα μάτια. [...]».

Απαντά ο Η.Η.Χ και συνεχίζει ο Χ.Λ: «Όταν καταφέρεις να μετρήσεις τα άστρα του ουρανού και να ρουφήξεις όλο το νερό της θάλασσας, τότε θα παραδεχτώ πως θα με νικήσεις στο τσιαττισμα». Ο Η.Η.Χ απαντά: «Άναψε φωτιά και αν καεί το χώμα, μόνο

123 Στην Κύπρο λέμε την φράση: τα χωράφια εν γιώρκιν μου, δηλαδή μου ανήκουν είναι δικά μου. Εγιώρκησα: απόκτησα- κατοχύρωσα.

124 Κκοτσιάνιν: ο τίτλος ιδιοκτησίας ενός κτήματος- μιας περιουσίας. Λέμε, έχω το Κκοτσιάνιν μου, για τούτον το χωράφι.

125 Μάλιν: Τα μάλλια είναι τα χωράφια, η περιουσία. Λέμε τούτον εν μάλιν μου, είναι η περιουσία μου.

τότε θα με κερδίσεις στην τραουκιάν- στο διαγωνισμό τσιαττίσματος, χωρίς να ιδρώσεις- να κουραστείς».

Δείγμα Β4

Στα 0:41:40' - 0:45:18' Διαγωνιζόμενοι: Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ -Γιαννάκης Ττίκης

Γιαννάκης Ττίκης

Εεε είπαν μου πας το τσιαττίσμαν πως έσαις μιάλον χούιν

Εεε τζι αφού είμαι ασόθυμος (πρόσεχε κοπελλούν) (δισ)

Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ

Εεε που φκαίνεις πάς την τραουκιάν, άηστην ηλικιάν

Εεε τζιαι εσούνι εννα φάς ραφτίν, (πόψε που τον Ηλιαν) (δισ)

Γιαννάκης Ττίκης

Εεε ξέρεις πως είμαι δάσκαλος εγιώ πας τα τραούθκια

Εεε τζι αλίμονο να φοηθώ, (εγιώ 'τσι κοπελλούθκια) (δισ)

Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ

Εεε δάσκαλον ποιός σε κήρυξεν, με έγγραφα τζιαι πτυχία

Εεε εγιώ λαλώ εψέματα, (δίχα αμφιβολιάν) (δισ)

Γιαννάκης Ττίκης

Εεε πτυχία έχω κάμποσα, μιαν κάμαριν γεμάτην

Εεε άκου τζιαι βάρτα μέσα σου, κανούν τζιαι κάμουν έσσω σου,

πάπλωμαν τζιαι κρεβάτιν

Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ

Εεε αφού σου κκοτσιανιάσασιν, κάμποσα ρε πτυχία

Εεε μάχεσαι μ'έναν δάσκαλον, Ττίκη μου τον Ηλιαν

Γιαννάκης Ττίκης

Εεεε να σου τω πώ τζιαι κρώστου μου, μεν έχεις τέτοιαν ττάσαν

Εεεε εχω πτυχία κάμποσα, (μου τα μεταβιβάσαν) (δισ)

Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ

Εεεε φέρτα πτυχία σου δαμέ τζι αν εν κκοτσιανιασμένα

Εεεε εδώκα σου τα δωρεάν, ας μείνουν ευλοημένα

Μετάφραση, ανάλυση περιεχομένου του λόγου των τσιαττιστών και σχολιασμός:

Γιαννάκης Ττίκης: «Μου είπαν ότι στο τσιάττισμα έχεις μια κακή συνήθεια (χούν) ¹²⁶, και επειδή είμαι κι εγώ οξύθυμος, θα πρέπει να προσέχεις νεαρέ μου». Η.Η.Χ : «Όταν έρχεσαι να τραγουδήσεις (τσιαττίσεις) να μην δίνεις σημασία στην ηλικία, γιατί απόψε θα σε δείρω, εγώ ο Ηλίας». Γ.Τ: «Το γνωρίζεις ότι είμαι δάσκαλος εγώ στα τραγούδια- τσιάττισμαν και αλίμονο να φοβηθώ έναν νεαρό». Η.Η.Χ: «Ποιος σε κήρυξε δάσκαλο, με έγγραφα και πτυχία; Εγώ λέω πως όλα αυτά είναι ψέματα χωρίς αμφιβολία». Γ.Τ: «Πτυχία έχω μπόλικά, ένα δωμάτιο γεμάτο, γι' αυτό άκουσε τα και βάλε τα μέσα σου, είναι αρκετά και φτάνουν για να φτιάξουν σπίτι σου, πάπλωμα και κρεβάτι». Η.Η.Χ: «Εφόσον σου μεταβίβασαν- σου έδωσαν αρκετά πτυχία, θα πρέπει να γνωρίζεις ότι παλεύεις - κάνεις μάχη (μάχεσαι), με έναν δάσκαλο, τον Ηλία». Γ.Τ: Θα σου το πω και άκουσε το καλά, πτυχία έχω μπόλικά, μου τα μεταβιβάσαν». Η.Η.Χ: «Φέρε τα πτυχία σου εδώ για να δούμε αν σου ανήκουν πραγματικά (αν εν κκοτσιανιασμένα) ή αν σου τα έδωσαν δωρεάν».

Για άλλη μια φορά, παρατηρούμε την αίσθηση της μεγάλης κληρονομιάς που φέρουν μαζί τους όσοι ασχολούνται με το τσιάττισμα. Οι τσιαττιστές θεωρούν τους εαυτούς του κληρονόμους μιας μακράς παράδοσης η οποία κληροδοτείται ως κομμάτι γης που μεταφέρεται από τη μια γενιά στην άλλη. Από την άλλη, βλέπουμε την ηλικία να

126 Χούι: ουδέτερο, η συνήθεια κυρίως η ενοχλητική για τους άλλους, <https://el.wiktionary.org/wiki/%CF%87%CE%BF%CF%8D%CE%B9>. Πρόσβαση: 3-5-19.

προσδίδει επιπλέον εμπειρία στον τσιαττιστή. Επομένως, ο «παλιός» θεωρείται δάσκαλος μπροστά σε έναν νεότερο τσιαττιστή, από τον οποίο ο δεύτερος έχει να διδαχθεί πολλά από την τέχνη αυτή. Κατά συνέπεια, επιβεβαιώνεται εκ νέου η Θεωρία περί Παράδοσης.

Δείγμα B5

Στα 0:48:02' - 0:48:53' Διαγωνιζόμενοι: Δημήτρης Τζιαμπάζης – Αρτέμης Κκαϊλής

Δημήτρης Τζιαμπάζης

Εεεε την τέχνην εις το τσιάττισμαν, λαλώ πως έν την έχεις

Εεεε γιατί εν έμεινες ταξιτζής, (τέχνην που την κατέχεις) (δισ)

Αρτέμης Κκαϊλής

Εεεε εγώ ' καμνα τον ταξιτζήν, έφκαλλα το ψουμίν μου

Εεεε τζιαι ' ρκουμουν τζιαι στις τραουκιές, (δείγνω τη δύναμή μου) (δισ)

Μετάφραση, ανάλυση περιεχόμενου του λόγου των τσιαττιστών και σχολιασμός:

Δημήτρης Τζιαμπάζης: «Πιστεύω πως την τέχνη του τσιαττίσματος δεν την γνωρίζεις, γιατί δεν παρέμεινες ταξιτζής, αφού αυτή είναι η τέχνη που κατέχεις». Α.Κ: «Εγώ δούλευα σαν ταξιτζής και έβγαζα το ψωμί μου και ερχόμουν και τραγουδούσα εδώ στο διαγωνισμό για να δείχνω τη δύναμή μου».

Δείγμα B6

Στα 0:52:15' - 0:55:58' Διαγωνιζόμενοι Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ- Δημήτρης Τζιαμπάζης

Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ

Εεεε δοξολωώ τον πλάστη μου, έτσι να τα γιουτίσει

Εεεε τζιαι πόψε πάς την τραουκιάν,

εγώ για σέν είμαι φοκκιά (τίποτες εθθα σβήσει) (δισ).

Δημήτρης Τζιαμπάζης

Εεεε ότι τζι αν πείς Ηλία μου, θα πώ τζιαι παραπάνω
Εεεε τζιαι πόψε πάς το τσιάττισμαν, (εγιώ εννα σε κρυάνω) (δισ).

Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ

Εεεε είμαι φωκκιά πυρούμενη, αμμα σταθείς ομπρός μου
Εεεε τζιαι κρούσι σου ρε τα μυαλά, (το κάθε τσιαττιστό μου) (δισ).

Δημήτρης Τζιαμπάζης

Εεεε εγιώ 'πο' σέν έθθα δεχτώ, όσον τζιαιρόν ηζήσω
Εεεε τζιαι την φωθκιάν που μου λαλείς, πόψε εννα την ησβήσω.

Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ

Εεεε πεμπάμενη που το Θεόν τζιαι η φωκκιά ε γιώρκιν,
Εεεε σα σκότωσεν το δράκονταν, (ρε με τον Άη Γιώρκην) (δισ).

Δημήτρης Τζιαμπάζης

Εεεε τον Άη Γιώρκη άηστον, δίκλα πάνω σε μέναν
Εεεε τζιαι τα τραούκια σου εσέν, (λαλώ σου εν κλεμμένα) (δισ).

Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ

Εεεε «Η τραουκιά ε γιώρκιν μου τζι εν μάλι των γονιών μου,
Εεεε που τον Μιχάλη του Χατζή το Παππογεννικό μου».

Δημήτρης Τζιαμπάζης

Εεεε για να σε μάθω τσιάττισμαν, να κάμνεις παρακάλια
Εεεε εσόν' ε κληρομόμησες (με μάλλια, με ριάλλια) (δισ).

Μετάφραση, ανάλυση περιεχόμενου του λόγου των τσιαττιστών και σχολιασμός:

Η.Η.Χ: «Δοξολογώ τον πλάστη μου, να φέρει τα πράγματα με τέτοιο τρόπο, ούτως ώστε απόψε εγώ στο τσιάττισμα να γίνω για σένα φωτιά, τίποτα να μην σβήσει».

Δ.Τ: «Ότι κι αν πείς Ηλία μου, θα λέω περισσότερα και απόψε πάνω στο τσιάττισμα θα σβήσω τη φωτιά σου».

Η.Η.Χ «Είμαι φλεγόμενη φωτιά όταν σταθείς μπροστά μου και το κάθε τσιαττιστό μου σου καίει τα μυαλά». Δ.Τ: «Εγώ δεν θα δεχτώ απο σένα για όσον καιρό ζήσω να με νικήσεις και τη φωτιά που αναφέρεις εγώ θα την σβήσω». Η.Η.Χ: «Ακόμα και η φωτιά ανήκει στο Θεό και αυτός την στέλνει, όπως έστειλε και τον Άγιο Γεώργιο και σκότωσε τον Δράκοντα». Δ.Τ: «Άσε τον Άγιο Γεώργιο και κοίταξε πάνω σε μένα γιατί λέω πως τα τραγούδια σου είναι όλα κλεμμένα». Η.Η.Χ: «Το τραγούδισμα (τσιάττισμα) είναι ιδιοκτησία μου, μου ανήκει και είναι κληρονομιά από την οικογένειά μου πάππου προς πάππου, η οποία προέρχεται από τον ζακουστό Μιχάλη του Χατζή». Δ.Τ: «Για να σε μάθω να τσιαττίζεις, θα πρέπει να με παρακαλεις, γιατί δεν κληρονόμησες ούτε χωράφια, ούτε χρήματα».

Σε αυτή την ποιητική λογομαχία ο «παλιός» προβάλλει το επιχείρημα ότι δε θα καταδεχθεί να νικηθεί από έναν νεότερο, όσο κι αν ο δεύτερος προβάλλει το θρησκευτικό αίσθημα. Παρατηρούμε και πάλι την ιερότητα που προσλαμβάνει η έννοια του τσιαττίσματος και πώς αυτή συνδέεται με τα θεία.

Ο «νέος» θεωρεί ότι έχει το δικαίωμα να μετέχει της παράδοσης, καθώς θεωρεί τον εαυτό του συνεχιστή της παράδοσης, κληρονόμο της τέχνης του τσιαττίσματος από μια οικογένεια που ανέκαθεν ασχολούνταν με την τέχνη αυτή. Έτσι, αισθάνεται ότι αντιπροσωπεύει τη νέα γενιά, θεωρώντας ότι έτσι συνεχίζει να συμβάλλει στη διατήρηση της Παράδοσης.

Ο διαγωνισμός τελειώνει και ο παρουσιαστής λέει: «Θερμό χειροκρότημα για όλους του διαγωνιζόμενους, που κρατούν την κυπριακή παράδοση ζωντανή». Η φράση του παρουσιαστή ωθεί το κοινό να χειροκροτήσει και να συμβάλει στην ανάδειξη της αξίας αυτού στο οποίο συμμετέχουν. Δηλαδή, την διατήρηση των ηθών και εθίμων, ανάμεσα στα οποία συγκαταλέγεται σε εξέχουσα θέση, η τέχνη του τσιαττίσματος. Πρόκειται ξεκάθαρα για μια περίπτωση ασυνείδητης χρήσης της παράδοσης, με σκοπό την εξύψωση και αναβίωσή της.

Στη συνέχεια απονέμονται τα βραβεία του διαγωνισμού. Οι τέσσερις πρώτοι νικητές του διαγωνισμού είναι οι: Δημήτρης Τζιαμπάζης, Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ, Αρτέμης Κκαϊλής και Γιαννάκης Ττίκης. Ο δήμαρχος τους ευχαριστεί και λέει: «Σας

συγχαίρω πραγματικά, διότι κρατάτε την λαϊκήν παράδοση και σας απονέμω, δίκαιον έπαινο».

Οι διαγωνιζόμενοι τον ευχαριστούν με τσιαττιστά: Χαρακτηριστικό είναι το τσιαττιστό του Αρτέμη Κκαϊλή:

Αρτέμης Κκαϊλής

Εεεε ευχαριστούμεντε πολλά, πόψε το Δήμαρχό μας

Εεεε να'ρκούμαστεν παντοτινά, (τούτος εν ο σκοπός μας) (δισ)

Τελικό σχόλιο των τελεστών είναι το γεγονός ότι αισθάνονται ευχαρίστησή τους, ανάγκη τους προσωπική, να συμμετέχουν πάντοτε σε τέτοια παραδοσιακά δρώμενα, πράγμα που για άλλη μια φορά μαρτυρεί την αφοσίωσή τους στους θεσμούς της παράδοσης.

Κεφάλαιο 6

6.1 Συμπεράσματα

Ο σκοπός της παρούσας έρευνας όπως αναφέρθηκε και στην περίληψη μας ήταν η περαιτέρω ανάπτυξη του διαλόγου, που αφορά την έννοια της «παράδοσης» και του τρόπου με τον οποίο γίνεται αντιληπτή στην Κυπριακή κοινωνία του σήμερα. Μέσα από την ερευνητική διαδικασία της εργασίας μας προέκυψαν τα παρακάτω συμπεράσματα και απαντήσεις στα βασικά ερωτήματα που την απασχόλησαν και παρουσιάζονται πιο κάτω.

1. Τι εννοείται «παραδοσιακό» σήμερα στην κυπριακή κοινωνία;

Όπως παρουσιάστηκε στο Κεφάλαιο 2.1, η έννοια «Παράδοση», ερμηνεύεται ως μια αλυσιδωτή μεταφορά πληροφοριών, ηθών, εθίμων και νορμών, από έναν άνθρωπο ενός συγκεκριμένου έθνους σε έναν άλλο, αφού προηγουμένως ο ίδιος τις έχει πάρει ήδη από κάποιον άλλο. Μέσα από την ανάλυση των ποιητικών λογομαχιών - «τσιαττιστών» και του γενικότερου πλαισίου παρουσίασης τους, που προηγήθηκε στο Κεφάλαιο 5, συμπεραίνουμε ότι:

- Τα «τσιαττιστά» σήμερα, αντιπροσωπεύουν την πολιτιστική «ταυτότητα» της Κύπρου, χαρακτηρίζονται «Παραδοσιακά» και επιβεβαιώνουν την πλέον γενική έννοια, ότι «η παράδοση αναφέρεται σε οτιδήποτε μεταβιβάζεται ή κληροδοτείται από το παρελθόν»¹²⁷. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του Ηλία Ηλία Χ' Μιχαήλ στο διαγωνισμό τσιαττίσματος: «Η τραουκιά ε γιόρκιν μου τζι εν μάλι των γονιών μου». Τα τσιαττιστά είναι η κληρονομιά μου η περιουσία μου από τους γονείς μου.
- Έχουν εγγραφεί στη συλλογική μνήμη του Κυπριακού Λαού καθώς προστέθηκαν στον παγκόσμιο κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς, στη διάρκεια της ετήσιας Συνόδου της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Προστασία της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, που πραγματοποιήθηκε στο Μπαλί [Ινδονησία] το 2011 ως "Tsiattista poetic duellings" και ενισχύουν την ελληνοκυπριακή «ταυτότητα» ως «παράδοση», η οποία σύμφωνα με τους διοργανωτές του Κατακλυσμού και τους ίδιους τους τσιαττιστές πρέπει να διατηρηθεί.

127 John B. Thomson, Κοινωνία, πολιτική και Μέσα επικοινωνίας, Νεωτερικότητα και Μέσα Επικοινωνίας, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1998. σελ.305

Αυτό το στοιχείο αποδεικνύει ακράδαντα την ανάγκη του Κυπριακού λαού για τη διατήρηση της παράδοσης-τσιαττιστών. Επίσης, μέσα από τα λόγια των διαγωνιζομένων, επιβεβαιώνεται ο κανόνας περί Παράδοσης:

Αρτέμις Κκαϊλής

Εεεε εγιώνι εννα τραουδώ τζιαι εννά 'ρκουμαι δαπάνω

Εεεε ορκήστικα κατα θεόν , (ωσώτου να πεθάνω) (δισ).

Ηλίας Ηλία Χ'Μιχαήλ

Εεεε στην τραουκιάν εγιώρκησα, κκοτσιανιασμένον μάλιν¹²⁸.

- Νοούνται ως «Παράδοση» - λόγος για το παρελθόν, όπως διατυπώνεται στο παρόν, και μέσα από την αναβίωση τους στο πλαίσιο του Φεστιβάλ του Κατακλυσμού αποκτούν το δικό τους νόημα και αξία καθώς η «παράδοση» δεν υφίσταται από μόνη της, δεν είναι ουσιοκρατική έννοια¹²⁹ αλλά είναι μια έννοια εύπλαστη και μπορούμε να τη διαμορφώσουμε όπως θέλουμε. Είναι λοιπόν ο λόγος για το παρελθόν, όπως διατυπώνεται στο παρόν¹³⁰.

2. Ποια η συμβολή της γιορτής - φεστιβάλ του κατακλυσμού στη προβολή και διατήρηση της «Παράδοσης» - Τσιαττιστών; Τι είναι αυτό που κάνουν γενικότερα τα φεστιβάλ; Και τι αυτό που κάνει το συγκεκριμένο Φεστιβάλ;

Όπως προκύπτει από την έρευνά μας και την παρουσίαση των τσιαττιστών μέσα από το φεστιβάλ του Κατακλυσμού συμπεραίνουμε ότι:

- Το φεστιβάλ του Κατακλυσμού σήμερα λειτουργεί ως Διαμεσολαβητής - φορέας μετάδοσης της «παράδοσης», παρουσιάζεται ως συνεχιστής της και δημιουργεί αντίληψη περί του τι γίνεται αντιληπτό σήμερα ως «παραδοσιακό».

128 Για μετάφραση: βλ. Κεφάλαιο 5.

129 Με τον όρο αυτό εννοείται ότι η παράδοση δεν έχει ουσία-δεν υφίσταται από μόνη της αλλά εμείς είμαστε αυτοί που της δίνουμε ουσία και νόημα κάθε φορά ανάλογα με την περίπτωση που την χρησιμοποιούμε.

130 Βλ. Κεφάλαιο 2.3

Αυτό διαφαίνεται χαρακτηριστικά μέσα από τα λόγια των διοργανωτών στο κεφ.3.1.5,σελ.32: «Ο Δήμος Λάρνακας διοργανωτής αυτής της μεγάλης γιορτής-φεστιβάλ, έχει στόχο τη διατήρηση και προβολή της λαϊκής παράδοσης».

- Τα Φεστιβάλ γενικότερα, όπως αναφέρθηκε στο κεφάλαιο 4.1 εκφράζουν, κατά τρόπο συμβολικό, τις πεποιθήσεις μιας κοινωνίας για τη ζωή και ενθαρρύνουν τα μέλη της, να αποτίουν φόρο τιμής και να συνεχίσουν την ιστορία της κουλτούρας και των παραδόσεών της (Hede & Rentschler, 2007:157).

Στην περίπτωση μας οι διοργανωτές του Φεστιβάλ Κατακλυσμού στη Λάρνακα, θεωρούν ότι έχουν μεγάλη συμβολή σ' αυτή την ανοδική πορεία που είχε η αναβίωση της γιορτής του Κατακλυσμού καθώς αναφέρουν : «Πρωτεργάτης και πρωτοπόρος σ' αυτή την εξέλιξη ήταν ο Δήμος Λάρνακας ο οποίος πρώτος ανέλαβε τα ηνία της αναβίωσης συμβάλλοντας στην αναβάθμισή της. Στα νεότερα χρόνια (από τα τέλη του 19ου αι.) η γιορτή του Κατακλυσμού αναβιώνει με μεγάλη επιτυχία στη Λάρνακα, με αθρόα συμμετοχή του κοινού, από όλες τις ελεύθερες περιοχές του νησιού»¹³¹.

Αυτό λοιπόν που κάνουν τα φεστιβάλ γενικότερα είναι να :

- ενδυναμώνουν την κοινωνική και πολιτιστική ταυτότητα, μέσω της καλλιέργειας ισχυρών δεσμών εντός της κοινωνίας (Gursoy, Kim & Uysal, 2004:173), προωθώντας κάποιες φορές την κοινωνική ευταξία ως «καλλιτεχνικώς υπεύθυνα» (Degreeef, 1994:18) και άλλοτε ανατρέποντας τις πολιτιστικές νόρμες (Quinn, 2005:934) και ως εκ τούτου συντελώντας στην πολιτιστική και κοινωνική αλλαγή (Hede & Rentschler, 2007:157).
- Αντιπροσωπεύουν το σημείο όπου η κοινότητα και οι εξωτερικές της όψεις, εικόνες και ταυτότητας συγκλίνουν (Derrett, 2000:120) και αγκαλιάζουν ένα ευρύ φάσμα θεματολογίας και πηγάζουν από την κοινότητα ως αντίδραση, σε μια ανάγκη ή επιθυμία για εορτασμό της μοναδικής της ταυτότητας (Douglas, Douglas & Derrett, 2001:357). Έχουν επί μακρόν αποτελέσει όχημα έκφρασης της στενής σχέσης μεταξύ ταυτότητας και περιοχής (Turner, 1982:11), λειτουργώντας ως υποδείγματα πολιτιστικού κειμένου (Geertz,1993).

¹³¹ Βλ. Κεφ. 3.1.2.

Ο όρος φεστιβάλ, χρησιμοποιείται εκατοντάδες χρόνια και καλύπτει ένα μεγάλο εύρος γεγονότων (Bowdin, Allen, O'Toole, McDonnell and Harris, 2006) και έχει την ικανότητα:

- **να ενδυναμώνει την υπερηφάνεια για την περιοχή** (Janiskee, 1996 & Hill, 1998).
Στη δική μας περίπτωση, αυτό αντανακλάται, όπως αναφέρθηκε, μέσα από την προσπάθεια του Δήμου Λάρνακας ο οποίος στοχεύει στη διατήρηση και προβολή της παράδοσης. «Η Λάρνακα συνεχίζει πιστή στην παράδοση της διοργάνωσης κάθε χρόνο της Γιορτής του Κατακλυσμού: «Είναι ίσως η μοναδική Γιορτή στην Κύπρο, όπου συγκεντρώνεται τέτοια πληθώρα λαϊκών καλλιτεχνών απ' όλα τα μέρη της Κύπρου και είναι ίσως η μοναδική γιορτή όπου η λαϊκή μας παράδοση παρουσιάζεται ανόθευτη»¹³². Με αυτό τον τρόπο, οι διοργανωτές ενδυναμώνουν το αίσθημα υπερηφάνειας για τον τόπο τους.

- **να προωθεί την τοπική ιστορία και κουλτούρα** (Frisby & Getz, 1989).
Ακριβώς μέσα από το Φεστιβάλ του Κατακλυσμού, προωθείται η ιστορία, η κυπριακή κουλτούρα και «παράδοση».

- **να διαμορφώνει ή να διατηρεί την ταυτότητα της κοινότητας ή της περιοχής** (Hall, 1992:4).

Άμεσο απότοκο των εκδηλώσεων του Κατακλυσμού και η «αναβίωση» του διαγωνισμού τσιαττιστών είναι η αδιάσπαστη συνέχεια της εθνικής ταυτότητας.

Τα «τσιαττιστά» στα πλαίσια του Κατακλυσμού σήμερα διαφοροποιούν και ενισχύουν την ελληνοκυπριακή ταυτότητα, με βάση την ιδεολογία περί Έθνους-Κράτους¹³³ καθώς :

α) διατηρούν την τοπική κυπριακή διάλεκτο

β) παρουσιάζονται στα πλαίσια του κατακλυσμού ο οποίος συνδέεται με την Αρχαία ελληνική παράδοση και την Χριστιανό-Ορθοδοξία: την Πεντηκοστή και τη γιορτή του Αγίου πνεύματος και αυτά τα στοιχεία (Η κοινή γλώσσα, η θρησκεία, η εθνικότητα, η ταυτότητα), είναι τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν κάθε «έθνος-κράτος» και το διαφοροποιούν από τα «άλλα» έθνη-κράτη, τα οποία πάντα αποτελούν «απειλή».

¹³² Αντούνα Μαρία, Λάρνακα: Μια αναδρομή και αναφορά, Νεγκρέσκο, Λάρνακα 1997. σελ. 67.

¹³³ Βλ. Κεφάλαιο 2.2 Έθνος κράτος- Ταυτότητα.

Όπως έχει επεξηγηθεί από τους Νιτσιάκο Β. - Μάντζο Κ., στο πλαίσιο του «έθνους-κράτους» η παράδοση συνυφαίνεται με την εθνική παράδοση¹³⁴, ιδιαίτερα στην περίπτωση της Κύπρου, ενός νησιού που συνεχίζει να προσπαθεί να διατηρήσει την εθνική του ταυτότητα εξαιτίας της συνεχιζόμενης νομής και κατοχής από τον τουρκικό ζυγό. Όπως αναφέρει και ο Λέκκας Π., για να υπάρξει ένα έθνος-κράτος πρέπει να αποδείξει τις ρίζες του, για να μπορεί να έχει ένα μελλοντικό προσανατολισμό¹³⁵.

3. Ποιος είναι ο μελλοντικός προσανατολισμός των «τσιαττιστών»; Συνεχίζονται; Πεθαίνουν; Μετασχηματίζονται;

Τα «τσιαττιστά» σήμερα, συνεχίζονται αλλά δεν έχουν την ίδια αναγκαιότητα, αξία και χρησιμότητα στην καθημερινότητα των Κυπρίων. Γίνεται μια έντονη προσπάθεια διατήρησής τους όμως, αυτό που παρουσιάζεται σήμερα όπως προκύπτει από τα δεδομένα του παρόντος, ως «παράδοση» είναι στην ουσία «αναβίωση»-αναπαράσταση του παρελθόντος.

Η «παράδοση» κατ' επέκταση τα «τσιαττιστά» σήμερα εξακολουθούν να παραμένουν το συμβολικό σύστημα που αναδεικνύει την ανεξαρτησία και κυριαρχία του «Έθνους-Κράτους» - στην περίπτωση μας του Ελληνοκυπριακού Έθνους-Κράτους, τα σύμβολα όμως διαφοροποιούνται καθώς οι εκφραστές της «παράδοσης» δεν υπάρχουν πια στη ζωή¹³⁶. Έτσι λοιπόν οι παλιοί φορείς αντικαθιστούνται με νέους και νέα σύμβολα με βάση τα δεδομένα του παρόντος.

Η επιστροφή στην «παράδοση» μοιάζει σαν κάτι «εξωτικό» και αμέσως αποκτά σημασία (δηλαδή κάτι το οποίο βρίσκεται έξω από εμάς) της προσδίδεται με αυτό τον τρόπο αξία και έτσι νομιμοποιείται. Με άλλα λόγια, τα τσιαττιστά σήμερα αποτελούν μια εμπρόθετη και ενσυνείδητη διαδικασία, καθώς δεν αποτελούν πλέον ανάγκη έκφρασης του ελληνοκυπριακού λαού αφού δεν υπάρχουν πια στην καθημερινότητα, παρα μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις όπως αυτή του Κατακλυσμού.

¹³⁴ Βλ. Κεφάλαιο 2.2, ο.π.

¹³⁵ Λέκκας Π., Το παιχνίδι με τον χρόνο: εθνικισμός και νεωτερικότητα, Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2001, σ.17.

¹³⁶ Ελευθερία Δέλτσου, “Ο «Ιστορικός Τόπος» και η σημασία της «Παράδοσης» για το έθνος κράτος”, από το φάκελο σημειώσεων Ανθρωπολογία του ελληνικού χώρου και της Μεσογείου, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας, 2005-06, σελ 108.

Τα «τσιαττιστά» ως «παράδοση» χαρακτηρίζουν την πολιτιστική ταυτότητα και κοινωνική μνήμη όμως δεν μπορούμε να κάνουμε λόγο για στατικό και μονοδιάστατο χαρακτήρα γιατί οι «παραδόσεις» όπως κάθετι φυσικό αλλάζουν και αναπροσαρμόζονται ανάλογα με τα κοινωνικοπολιτικά δεδομένα της εποχής.

Όπως αναφέρει και ο Γιάννης Κιουρτσάκης: «Συνήθως, όταν μιλάμε για παράδοση, σκεφτόμαστε κάτι στατικό, που ταυτίζεται πάνω κάτω με την προσκόλληση στο παρελθόν, τη συντήρηση, την αντίσταση στην πρόοδο· σκεφτόμαστε την άρνηση της αλλαγής, την απολίθωση των παραδεδομένων προτύπων, την αναγωγή τους σε αυθεντία.

Συμπερασματικά, αυτό που επιδίωκε η παρούσα εργασία όπως αναφέραμε και στους στόχους μας είναι μέσα από την αμφισβήτηση της αντίληψης για το τι εννοείται «παράδοση»-«παραδοσιακό», να προβληματίσει, να αναθεωρήσει και να αναδείξει νέες αρχές προσέγγισης και ερμηνείας της Κυπριακής «παραδοσιακής» μουσικής, δημιουργώντας έτσι νέες βάσεις και προϋποθέσεις για περαιτέρω έρευνα.

Προτείνεται: Η «παράδοση» να αντιμετωπίζεται με σεβασμό, αντικειμενικότητα, γνώση και όχι σαν κάτι μουσειακό κάτι τελειωμένο. Να αντλούμε τα θετικά της στοιχεία και να την αντιμετωπίζουμε ως μια ευκαιρία για περαιτέρω έρευνα και δημιουργία.

Ελληνόγλωσση

1. Baud-Bovy Samuel, Δοκίμιο για το ελληνικό δημοτικό τραγούδι, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα, Ναύπλιο, 1984.
2. Hall Stuard-Gieben Bram, Η Διαμόρφωση της Νεωτερικότητας, Σαββάλας, 2003.
3. Herzfeld Michael, «Πάλι Δικά μας Λαογραφία, Ιδεολογία και η Διαμόρφωση της Σύγχρονης Ελλάδας μετάφραση Μαρίνος Σαρηγιάννης, πρόλογος για την ελληνική έκδοση Άλκη Κυριακίδου-Νέστωρος», Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2002.
4. Hobsbawm Eric - Ranger Terence, «Η επινόηση της Παράδοσης», Θεμέλιο, Αθήνα 2004.
5. John B. Thompson, Νεωτερικότητα και μέσα επικοινωνίας, Παπαζήση, Αθήνα 1998.
6. Ohnefalsch-Richter Magda, Ελληνικά ήθη και έθιμα στην Κύπρο, με παρατηρήσεις για τη φυσιολογία και την οικονομία όπως επίσης και για την πρόοδο κάτω από την αγγλική κυριαρχία (1878-1960 μ.Χ.), επανέκδοση του γερμανικού πρωτότυπου του 1913 από το Πολιτιστικό κέντρο Λαϊκής Τράπεζας, μετάφραση-εισαγωγή και επιμέλεια Άννα Γ. Μαραγκού, Λευκωσία 1994.
7. Schechner Richard, Θεωρία της επιτέλεσης, μετάφραση: Νάνσυ Κουβαράκου, επιμέλεια: Μάγδα Ζωγράφου, Φίλιππος Φιλίππου, Τελέθριον, 2011.
8. Αντούνα Μαρία, Λάρνακα: Μια αναδρομή και αναφορά, Νεγκρέσκο, Λάρνακα 1997.
9. Γιαγκουλλή Γ. Κωνσταντίνος, Οι ποιητάρηδες της Κύπρου, Βιο-εργογραφία (1878-σήμερα), Λευκωσία 2005.
10. Γιαγκουλλή Κωνσταντίνος, Ποιητάρικη μουσική παράδοση στην Κύπρο, Πρακτικά Συνεδρίου, "Η Δημοτική μουσική στην Κύπρο", Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού- Πολιτιστικές υπηρεσίες, Λευκωσία 1996.
11. Γιωργούδης Πανίκος, «Εθνομουσικολογία: μεθοδολογία και εφαρμογή, μουσικό-ποιητική εκλογή», Εκδόσεις Μεσόγειος, Αθήνα 2004.
12. Δέλτσου Ελευθερία, «Ο ιστορικός τόπος και η σημασία της παράδοσης για το έθνος – κράτος». Το κείμενο αυτό βασίζεται σε υλικό της διδακτορικής διατριβής Praxes of Tradition and Modernity in a Village in Northern Greece που υποστηρίχθηκε το Σεπτέμβριο του 1995 στο Indiana University των Η.Π.Α., 1995.
13. Εξάντας/ Duden, Επίτομο εγκυκλοπαιδικό λεξικό του μαθητή, Εκδόσεις Εξάντας, 1993.

14. Κάβουρας Π., Η έννοια του μουσικού δικτύου: σχέσεις παραγωγής και σχέσεις εξουσίας. Δίκτυα επικοινωνίας και πολιτισμού στο Αιγαίο. Αθήνα: Πνευματικό ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου», 1997.
15. Κάβουρας Παύλος, «Αυτοσχέδιο διαλογικό τραγούδι και γλεντικός συμβολισμός στην Όλυμπο Καρπάθου», Εθνολογία 2,1993.
16. Κάβουρας Παύλος, «Τραγουδώντας τον κόσμο: προφορική ποίηση και ιστορία στην Όλυμπο Καρπάθου», στο Ρ.Μπενβενίστε-Θ. Παραδέλλη (επιμ.), Αφηγηματικότητα, ιστορία και ανθρωπολογία, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη, 1994.
17. Κάβουρας, Π. (1997). Τα δρώμενα από εθνογραφική σκοπιά: μέθοδοι, τεχνικές και προβλήματα καταγραφής. Στο Δρώμενα: Σύγχρονα μέσα και τεχνικές καταγραφής τους (Α΄ Διεθνές Συνέδριο 4-6 Οκτωβρίου 1996, Πρακτικά), (σελ. 45-80). Κομοτηνή: Κέντρο Λαϊκών Δρωμένων.
18. Καλλίνικος Θεόδουλος, «Κυπριακή Λαϊκή Μούσα, Λευκωσία ΕΚΣ. 1951.
19. Καρούζι Γ., Γεωγραφία της Κύπρου, Λευκωσία, 1981.
20. Κιουρτσάκης Γιάννης., Το πρόβλημα της παράδοσης, Νεφέλη, Αθήνα 2003.
21. Κληρίδης Νίκος, Κυπριακά σπουδαί / δελτίον της Εταιρείας Κυπριακών Σπουδών Λευκωσία : Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών, τόμος κθ', 1965.
22. Κουμαριανός Π. Θεόδωρος Ί., «Οι εορτές της Αναλήψεως και της Πεντηκοστής.» Εισήγηση στο Η' Πανελλήνιο Λειτουργικό Συμπόσιο Στελεχών Ιερών Μητροπόλεων, Βόλος, Οκτώβριος 2006. «Το χριστιανικόν εορτολόγιον», Κλάδος Εκδόσεων της Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, Αθήναι 2007.
23. Κυπριανού Στέφανος, 'Η γιορτή του Κατακλυσμού στα Βαρώσια τα παλιά χρόνια', Λαογραφική Κύπρος, τετραμηνιαίο λαογραφικό περιοδικό, χρονιά δ'-Μάης-Δεκέμβρης (1974), τεύχη 11-12.
24. Κύρρης Κώστας, Οι ποιητάρηδες της Κύπρου, Λευκωσία 1961.
25. Λάμπρου Σαββάκης, Της Κύπρου η παράδοση στον τόπο τζιαι στα ξένα, Έκδοση του ιδίου του συγγραφέα, Λευκωσία 2015.
26. Λαογραφική Κύπρος, Ετήσιο λαογραφικό περιοδικό 1972-1975, Λευκωσία.
27. Λέκκας Ε. Παντελής , «Το παιχνίδι με το χρόνο, εθνικισμός και νεωτερικότητα», Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2001.
28. Michaud, Joseph Francois & Roujoulat , Την Πεντηκοστή στην ακροθαλασσιά 1834, μεταφρασμένο στο Παράδοση και Τέχνη 75, διμηνιαία έκδοση Μάϊος-Ιούνιος 2004.

29. Μαυράτσας Καίσαρ Β., Οψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο: Ιδεολογικές αντιπαραθέσεις και η κοινωνική κατασκευή της ελληνοκυπριακής ταυτότητας 1974-1996, Κατάρτι, 1998.
30. Μαυρίδης Η., Αναστοχαστικότητα, Διακινδύνευση, Ταυτότητα: Για την Κοινωνιολογία της Νεωτερικότητας του Άντονυ Γκίντενς, σε Σ. Κονιόρδος (επιμ.), Κοινωνική Σκέψη και Νεωτερικότητα, εκδ. Gutenberg, Αθήνα 2010.
31. Μπενέντικτ Άντερσον, «Φαντασιακές κοινότητες, στοχασμοί για τις απαρχές και τη διάδοση του Εθνικισμού, Εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1997.
32. Μυριβήλη Ε, Από την Αναπαράσταση στην Επιτέλεση. Στο: Μπουμπάρης Ν., Μυριβήλη Ε., Δ. Παπαγεωργίου, επιμ. 2006, Αναπαράσταση, Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, 2006.
33. Νέστορος Κ. Άλκη, Η θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας, Εταιρία Σπουδών Νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας, Ιδρυτής: Σχολή Μωραΐτη, χ.χ.
34. Νιτσιάκος Β. - Μάντζος Κ., Πολιτικοποιώντας την Παράδοση: Χρήσεις των πολυφωνικών τραγουδιών στην Ελλάδα και την Αλβανία. Στο: Επιστημονικό συμπόσιο, Το παρόν του παρελθόντος- Ιστορία, Λαογραφία, Κοινωνική ανθρωπολογία Εταιρία Σπουδών νεοελληνικού πολιτισμού και γενικής παιδείας(Ιδρυτής: Σχολή Μωραΐτη), 19-21 Απριλίου 2002.
35. Παναγιώτου Ν., Η Μουσική στην Κύπρο τον καιρό της Αγγλοκρατίας, Κύπρος: Μορφωτική Υπηρεσία Υπουργείου Παιδείας Λευκωσία, 1985.
36. Παπαπαύλου, Μ. (2004α). Ανθρωπολογική αντιπρόταση: Ο χορός ως πολιτισμική διαδικασία. Αρχαιολογία, τέχνες, Ο χορός στα νεότερα χρόνια, Εθνογραφία, 92
37. Πάτσαλος Ξενής, «Τα άπαντα», Εκδ. Αθ. Σταμούλης, Αθήνα 1999.
38. Παυλίδης Α., Ιστορία της Νήσου Κύπρου: Από την αρχή έως σήμερα - 1η έκδοση-. Λευκωσίας: Επιφανίου Ηλίας. · Henson, F. R. S., Browne, R. V., & McGinty, J. (1949). A synopsis of the stratigraphy and geological history of Cyprus. Quarterly Journal of the Geological Society, 105(1-4), 2013.
39. Παυλίδης, Α. (2013). Αργυρού, Χ. (2011). Διδάσκοντας τη Βυζαντινή Κύπρο μέσα από τις πηγές, Πρωτογενείς και Δευτερογενείς πηγές για τη διδασκαλία της ιστορίας της Κύπρου κατά τη Βυζαντινή περίοδο. Υ.Π.Π. Λευκωσία.
40. Πετρόπουλος Δημήτριος, «Οι ποιητάρηδες στην Κρήτη και στην Κύπρο», Λαογραφία 15, 1954.
41. Πετρόπουλος, Δημήτριος, Θεοκρίτου ειδύλλια υπο Λαογραφικήν έποψιν ερμηνευόμενα», Λαογρ. 18, 1959.

42. Πιερέττης Στ. Πιερής, «Φως του νήλιου», Βιβλιοθήκη Κοκκινωχωριτών Λαϊκών Ποιητών Αρ.10, Λευκωσία 1979.
43. Πολίτης Αλέξης, "Οι ρίμες: έμμετρες αφηγήσεις περιστατικών" στο Το δημοτικό τραγούδι, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης 2010.
44. Σακελάριος Αθανάσιος, Τα Κυπριακά, ήτοι γεωγραφία, ιστορία και γλώσσα της νήσου Κύπρου, από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα. Τόμος δεύτερος : Η εν Κύπρω γλώσσα, Αθήνα 1891.
45. Σακελλαρίου Αθ., Τα Κυπριακά, τόμ. Α', έν Αθήναις, 1890.
46. Σημειώσεις: «Ανθρωπολογική προσέγγιση του Λαϊκού πολιτισμού Ι θεωρία & εργαστήριο. Τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής μουσικής, Τ.Ε.Ι Ηπείρου, Διδάσκουσα: Θεοδοσίου Σίσσυ, Άρτα 2006-2007.
47. Στ. Πιερέττης Πιερής, «Φως του νήλιου», Βιβλιοθήκη Κοκκινωχωριτών Λαϊκών Ποιητών Αρ.10, Λευκωσία 1979
48. Τεγόπουλος-Φυτράκης, Ελληνικό λεξικό, Εκδόσεις Αρμονία, Αθήνα χ.χ.
49. Τομπόλης Σ., Δημοτικά τραγούδια και χοροί της Κύπρου, Εκδότης: Επιφανίου Κ. 1980.
50. Ττάμπα Χ. Γιαννή, Ερωτικά, 5/12/1988, ,Κύπρος Αδικημένη, Λευκωσία 1989.
51. Φάκελος μαθήματος: Ανθρωπολογία ΙΙ «Προς μια ανθρωπολογία της Μουσικής», Τμήμα Λαϊκής και Παραδοσιακής μουσικής, Τ.Ε.Ι Ηπείρου, Διδάσκουσα: Θεοδοσίου Σίσσυ, Άρτα 2007-2008.
52. Χατζηγιωάννου Κυριάκος, "Αι εορταί του Κατακλυσμού εν Κύπρω και η καταγωγή των", Λαογραφία Κ', Λευκωσία 1962.
53. Χατζηγιωάννου Κυριάκος, Τα εν διασπορά α' των ετών 1933-1969, τόμος τιμητικός εις τα εξηντάχρονά του, Λευκωσία 1990.

Ξενόγλωσση

54. Abrahams, D. R. (1976). Genre theory and folkloristics. Studia Fennica.
55. Baud-Bovy Samuel, La chansons populaire du Dodecanese, I. Les Textes. Collection de l'Institut neohellenique de l'Universite de Paris, Geneve-Paris, 1936.
56. Bauman, R. (1975). Verbal art as performance. American Anthropologist, 77(2).
57. Bauman, R. (1989). American folklore studies and social transformation: A performance entered perspective. Text and Performance Quarterly, 9(3).
58. Falassi, A. (1987) Festival: Definition and morphology. In: Falassi, A., Ed., Time out of Time, University of New Mexico Press, Albuquerque.

59. Santa Cassia, P. (2000), "Exoticizing Discoveries and Extraordinary Experiences Traditional Music, Modernity, and Nostalgia in Malta and Other Mediterranean Societies". *Ethnomusicology* 44 (2).
60. Shills E, (1983) 'Tradition', Chicago: University of Chicago Press.
61. Sophocleous, Yiorgos, "Tsiattista" στο Cyprus to-day, Vol. XLVII, No.2, April-June 2009.
62. Παυλίδης, Α. (2013). Varnava, Α. (2012). British imperialism in Cyprus, 1878-1915: the inconsequential possession. Manchester University Press.

Διαδουκτιακές Πληροφορίες:

63. <http://www.assia.org.cy/prosopa/144.html?start=5>, Πρόσβαση: 4-4-19.
64. [http://en.wikipedia.org/wiki/G%C4%A7ana_\(folk_music\)](http://en.wikipedia.org/wiki/G%C4%A7ana_(folk_music)). Πρόσβαση: 5-4-19.
65. www.hellinon.net/CyprusAphrodite.htm, ανάκτηση Πρόσβαση: 10-3-19.
66. <http://www.larnaka.org.cy/el/page/politistikes-ipiresies#.XJwTQJgzZPY>, Πρόσβαση: 26-3-18.
67. https://wikipriaka.com/docs/cypriot_words.pdf. Πρόσβαση: 28-3-19.
68. http://poetryfromcyprus.blogspot.com/2015/12/blog-post_19.html. Πρόσβαση: 16-6-2018.
69. <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A4%CE%B7%CE%BB%CE%BB%CF%85%CF%81%CE%AF%CE%B1>. Πρόσβαση: 8-4-19.
70. <http://www.unesco.org.cy/Programmes-Tsiattista,GR-PROGRAMMES-04-02-03-03,GR>. Πρόσβαση: 4-3-19.
71. <https://el.wiktionary.org/wiki/%CF%87%CE%BF%CF%8D%CE%B9>. Πρόσβαση: 3-5-19.